הישיבה השלוש־מאות־וחמש־עשרה של הכנסת השתים־עשרה

יום שני, י"ט בתמוז התשנ"א (1 ביולי 1991)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב־ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — הצעת חוק ניירות ערך (דחיית הוראות), התשנ"א — 1991.

לדיון מוקדם — הצעת חוק הלוואות לדיור (תיקון), התשנ"א — 1991, מאת חבר הכנסת רן כהן; הצעת חוק יזמת חקיקה (שיקולי תקציב), התשנ"א — 1991, מאת חבר הכנסת מיכאל איתן; הצעת חוק העונשין (תיקון — הפסקת היריון), התשנ"א — 1991, מאת חברת הכנסת נאוה ארד; הצעת חוק הנצחת זכרם של נשיאי ישראל וראשי ממשלותיה (תיקון), התשנ"א — 1991, מאת חבר הכנסת ראובן ריבלין; הצעת חוק איסור אפליה מטעמי דת, התשנ"א — 1991, מאת חברי הכנסת מ' וירשובסקי וא' רובינשטיין; הצעת חוק האזנת סתר (תיקון — ראיה בהליך פלילי), התשנ"א — 1991, מאת חבר הכנסת אוריאל לין; הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון — ערכות בהלוואת משכנתה), התשנ"א — 1991, מאת חברי הכנסת צ' ביטון וא' בן־מנחם; הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון — דמי תביעה), התשנ"א — 1991, מאת חברת הכנסת אורה נמיר; הצעת חוק טיפול בחולי נפש (תיקון — תשלום עבור אשפוז), התשנ"א — 1991, מאת קבוצת חברי כנסת; הצעת חוק איסור אפליית עיוורים המלווים בכלבי נחייה, התשנ"א — 1991, מאת קבוצת חברי כנסת; הצעת חוק משאל עם, התשנ"א — 1991, מאת חבר הכנסת גד יעקבי; הצעת חוק התפזרות הכנסת השתים־עשרה, התשנ"א — 1991, מאת חבר הכנסת צ'רלי ביטון; הצעת חוק התקנים (תיקון — שיעור הקנס על הפרת תקן מזון ארוז מראש), התשנ"א — 1991, מאת חברי הכנסת א' בורג וד' צוקר; הצעת חוק סימון הרכב תזונתי ואריזת מזון ארוז מראש, התשנ"א — 1991, מאת חברי הכנסת א' בורג וד' צוקר; הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון — סיוע לרכישת רכב מיוחד ואחזקתו), התשנ"א — 1991, מאת חבר הכנסת י' צבן וקבוצת חברי כנסת; הצעת חוק הקדשות המוסלמים (הוקף המוסלמי), התשנ"א — 1991, מאת קבוצת חברי כנסת; הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון — נציג סיעה), התשנ"א — 1991, מאת חבר הכנסת שאול עמור; הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (הסדר חנייה ארצי אחיד), התשנ"א — 1991, מאת חבר הכנסת חגי מירום.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר־היום: שאילתות ותשובות. שר המשטרה ישיב, בבקשה, על שאילתות.

3535. תקיפת מחוסרי דיור על־ידי שוטרים

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את שר המשטרה ביום א' בסיוון התשנ"א (14 במאי 1991):

פורסם ב"חדשות" (רצ"ב צילום), כי בתאריך 29 באפריל 1991 הפגינו דיירי המאהל של חסרי הדיור בשכונת ג'סי כהן בחולון נגד ההזנחה, הסבל והסחבת בטיפול בענייניהם. שוטרים שבאו למקום תקפו את מחוסרי הדיור והכו אותם. בין הקורבנות של התקפת השוטרים היו גם נשים, שהוכו במקלות ובמכשיר קשר, ואחת מהן אף הפילה את ולדה.

ברצוני לשאול:

1. האם נחקר האירוע הנ"ל, ומה היו המסקנות? האם הפרסום נכון?

2. אם כן — האם הנשים שנעצרו באירוע זה והחלוננו שהוכו נבדקו על־ידי רופא?

3. האם ננקטו צעדים כלפי השוטר שלפי העדויות המשיך להכות את ו"י (שמה המלא מופיע במקור), תושבת המאהל, אשר הפילה מאוחר יותר את ולדה?

4. אילו צעדים מתכוון השר לנקוט כדי למנוע מקרים של אלימות שוטרים נגד אזרחים?

שר המשטרה ר' מילוא:

1 — 4. בתאריך 30 באפריל 1991 אירע אירוע חמור של הבערת צמיגים, חסימת כביש והפרת סדר ברחוב ארבע־הארצות 25 בשכונת ג'סי כהן בחולון, וזאת על־ידי חסרי דיור מהמאהל שבג'סי כהן. אירוע זה היה המשכם של אירועים דומים שאירעו שלושה ימים רצופים קודם לכן.

כוח משטרה שהגיע למקום ביצע את המעצרים של אנשים שנחשדו במעורבות באירוע, ובמיוחד בהבערת צמיגים. במקום התרחשה באותה עת התפרעות של אנשים נוספים,

והחשודים התנגדו למעצר על־ידי המשטרה. עקב כך נאלצה המשטרה להפעיל כוח סביר על־מנת לבצע את המעצרים על־פי החוק. המשטרה עצרה באותו אירוע שמונה חשודים. שלושה מבין העצורים התלוננו בעת שהובאו לחקירה, לאחר מעצרם, כי היה נגדם שימוש בכוח בעת המעצר. בעקבות זאת נפתח תיק בדיקה על־ידי קצין תלונות הציבור של מרחב־איילון. המתלוננים הוזמנו למסור עדויות מפורטות בקשר לאירוע, אולם רק מתלונן אחד נענה להזמנה. בעלה של המתלוננת השנייה התקשר בעקבות הזמנת המשטרה ומסר, כי אשתו לא התלוננה נגד השוטרים כלל, והיא לא קיבלה מכות מהשוטרים, ולכן גם לא תבוא למסור עדות, שכן אין לה קשר לענייך. אף אחת מהנשים שנעצרו לא המציאה תעודה רפואית כלשהי. גם הגברת ורד יוסף, שטענה בכתבה בעיתון כי כתוצאה מהמכות שהוכתה על־ידי שוטר הפילה את ולדה, לא הגישה עד היום כל תלונה בנדון.

צ'דלי ביטון (הפנתרים השחורים):

היא יודעת מה יקרה אם רק תעז להגיש.

שר המשטרה ר' מילוא:

הבירור של קצין תלונות הציבור הסתיים, והוברר כי המשטרה הפעילה כוח סביר על־פי החוק בעת ביצוע המעצרים. התלונות, כפי שהובאו, לא נמצאו מוצדקות.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב־ראש, אדוני השר, ביקרתי במאהל כמה ימים לאחר ההתנפלות של השוטרים, וראיתי במו עיני את הכתמים הכחולים שהיו תוצאה של המכות שנעשו באמצעות מכשיר הקשר. אני גם שמעתי תיאור כיצד עצרו נשים רק משום שהן, מה שנקרא, התחצפו, כלומר העזו לשאול את השוטר מדוע הוא מכה או דוחף וכו' וכו'. הרושם שנוצר מהדברים האלה הוא של ניסיון ברור מאוד להפחיד את התושבים.

עכשיו, אדוני השר, אתה אומר בקשר לתלונות, וזו שאלה מעניינת מאוד: מדוע הנשים החבולות פחדו ללכת להגיש תלונה? האם משום שבמצבן הרעוע כתושבות של אוהלים הן פוחדות וחוששות להגיש תלונה, שמא יבולע להן בעתיד? אולי המשטרה איננה נותנת את ההגנה הציבורית הנחוצה לאזרחים, ובמיוחד לאזרחיות, כאשר הם נתונים לאלימות מצד השוטרים?

אני גם חושבת, שכאשר מדובר במקרה של אלימות, לא די בכך שמחכים לתלונה מצד האזרח או האזרחית. תפקידה של המשטרה, המעוניינת, אני מבינה, לבער אלימות מקרבה, לחקור זאת גם בדרכים אחרות. כמו שאני הלכתי למאהל אפשר היה לשלוח שוטרת מהמחלקה המתאימה ולבדוק את התלונות במקום. נדמה לי, שעל־ידי יחס כזה של המשטרה, היא גם תעודד נשים וגברים להגיש תלונות במקרים של אלימות וגם, אולי, תקטין את מספר מעשי האלימות מצד שוטרים כלפי אזרחים. תודה.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב־ראש, הבעיה במקרים האלה, כפי שתיארה זאת חברת הכנסת גוז'נסקי, טמונה בעובדה שללא תלונה אין אפשרות מבחינת המשטרה לפתוח בחקירה ולנהל אותה.

בגלל הרגישות שאת העלית כאן יזמתי, כאשר נכנסתי לתפקידי, העברת הנושא של בדיקת תלונות הציבור לגבי אלימות שוטרים מהמשטרה למשרד המשפטים, כדי לנתק את הקשר של הגורם שחוקר את עצמו, כפי שהיה קודם. ואכן התהליכים כבר נמצאים בשלבי סיום, להעברת הנושא כולו לטיפול משרד המשפטים. יכול להיות שאז, מבחינת התחושה הסובייקטיבית של האזרח, יהיה לו יותר נוח, במצבים כמו אלה שאת מתארת, להתלונן.

עם זאת, צריך לזכור שלפעמים יש תלונות וטענות שאין להן בסיס עובדתי. כדאי לזכור — אני מוכן להעביר לך, כי אין לי כרגע נתונים מדויקים — שלמרות החששות שאת העלית כאן, יש תלונות רבות מאוד של אזרחים כלפי שוטרים, שמקבלות טיפול יסודי. צריך לזכור, שברגע שיש תלונה כזאת השוטר נמצא במצב קשה מאוד, נפתח לו תיק, ולכן הוא נמצא במצב מאוד לא נוח גם במקום עבודתו.

הסך־הכול הוא, שאנחנו במשטרה ערים מאוד לנושא הזה של אלימות שוטרים. רק בשבוע שעבר, בהחלטה שלי, שבוצעה על־ידי המפכ"ל באישור שלי, הורחקו שני שוטרים ממשטרת ישראל, לצמיתות. הם פוטרו מהמשטרה, אחד מהם בגלל אלימות כלפי אזרח ערבי ביפו, אותו סיפור ידוע על שבירת עצמות לאזרח ביפו על־ידי שוטר. השוטר הזה כבר פוטר מהמשטרה. היה מקרה שני של שוטר, שנכנס לתחנת דלק וביקש מהמוכר במקום, שגם הוא היה בן מיעוטים, לפרוט לו שיק. המוכר סירב לפרוט את השיק, והשוטר עצר אותו ולקח אותו לחקירה בתחנת משטרה. על בסיס התלונה שהוגשה בעניין זה השוטר פוטר. הפיטורים האלה נעשו, בין היתר, כדי לאותת ולהכהיר היטב, שאנחנו לא נסבול תופעה של שימוש לרעה בכוח על־ידי שוטר, בין שזה בכוח פיסי ובין שזה בסמכויות שהחוק מקנה לו. אני מקווה מאוד שלהבא באמת ימעטו ויפחתו המקרים האלה ככל האפשר.

3536, 3593. אילוץ אדם לנסוע בשבת

חבר הכנסת ש' דיין שאל את שר המשטרה ביום א' בסיוון התשנ"א (14 במאי 1991):

· העיתון "ידיעות אחרונות" מיום כ"ב באייר התשנ"א מדווח על מר מ"ת (שמו המלא מופיע במקור), גבאי בבית־כנסת, ששוטרים אילצוהו לנסוע בשבת לאחר שנחשד בגנבת קופת צדקה. הוא חויב על־ידי השוטרים לנסוע ולחזור בשבת (רצ"ב צילום הידיעה).

ברצוני לשאול:

1. האם שונו הנהלים בנושא זה מתקופת כהונתו של השר בר־לב?

2. מדוע אולץ אותו אדם לנסוע בשבת?

3. האם מחייבת המשטרה אזרחים להתלוות אליה ברכב בשבת?

4. האם נחקרת תלונת אותו אדם במשטרה, ומה העלתה תלונה זו?

חבר הכנסת מ' בר־זהר שאל את שר המשטרה ביום ח' בסיוון התשנ"א (21 במאי 1991):

ב"ידיעות אחרונות" מיום 6 במאי 1991 פורסם, כי שוטרים עצרו את החזן מ"ת (שמו המלא מופיע במקור) במהלך תפילת שחרית של יום שבת בבית־הכנסת "נצח ישראל" בקריית־אתא, ואילצוהו לנסוע בניידת המשטרה ביום שבת.

ברצוני לשאול:

1. מה היה כל כך דחוף בעבירה של החזן, אם היתה כזו, שחייב מעצרו והסעתו בשבת?

2. מדוע אילצה משטרת ישראל אדם מאמין לנסוע בשבת?

3. מה ייעשה במקרה הספציפי ולגבי הישנות מקרים כאלה בעתיד?

שר המשטרה ר' מילוא:
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, משטרת ישראל איננה מחייבת אנשים דתיים לנסוע בניידת משטרה בשבת. במקרים שבהם מתעורר צורך לחקור אדם בשבת מלווה שוטר את האיש הדתי ברגל לתחנת המשטרה, ובמקרה שהאיש מוכר ופרטיו ידועים הוא מוזמן להתייצב בתחנת המשטרה במוצאי שבת או במועד אחר ביום חול.

בעקבות הפרסום בעיתונות על האירוע המצוין בשאילתות, מינתה המשטרה במרחב־חיפה קצין שיברר את נסיבות האירוע. במהלך הבדיקה נחקרו עדים, ובכללם החזן שמדובר בו.

חברת הכנסת גוז'נסקי, אני רוצה שתשימי לב לתשובה הזאת, כי תלמדי ממנה שלא תמיד התלונות והפרסומים מדויקים.

יצחק נבון (המערך):
חזן או גבאי?

שר המשטרה ר' מילוא:
חזן, בפרוש חזן; לא גבאי ולא עוזר גבאי.

הובהר כי בשבת, 4 במאי 1991, בשעות הבוקר, התקשרו כמה מתפללים מבית־הכנסת לתחנת זבולון והתלוננו על החזן בגין גנבה של קופת בית־הכנסת.

אלי דיין (המערך):
ביום שבת?

שר המשטרה ר' מילוא:
ביום שבת הם התקשרו והתלוננו על הגנבה.

ניידת סיור שהגיעה למקום גילתה במקום סערת רוחות ודין ודברים בין החזן לבין המתפללים. הכול — בשבת.

אלי דיין (המערך):
זה בוודאי היה בית־כנסת רפורמי.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
והחזן — — —

שר המשטרה ר' מילוא:
את זה אני לא יודע. אני לא יודע אם זה היה בית־כנסת רפורמי או אורתודוקסי.

המתפללים התלוננו נגד החזן והסכימו מרצונם להגיע לתחנה. הם הגיעו בכוחות עצמם, אגב, ברכבם הפרטי.

קריאה:
איזה דתיים אלה?

שר המשטרה ר' מילוא:
החזן — תקשיבו עד הסוף — ראה את המתפללים הולכים לכיוון התחנה, או נוסעים ברכבם לכיוון התחנה, וביקש גם הוא, מרצונו, להגיע לתחנה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
מי, החזן?

שר המשטרה ר' מילוא:
החזן עלה מרצונו על הניידת, וזאת אף שהשוטרים אמרו לו: תגיע במוצאי שבת, לא בוער.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אדוני השר, מה המרחק בין התחנה לבית־הכנסת?

שר המשטרה ר' מילוא:
אני רוצה להמשיך בפרטים, כדי שהעובדות כולן תהיינה ידועות כאן.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
השאלה, אדוני השר, היא האם עצרתם אותו.

שר המשטרה ר' מילוא:
הוא לא נעצר. תקשיב עד הסוף.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
היו צריכים לעצור אותו כדי שלא ייסע בשבת.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
מה המרחק בין בית־הכנסת לתחנה?

שר המשטרה ר' מילוא:
אתה תיכף תלמד, חבר הכנסת גולדשטיין, מה המרחק.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת שלמה דיין, שנראה לי מודאג מאוד מזה שהחזן נאלץ לנסוע בשבת לתחנת המשטרה, שמה שקרה הוא, שבגמר החקירה ביקש החזן הסעה לביתו, ואכן הניידת החזירה אותו לביתו, באותה שבת ידועה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
באיזו פרשת השבוע מדובר?

אלי דיין (המערך):
אני בטוח שהחזן שכח שזה יום שבת.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
זה היה "ויסעו ויחנו".

היו"ר ד' שילנסקי:
אני רואה שהחזן הכניס רוח עליצות בכנסת.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני אגיש שאילתא לשר הדתות.

שר המשטרה ר' מילוא:
מכל מקום, חבר הכנסת דיין, החזן לא טען בשום שלב של החקירה, שהמשטרה אילצה אותו לנסוע בשבת לתחנה. הוא עלה מרצונו, הוא בא מרצונו. האמת היא, שנדמה לי שהוא חשש שהמתפללים שהתלוננו נגדו אולי ימסרו איזו עדות שהוא לא יוכל להגיב עליה במועד, ולכן הוא מיהר וביקש שיובילו אותו בניידת למשטרה. לקחו אותו, חקרו אותו, ולאחר גמר החקירה הוא רצה לשוב לביתו — בכל זאת זו שבת, בשבת צריך לנוח ולא לעמול קשה, לכן הוא ביקש שיחזירו אותו לביתו. הניידת, בנימוס רב, הובילה אותו חזרה לביתו.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
הוא לא ביקש הסעה לשבוע הבא?

שר המשטרה ר' מילוא:
עכשיו, אם יש שאלות נוספות אני מוכן להשיב.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
הוא בוודאי היה חזן בולגרי.

היו"ר ד' שילנסקי:
דבר אחד בטוח: הוא לא היה ליטאי. היתר זה משני. חבר הכנסת שלמה דיין, בבקשה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני השר, השאילתא שהגשתי באה בעקבות הפרסום ב"ידיעות אחרונות". אני מניח שאותה ידיעה לא היתה נכונה. השאלה היא לגבי אותו עיתון שפרסם את הידיעה הזאת.

הייתי רוצה לשאול, אדוני השר, מחוץ לסטנדרד של השאילתא, האם באמת אותו חזן גנב? אם הוא עבר על דיבר אחד, חילל שבת, מסתמא שעבר גם על עבירה נוספת. השאלה שלי היא, האם נמצא שהוא גנב או לא?

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת בר־זהר, בבקשה.

מיכאל בר־זהר (המערך):
אדוני השר, קודם כול, אני רוצה להכחיש את השמועות הזדוניות של חלק מחברי הבית כאילו החזן הוא ממוצא בולגרי. —

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
זה החזן היחיד שמוכן לנסוע בשבת.

מיכאל בר־זהר (המערך):
אני רוצה לשאול, ועכשיו כבר אינני צוחק. המשטרה הראתה בנושא הזה זריזות מרובה, אדוני השר. אני מרשה לעצמי להפנות שאלה לגבי דבר אקטואלי יותר: האם המשטרה מגלה אותה זריזות ואותה מהירות תגובה גם בקשר לאירוע שזעזע את כולנו אתמול, עם גילוי אותו ראש חזיר בשערי בית־הכנסת, והאם אתה יכול למסור לנו מידע היכן עומדת החקירה בנושא הזה? — אני מדבר על בית־הכנסת בבני־ברק, שבפתחו נתגלה ראש כרות של חזיר.

היו"ר ד' שילנסקי:
אדוני השר, אני משחרר אותך מלתת תשובה על השאלה הזאת, היות שאין לה כל קשר לשאילתא האוריגינלית. אני חושב שהשאלה הנוספת של חבר הכנסת דיין גם היא מנותקת מהשאילתא העיקרית.

אומנם החזן הכניס רוח עליצות בכנסת, קצת חריגה מהאפרוריות הקיימת לפעמים, אבל אנחנו עוברים לשאילתות הבאות.

שר המשטרה ר' מילוא:
אדוני היושב־ראש, לפני כן, ברשותך, לא לגבי ראש החזיר, לגבי השאילתא.

היו"ר ד' שילנסקי:
אני מבקש את סליחתך. יש חברי כנסת שמגישים הצעות לסדר־היום, עמלים קשות — מעלים הצעה מן המכסה שלהם או מגישים הצעה דחופה. הם עמלים ומערערים עד שמאשרים את הצעתם. לאחרונה יש תופעה שאנחנו עדים לה בשאילתות. אני שואל: למה אדם צריך לעמול כדי להגיש הצעה לסדר־היום? הוא שואל שאלה נוספת, ואז פולש הדיון לאותו עניין.

אני חושב שנעשה עוול לאותם אנשים שעמלו כדי להגיש הצעה בקשר לראש החזיר, פעלו ועבדו. צריך להגיע לדיון מסודר, ולא ייתכן שדרך אגב נחסל את כל הנושא בלי שנמצה אותו.

לכן, קבלו בהבנה את בקשתי שלא להשיב על שאלות בעניין זה, גם אם השר מסכים להשיב.

שר המשטרה ר' מילוא:
אני לא מתכוון לענות על זה, אדוני היושב־ראש, רק רציתי לענות בקשר לשאלה של חבר הכנסת בר־זהר, על מידת הדחיפות של הטיפול בנושא. צריך לזכור, שכאשר מתקשרים בשבת מבית־כנסת על רקע של מהומה בתוך בית־הכנסת, המשטרה רואה בזה דחיפות מובנת, מפני שזה באמת חריג. אומנם קודם היינו פה במילתא דבריחותא, אבל, בסך־הכול זה באמת חריג כשמתפללים מתקשרים בשבת. לכן המשטרה באה. המתפללים ביקשו להגיש ביוזמתם את התלונה בשבת, תלונה על גנבת קופת בית־הכנסת על־ידי החזן. הם חשבו כנראה, שאם ייחקר העניין במקום, אפשר יהיה אולי לגלות את זה. כך שכל השתלשלות הדברים היתה על רקע דבר חריג באופן בסיסי, כי בדרך־כלל מתפללים, כמו שאמרתי, לא מתקשרים בשבת ולא נוסעים בשבת, ואם הם התקשרו, במשטרה חשבו שמדובר פה בעניין כבד־משקל.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה. שר המשטרה ישיב על שאילתא מס' 3555, מאת חבר הכנסת אריה גמליאל, ובאותו עניין, על שאילתא מס' 3659, גם היא של חבר הכנסת אריה גמליאל.

3555, 3659. הדלפות מחקירות המשטרה

חבר הכנסת א' גמליאל שאל את שר המשטרה ביום ח' בסיוון התשנ"א (21 במאי 1991):

בעוד חבר הכנסת יאיר לוי שוהה כאורח הממשל בארצות־הברית, ואף שסוכם עמו מראש, מרצונו ובהסכמתו, כי יחזור וייחקר בשובו לארץ, החל מסע הדלפות מפי "מקורות משטרתיים בכירים", כי הוא נמצא חשוד בחשדות שונים.

ברצוני לשאול:

1. מדוע ממשיך נגע ההדלפות מהמשטרה על אף התחייבותך להיאבק בהדלפות?

2. מי הם האנשים שהדליפו את הפרטים על אודות חבר הכנסת יאיר לוי, ומדוע?

3. מה היא מסקנתך בעקבות הדלפות אלו?

חבר הכנסת א' גמליאל שאל את שר המשטרה ביום כ"ב בסיוון התשנ"א (4 ביוני 1991):

במהלך החודש האחרון פורסמו ידיעות בשם "גורמים במשטרה", "קצינים ביאח"ה" וכיוצא באלה, המספרים על הסתבכותו של חבר הכנסת יאיר לוי. הדלפות אלו כללו פרטים מדויקים שהיו ידועים למשטרה בלבד.

ביום שישי האחרון פורסמו בכל אמצעי התקשורת ידיעות שלפיהן המשטרה אמורה לזמן בו ביום את יאיר לוי לחקירה, ונמסר גם מי יהיה בצוות החוקר.

ברצוני לשאול:

1. האם המשטרה נוהגת בקביעות לנהל את חקירותיה באמצעות הדלפות לעיתונות?

2. האם הדלפות אלה נעשות ברשות ובסמכות?

3. אם לא — האם תפעל להעמיד לדין את השוטרים המדליפים?

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב־ראש, על שתי השאילתות — כבר אמרתי בעבר ואני חוזר ואומר, שהמשטרה איננה נוהגת לנהל את חקירותיה באמצעות הדלפות לעיתונות. במשטרת ישראל יש איסור מוחלט על הדלפות, ואם יימצא אדם משוחרר שיעבור על ההוראה האוסרת הדלפות, הוא יועמד לדין וייענש בכל חומרת הדין.

אני יכול להרחיב ולומר לחבר הכנסת גמליאל, שעל רקע תופעות ההדלפות שהיו — ואינני אומר כאן שלא היו כאלה — על רקע תופעות אלה אני נוקט היום צעדים שאני לא יכול ולא מעוניין לפרט אותם, כי עצם הפירוט עלול להכשיל אותם, כדי לנסות להתחקות אחרי מדליפים, ואם יימצאו כאלה, לנקוט נגדם בכל חומרת המעשה, כדי שלא יחזרו תופעות כאלה, או לפחות כדי שניתן יהיה להקטין אותן עד למינימום; כי, בסופו של דבר, לעקור באופן מוחלט זה כנראה בלתי־אפשרי, אבל לפחות להקטין עד למינימום תופעות הפוגעות באזרחים, פוגעות במשפחותיהם, ולדעתי למשטרה אסור בשום תנאי ובשום אופן לאפשר תופעה של הדלפות מחקירות משטרה או להשלים עמה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אריה גמליאל.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני השר, בפרשה של חבר הכנסת לוי היו הדלפות יוצאות מגדר הרגיל. המשטרה עבדה עם התקשורת עוד לפני שביצעה דברים מסוימים. למשל, נודע לי שדובר המשטרה מסר לכתב "קול ישראל" שגאולה לוי נעצרה. הכתב צלצל לביתו של חבר הכנסת לוי ושאל אותו על כך, ומתוך דברי הכתב נודע לו שעומדים לעצור את אשתו. המשטרה כל־כך זריזה וכל־כך מהירה, עובדת כל־כך יפה עם העיתונות, שעוד לפני שהיא מבצעת דברים היא כבר מדליפה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

זה היה מקרה.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

זה מקרה שקורה תמיד, במיוחד בעניינים הנוגעים לש"ס. גם היום יש הדלפות בעיתונות על חבר הכנסת לוי ועל השר דרעי, וההדלפות ממשיכות והמשטרה לא מפסיקה. בכל הפרשה של ש"ס המשטרה עובדת רק בתקשורת. אנחנו רוצים לדעת, מה עושה השר בעניין הזה של ש"ס?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת גמליאל. בבקשה, אדוני השר.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב־ראש, לשאלתו הנוספת של חבר הכנסת גמליאל: אני מבקש להזכיר, שבמקרה של חבר הכנסת יאיר לוי, על־פי הנחיית היועץ המשפטי לממשלה פורסמו דברים כפי שפורסמו. זאת עובדה שכדאי לזכור אותה על רקע הבעיות המיוחדות שהיו שם.

עמדתנו בנושא ההדלפות היא חד־משמעית. אנחנו מתנגדים להדלפות, ואם יביא מישהו הוכחה לגבי הדלפות כלשהן, אני יכול להבטיחך שאנחנו ננקוט את כל הצעדים נגד המדליפים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

דבר קטן, תיקון טעות. בשיחה שהיתה בין היועץ המשפטי לממשלה לבין היושב־ראש וביני נאמר במפורש, שהוא התיר למשטרה לתת לתקשורת את הידיעה אם יאיר קבע מועד לחקירה או לא. מפרטי החקירה ועל אשתו של יאיר לוי — לא נאמר שמותר להם לעשות את זה. אני מבקש שהשר יעמוד על טעותו בנושא הזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם מדובר בשיחה שאני, מתוך שירות לציבור ולחברי הכנסת, לקחתי בה חלק וקישרתי בין חבר הכנסת יאיר לוי לבין היועץ המשפטי לממשלה — אם מדובר בשיחה זו, אני מאשר שבנוכחותי לא דובר על דברים אחרים פרט לקביעת מועד.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב־ראש, עם כל הכבוד לך, יש גם שיחות שמתקיימות בין היועץ המשפטי לבין המשטרה שלא בנוכחותך ודרכך.

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, אני אמרתי — — —

שר המשטרה ר' מילוא:

אתה שאלת את חבר הכנסת לוי, לא שאלת אותי. אני אומר שאני לא מדבר על השיחה המסוימת הזאת. נקודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. אני רק אבהיר למען חבר הכנסת — — —

שר המשטרה ר' מילוא:

אין צורך להבהיר. אתה שאלת את חבר הכנסת לוי.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני לא שאלתי, סליחה.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב־ראש, תשאל גם אותי. אני מודיע שלא מדובר בשיחה הזאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש את סליחתך, יש פה אי־הבנה. אולי לא היית ער. חבר הכנסת יאיר לוי ביקש את עדותי על כך שבשיחה שהיתה — — —

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):

אפשר לשאול את אדוני שאלה נוספת?

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש, אל תעזור לי.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):

אם אתה עונה לחבר הכנסת יאיר לוי, אני רוצה לשאול שאלה נוספת. זו זכותי.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני לא עונה. רבותי, אל נחפש עניינים — — —

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):

אתה נכנס לתוך השאילתא.

היו"ר ד' שילנסקי:
בסדר, תגיש נגדי תלונה.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
אני רק מבקש לשאול שאלה נוספת.

היו"ר ד' שילנסקי:
אני מבקש. חבר הכנסת יאיר לוי ביקש את אישורי לגבי השיחה שהיתה בנוכחותי. אולי השר לא הבין. אני רוצה להבהיר שכדיוק כך אמרתי: בנוכחותי לא נאמר.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
האם היו עוד פגישות?

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת כ"ץ־עוז, אני מבקש ממך; יש פה עשרות חברי כנסת, אני מבקש ממך לא להתערב.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
עם כל הכבוד, אדוני — — —

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת כ"ץ־עוז, אני מבקש ממך שלא להתערב.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
אני אתערב ואני אשאל אותך.

היו"ר ד' שילנסקי:
בסדר, אתה תשאל בכל פורום שתרצה.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
בהחלט, כאן בכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:
בסדר, תשאל כאן בכנסת. היו הרבה מקרים — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אדוני היושב־ראש — — —

היו"ר ד' שילנסקי:
אני מבקש מכולם.

היו הרבה מקרים ויש חברי כנסת, לא אחד ולא שניים, שביקשו את התערבותי במקרים מסוימים שבהם הם חשבו שנעשה להם עוול, ושבגלל מעמדם כחברי כנסת ייגרם להם עוול גדול ביותר, ואני נתתי שירות חברי הוגן. אותו שירות נתתי גם לחבר הכנסת יאיר לוי, בלי כל הבדל לעומת חברי כנסת אחרים.

אני רציתי להבהיר לשר, שלא יטעה, שאני אישרתי רק את המקרה שהיה בנוכחותי. מה שהיה במקרים — — —

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
אדוני היושב־ראש — — —

היו"ר ד' שילנסקי:
אתה לא מקבל רשות דיבור.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
אני מבקש לשאול אותך משהו.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת כ"ץ־עוז, אני לא אענה לך. אני מבקש ממך שתשב בשקט.

לא התייחסתי לשום מקרה נוסף, אדוני השר. לא התכוונתי, חס וחלילה, לפגוע באמינותך; התכוונתי רק להגיד שמה שהוא אמר היה בנוכחותי. מחוץ לנוכחותי — אינני יודע. תודה רבה.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
אדוני היושב־ראש, אני מבקש בכל זאת.

היו"ר ד' שילנסקי:
אינני מעוניין לשמוע את הערותיך כרגע. אני לא רוצה לשמוע את הערותיך.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
אדוני היושב־ראש, אני בכל זאת מבקש להעיר.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת כ"ץ־עוז, אני קורא אותך לסדר.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
זה לא מסמכותך — — —

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת כ"ץ־עוז, קראתי אותך לסדר.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
עם כל הכבוד, אתה מתערב בתשובה על שאילתא. גם אם קראת אותי לסדר, זה עדיין לא מסדיר את העניין.

היו"ר ד' שילנסקי:
שר המשטרה ישיב על שאילתא מס' 3594. חבר הכנסת כ"ץ־עוז, הלוואי שלא תהיה במצב שבו תצטרך לבקש את עזרתי החברית. אם תהיה במצב כזה — אתה תקבל ממני.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
אתה מאיים?

היו"ר ד' שילנסקי:
לא, אני אומר שאם תהיה במצב, חס וחלילה, גם אתה תקבל את שירותי.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
אז מה הדיבור הזה? על מה אתה מדבר? אני שאלתי אותך שאילתא נוספת לגיטימית.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת דיין, אני מבקש ממך בקשה חברית שלא לעזור לי כרגע. אני לא רוצה דיון נוסף. שר המשטרה ישיב על שאילתא מס' 3594, מאת חבר הכנסת צ'רלי ביטון. אני לא נותן רשות דיבור לאיש, רק לשר המשטרה, לענות על השאילתא של חבר הכנסת צ'רלי ביטון. בבקשה.

שר המשטרה ד' מילוא:
אדוני היושב־ראש, לפני שאשיב על השאילתא של חבר הכנסת ביטון, אני מבקש להבהיר פה נקודה, אני רוצה שהיא תהיה ברורה מאוד, ואני חייב לעשות זאת לאור ההערה של היושב־ראש, שהושמעה כאן קודם.

ההודעות שהמשטרה מסרה בנושא של חבר הכנסת יאיר לוי באו בעקבות פנייה של היועץ המשפטי לממשלה, לאחר שחבר הכנסת יאיר לוי השתלח במשטרה, בשר המשטרה, במפכ"ל המשטרה, ואנחנו טרחנו שלא להגיב ולא לומר מלה אחת. היועץ המשפטי לממשלה פנה ואמר, שעל רקע ההתקפות האלה על המשטרה למסור הודעה לידיעת הציבור בעניין זה, ועל רקע זה נמסרה ההודעה. אני אומר את הדברים בצורה ברורה וחד־משמעית, כדי שלא תהיה איזו אי־הבנה מדבריו של היושב־ראש או מדבריו של חבר הכנסת יאיר לוי.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני חושב שיש בינינו אי־הבנה. אמרתי אותם דברים שאתה אמרת, בדיוק אותו דבר, ולא עמדתי, חס וחלילה, לפגוע באמינות או במשהו.

3594. יחס שלטונות בתי־הסוהר לאסירים

חבר הכנסת צ' ביטון שאל את שר המשטרה ביום ח' בסיוון התשנ"א (21 במאי 1991):

בעקבות פניות חוזרות ונשנות מאסירים, מתקבל הרושם כי יחס שלטונות בתי־הסוהר כלפי האסירים קשה במיוחד, ולא תמיד מסיבות מוצדקות.

לאחרונה קיבלתי מכתב מאסיר בכלא־איילון, השוהה בתא עם אסיר נוסף, ובו עדויות על השפלה והתעללות. האסירים מתלוננים על קבלת מנת אוכל אחת לתא במקום שתיים, על זמני ההתקשרות עם הבית המשתנים לסירוגין — מה שמקשה את תקשורת האסירים עם משפחותיהם, ועל הפעלת כוח נגד אסירים המנסים להעלות את בעיותיהם בפני גורמים בכלא (מכתב של האסיר הרצל אביטן מצ"ב).

ברצוני לשאול:

1. האם ידועים לשר הפרטים המועלים כאן?

2. אם כן — האם קיימות הוראות ברורות כיצד להפעיל כוח נגד אסירים?

3. מה ייעשה על־מנת למגר את התופעות אשר פורטו לעיל?

שר המשטרה ר' מילוא:

1, 3. הטענות המועלות בשאילתא אינן נכונות. אני אתייחס לטענות האלה אחת לאחת.

אשר לטענות המובאות בשמו של האסיר הרצל אביטן, יש לציין: א. האסיר מקבל מנת אוכל זהה בהרכבה ובגודלה למנות האוכל של אסירי בית־הסוהר ועל־פי לוח המזון שניתן באותו יום; ב. שיחות טלפון ניתנות למתלונן בימים א', ג' וה' מדי שבוע, בין השעות 19:00 ל־20:00. כל אסיר רשאי לשוחח במשך 20 דקות בימים א' וה', ו־15 דקות ביום ג'. השיחות מבוצעות על־פי רשימת מספרי טלפון שנמסרת על־ידי האסיר. נושא שיחות הטלפון מוסדר בפקודות נציבות בתי־הסוהר ובפקודות מקומיות שמוצאות בכל בית־סוהר, הקובעות כללים ייחודיים לאגפים שונים, בהתאם לתנאים ולנסיבות בכל מקום; ג. התנהגות האסיר ותכונותיו לתא, עמי פופר, היא שחייבה שימוש בכוח סביר על־מנת להחזיר את האגף שבו הם שוהים לתפקוד תקין. האסירים הנ"ל עברו עבירות משמעת. הם הועמדו לדין ונשללו מהם טובות הנאה על־ידי קצין השיפוט למשך חודש ימים; ד. בשולי הדברים יש לציין, כי מכתב התלונה המצורף לשאילתא לא נכתב על־ידי האסיר אביטן והחתימה שהוא נושא איננה חתימתו.

2. בפקודות נציבות בתי־הסוהר יש כללים מפורטים וברורים בדבר שימוש בכוח נגד אסירים, על־פי נסיבות כל מקרה.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת צ'רלי ביטון.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

קודם כול, אדוני השר, אני מודה לך על התשובות. אני מודה לך אפילו על תשובה מיותרת, משום ששאלתי רק שלוש שאלות ואתה ענית על ארבע.

שר המשטרה ר' מילוא:

זו תשובה רחבת לב.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

דבר נוסף, אדוני היושב־ראש, במסגרת אותה תופעת הדלפות — רציתי רק להוסיף, שאדוני השר יודע שלמעלה מ־200 אסירים חתכו את ידיהם, וכן גרמו לחתכים בחלקי גוף שונים, במסגרת מדיניות של כוחנות, או לפחות זה מה שמפיץ מנהל בית־הסוהר החדש, מר רוני לבקוביץ, לתקשורת.

מה שרציתי להבין, אדוני השר, איך אפשר לדבר עם חמישה אסימונים במשך 20 דקות עם חלקי ארץ שונים? מדובר בכלא באר־שבע, ומשפחות רוב האסירים מתגוררות בערים אחרות בארץ. הדבר קודם כול תמוה, משום שלאסירים יש אפשרות להחזיק מספר מוגבל של אסימונים, ואסימונים מעבר למספר זה מוחרמים על־ידי שירות בתי־הסוהר.

דבר נוסף, מאז נכנס מנהל בית־הסוהר החדש, רוני לבקוביץ, לנהל את בית־הסוהר, הוא עשה מסע להחרמת כף חשמלית שנהוג להחזיק בתא. היו שתי כפות חשמליות כאלה כדי לחמם תה בכל תא, במסגרת בית־הסוהר. מנהל בית־הסוהר החליט שכף חשמלית אחת או שתיים יספיקו לכל האגף, כשמדובר ב־60—70 אסירים. אם נבדוק את זה אפילו באוניברסיטה, בין פרופסורים — אם יהיו לפרופסורים במספר גדול כזה שתי כפות חשמליות, זה יכול להביא לא אחת לריב בין הפרופסורים עצמם, לא כל שכן בין אסירים.

הוחרמו מקלטי רדיו מאסירים — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, הדברים שאתה אומר הם חשובים מאוד, אבל במקום שאלה נוספת אתה מגיע לנאום שלם. תואיל להצטמצם בסיום.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

טוב. מקלטי רדיו הוחרמו מהאסירים, צלחות מפלסטיק הוחרמו מהאסירים, וכל זה אגב הנהגת מדיניות קשה, ולא ברור מדוע, והניסיון להפיץ את הידיעה, שהמבחן הוא מבחן של כוחנות בין האסירים לבין שירות־בתי הסוהר.

אני מבקש מאדוני השר שיבהיר את המדיניות החדשה הזאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, אם ברצונך לענות עכשיו, אתה יכול לענות עכשיו. אם זה רצונך, אתה יכול לבקש שאלה נוספת או לתת תשובה בהזדמנות אחרת. הכול — לשיקול דעתך.

שר המשטרה ר' מילוא:

לגבי השאלה על האסימונים, אני אבדוק את הנושא הזה, חבר הכנסת ביטון. אני לא בקי במספר האסימונים שמקבל האסיר לצורך שיחות הטלפון שלו, ולגבי שיחות מקומיות ושיחות חוץ. אנחנו נבדוק את הנושא, ואם יצטרכו להגדיל את מכסת האסימונים כדי שהוא יוכל להשתמש בזמן הדרוש, אנחנו בהחלט נדאג לזה.

לשאלה השנייה, לגבי הנהלים בבתי־הכלא, במיוחד בבאר־שבע, כדאי לזכור שהאסירים בבתי־הכלא חייבים להכיר בעובדה שיש הנהלה, שיש מערכת של כללים, והם חייבים למלא אחר הכללים האלה. אין בבתי־הכלא בארץ, למיטב

ידיעתי, שום תופעה של התנהגות שרירותית מצד סוהרים או מפקדי כלא. אם תהיה תופעה כזו, היא תטופל בהחלט על־ידי שירות בתי־הסוהר. יש נציב קבילות שמטפל בקבילות כאלה, וכל טענה או קבילה תטופל על־פי דין ולאור הכללים שיש בכל בתי־הסוהר, בפקודת שירות בתי־הסוהר.

3595. מתן אות הוקרה על גילוי מטען חבלה

חבר הכנסת צ' ביטון שאל את שר המשטרה ביום ח' בסיוון התשנ"א (21 במאי 1991):

לפני כמה חודשים (מצ"ב כתבה שפורסמה בעיתון "מעריב") נמנע אסון כבד בשכונת מוסררה, על־ידי תושב השכונה, מר רחמים דרעי, אשר גילה מטען חבלה בין בלוני גז ברחוב שבטי־ישראל בשכונה.

ברצוני לשאול:

1. מדוע לא זכה מר רחמים דרעי לתעודת הוקרה מטעם המשטרה?

2. האם יוענק אות הוקרה כלשהו למר רחמים דרעי?

שר המשטרה ר' מילוא:

1 — 2. מדובר באירוע שאירע ב־25 ביוני 1990, סמוך לשעה 14:00. על־פי הרישומים המצויים במשטרה, נתקבלה ההודעה על האירוע על־ידי בחורה ששמה יעל.

קצין האג"מ של מרחב־ירושלים — או ירושלים עוד היתה מרחב, זה היה לפני שהיא נהייתה מחוז — נפגש עם הבחורה בשטח האירוע, הודה לה על עירנותה ושיבח את המעשה בכל מקום, לרבות באמצעי התקשורת. הבחורה עצמה התראיינה בטלוויזיה.

לא ידוע למשטרה על כל קשר של אדם ששמו רחמים דרעי לאירוע. אם אכן יתברר שיש אדם נוסף הקשור לאירוע ולהודעה עליו, אשמח מאוד להודות לו על כך גם בכתב, אם הוא אכן יעביר לי את הפרטים.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת צ'רלי ביטון.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני השר, אין לי ספק שחלה פה טעות, משום שתמונתו של האיש התנוססה למחרת היום בכל העיתונים, באותו יום הוא הופיע בתוכנית "מבט" בטלוויזיה, כך שאין לי ספק שמדובר פה או בטעות או בשני מקרים שונים לגמרי. כדאי שאדוני השר יביט על הפרטים הכתובים בשאילתא עצמה ובאיש עצמו, ושהמשטרה תבדוק את עצמה בעניין הזה. תודה.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב־ראש, אני מקבל את ההצעה של חבר הכנסת ביטון. אם אכן הפרטים כפי שהוא מסר כאן מדויקים, אנחנו נבדוק זאת ונשמח לציין לחיוב את הפעולה של מר דרעי, שציין אותו חבר הכנסת ביטון כאן.

3629. קיצוץ באספקה בבתי־הסוהר

חבר הכנסת ע' זיסמן שאל את שר המשטרה ביום ט"ו בסיוון התשנ"א (28 במאי 1991):

ב־23 באפריל 1990 פורסמה בעיתון "הארץ" ידיעה שמסרה, שלחץ אסירים ביטחוניים גרם לנציבות השב"ס לחזור בה מההחלטה על צעדי חיסכון יעיל באספקת פריטים שונים, בעיקר מוצרי סדקית.

ועדה קבעה, כי הקיצוץ לא יגרום לפגיעה ברווחת האסירים ובתנאי מחייתם, וכי הוא עשוי היה להביא לחיסכון כספי ניכר. הקיצוץ היה אמור לכלול את כל האסירים בבתי־הסוהר בישראל ובשטחים, ובכלל זה אסירים פליליים ישראלים.

ברצוני לשאול:

1. האם ידיעות אלו נכונות?

2. אם כן — מה עושה המשטרה לגבי צורת מינהל זו?

שר המשטרה ר' מילוא:

1 — 2. שירות בתי־הסוהר יזם שינויים בסל הסדקית שניתן לאסירים, ונקבעו הפריטים שייכללו בסל, בהתחשב בצרכים בשטח ובדרישות של מנהלי בתי־הסוהר. פעילות זו בוצעה על־פי כל כללי המינהל התקין.

האסירים הביטחוניים ביקשו בשיחות ובמכתבים סל סדקית שונה, אך הבקשות נדחו, ונאמר להם כי יקבלו את סל הסדקית כפי שייקבע על־ידי הנהלת בתי־הסוהר.

אין בסיס לטענה כי הופעל לחץ כלשהו בנושא זה.

3630. ביקורת דרכונים בנמל התעופה

חבר הכנסת ע' פרץ שאל את שר המשטרה ביום ט"ו בסיוון התשנ"א (28 במאי 1991):

ביקורת הדרכונים בנמל התעופה בן־גוריון לנוסעים הנכנסים למדינה אורכת זמן רב, והנוסעים נאלצים לעתים להמתין במשך שעה בתור.

ברצוני לשאול:

1. מדוע אין הפרדה בין דלפקים לאזרחי מדינת ישראל לדלפקים לתושבי חוץ?

2. האם תיעשה הפרדה שכזו על־מנת להקל על נוסעים לאחר שעות טיסה רבות?

3. אם כן — מתי יוחל הנוהל?

שר המשטרה ר' מילוא:

1 — 3. ביקורת הדרכונים מבוצעת במדינת ישראל על־פי הוראות חוק הכניסה לישראל.

הבדיקות הנערכות לנוסעים הנכנסים למדינה זהות לכלל הנבדקים — תושבי חוץ ותושבי ישראל כאחד.

לאור זאת, הפרדה בבדיקות בין תושבי חוץ לתושבי ישראל תהיה שרירותית, וללא הצדקה מוסרית או מקצועית, וכן לא תקצר את זמן ההמתנה לביקורת הדרכונים.

זמן ההמתנה לביקורת הוא פונקציה של מספר הנוסעים ושל כמות הדלפקים המאוישים בזמן נתון.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עמיר פרץ.

עמיר פרץ (המערך):

אדוני השר, לא חשבתי שאצטרך לשאול שאלה נוספת. אני חושב שמעניין טכני עשית עניין של עקרונות ושל אידיאולוגיה. מדובר בסך הכול בפעולה טכנית פשוטה. קורה שמגיעים מאות־מאות נכנסים לארץ, או שיוצאים מספרים גדולים באותה עת. אזרחי מדינת ישראל עומדים בתור אחרי תייר אחד שיש לו בעיה מסוימת, הראויה לבדיקה, והם מחכים

זמן רב. זה מיותר לחלוטין. תקבעו יותר דלפקים לתיירים, פחות דלפקים לישראלים, וכולם ייכנסו הרבה יותר מהר למדינת ישראל. זה נהוג בכל העולם, לא רק לפי הצעתי.

שר המשטרה ר' מילוא:

הבנתי את השאלה הנוספת. אני יכול רק לומר, שיש בנושאים הללו סוגיות שאנחנו לא תמיד ערים להן. גם לגבי ישראלים שנכנסים יש לפעמים בעיות הקשורות בבדיקת הדרכון. אבל אני מוכן בהחלט לבדוק שוב את הנושא, כי אני מסכים עם חבר הכנסת פרץ, שיש ארצות בעולם, לא כולן, יש ארצות שבהן יש הפרדה בין אזרחים ובין זרים. אפשר לבדוק את הנושא.

3694. טיפול בתלונת הקאדי של ג'נין

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר המשטרה ביום כ"ב בסיוון התשנ"א (4 ביוני 1991):

נמסר לי כי ביום ו', 10 במאי 1991, בשעה 19:25, כשהיה הקאדי מוחמד ג'מאל אסתיתי ליד ביתו בשכונת אל-דוחה בג'נין, התנכל לו אחד משוטרי מג"ב, שהיה במקום עם אחרים, הכה אותו באבן, קילל את אלוהיו וקילל אותו, אף שהציג את עצמו כקאדי השרעי של העיר. הקאדי הוכה והושפל על-ידי אותו שוטר. הוא התלונן בפני המושל הצבאי והמשטרה במקום.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן — מה הם הצעדים שננקטו עד כה בנושא זה?

3. מה מתכוון משרד המשטרה לעשות בנדון?

תשובת שר המשטרה ר' מילוא:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 3. בעקבות תלונת הקאדי השרעי של ג'נין, נושא השאילתא שבנדון, נפתחה חקירה על-ידי קצין תלונות הציבור של משמר הגבול באזור יהודה ושומרון (תיק מס' ת"ח/133/91). החקירה בתיק זה טרם נסתיימה.

בסיום החקירה יינקטו הצעדים המתאימים, בהתאם לממצאי החקירה ועל-פי החוק.

3695. תנאי המאסר של אסירים פלשתינים

חבר הכנסת ה' מחאמיד שאל את שר המשטרה ביום כ"ב בסיוון התשנ"א (4 ביוני 1991):

לאחרונה פורסם בכלי התקשורת, כי רשויות השב"ס הכינו תוכנית לשינוי תנאי המאסר בבתי-הכלא שבהם שוהים אסירים פלשתינים בארץ ובשטחים, וכי שינויים אלה יגרמו להרעת תנאי המאסר של אסירים אלה. כמו-כן, משפחות של אסירים פלשתינים התלוננו בפני על תנאי מאסר קשים עוד לפני התוכנית החדשה.

ברצוני לשאול:

1. האם קיימת תוכנית לשינוי תנאי המאסר של אסירים פלשתינים בבתי-הכלא בארץ ובשטחים? אם כן — מה היא?

2. האם ישופרו תנאי המאסר לאסירים אלה?

שר המשטרה ר' מילוא:

1. התשובה שלילית.

2. שירות בתי-הסוהר מקפיד על שמירת הזכויות המוקנות לכלואים במתקניו, על-פי החוק והתקנות, ובכלל זה האסירים הביטחוניים.

לא חלו כל שינויים לרעה בתנאי המחיה של האסירים הביטחוניים.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת האשם מחאמיד.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, כידוע לכבודך, שובתים האסירים הביטחוניים הפוליטיים בכמה בתי-כלא שביתת רעב החל מ-23 ביוני 1991, במחאה על תנאי המאסר הקשים ביותר, על מניעת משפחות האסירים מלבקר את בניהן, על העברת אסירים לבידוד, במיוחד בכלא באר-שבע.

בביקורים שערכתי התברר, אדוני השר, שלא רק מכינים תוכנית, אלא התוכנית כבר בפעולה, שכן מאז מלחמת המפרץ, או מאז החילופים בדרג הבכיר בשב"ס, הם דורשים להחזיר את המצב לקדמותו. אדוני השר, אם כל כך טוב, מדוע הם שובתים? האם יש בכוונתך להיענות לבקשות הצודקות של האסירים האלה? תודה.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, אתחיל מהסוף. לדעתי, הבקשות אינן צודקות, לכן אני לא מתכוון להיענות להן.

לשאלה הקודמת של חבר הכנסת האשם מחאמיד אני רוצה לומר, שבדרך כלל כשנכנס נציב חדש לשירות בתי-הסוהר האסירים הביטחוניים רוצים לבדוק ולבחון את מידת נכונותו להיכנע ללחצים, או את עמידתו נגד לחצים. מה שנעשה היום הוא, כנראה, אחת התופעות האלה. לכן, לא, אנחנו לא נשנה את המדיניות, לא נרע אותה ולא ניטיב אותה, היא תישאר כפי שהיתה וכך ננהג.

3807. התנהגות שוטרי משמר הגבול בבית-חנינא

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר המשטרה ביום ו' בתמוז התשנ"א (18 ביוני 1991):

נמסר לי כי ביום 4 ביוני 1991 בשעה 16:00 נכנסו כ-20 שוטרי מג"ב לביתו של ער"ק (שמו המלא מופיע במקור), תושב בית-חנינא החדשה, שברו דלתות, פגעו ברכוש, הכו נשים, איימו בנשק על תושבי הבית — שלוש נשים ושלושה תינוקות — ולאחר כשעה שבה ערכו חיפושים, עזבו את הבית לאחר שגרמו נזק לרכוש ופגעו בתושבים.

הם לא הציגו צו חיפוש, אף שהתבקשו לעשות זאת על-ידי אחת הנשים בבית.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים האלה נכונים?

2. למה נכנסו השוטרים לבית הזה?

3. האם היה בידם צו חיפוש, ואם כן — למה לא הציגו אותו בפני תושבי הבית?

4. האם היו השוטרים שייכים למג"ב ירושלים?

5. האם נפתחה חקירה בנושא זה, ומה הן תוצאותיה?

6. מה הם הצעדים שיינקטו?

7. מה הן המסקנות ממקרה זה?

תשובת שר המשטרה ר' מילוא:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 7. בעקבות תלונת בני משפחת קדומי, נושא השאילתא שבנדון, נפתחה חקירה על־ידי קצין תלונות הציבור של משמר הגבול באזור יהודה ושומרון (תיק מס' ית/140/91). החקירה בתיק זה טרם נסתיימה.

רק לאחר סיום החקירה ניתן יהיה לקבוע ממצאים לגבי התלונה, והאם יש להסיק מסקנות כלשהן נגד המעורבים. המשטרה תנהג בהתאם למסקנות החקירה ועל־פי החוק.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה לשר המשטרה. אני מזמין את סגן השר לאיכות הסביבה להשיב על שאילתות.

3643. פסולת עפר מתחנת הכוח בחדרה

חברת הכנסת ש' ארבלי־אלמוזלינו שאלה את השר לאיכות הסביבה ביום ו' בתמוז התשנ"א (18 ביוני 1991):

בשבועון "אמצע הדרך", גיליון מס' 51, מיום 17 במאי 1991, פורסם כי מאות טונות של פסולת עפר מתחנת הכוח בחדרה נקברו באתר הפסולת של עיריית חדרה, במערב העיר.

מומחים קבעו, שפסולת העפר הזאת היא חומר המסכן את הבריאות כיוון שהיא מכילה חומרים מסרטנים.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרסום בעיתון נכון?

2. האם נעשו בדיקות בפסולת העפר מתחנת הכוח בחדרה על־ידי המשרד לאיכות הסביבה?

3. האם מכילה, לדעת המשרד לאיכות הסביבה, פסולת העפר חומרים מסרטנים העלולים לסכן את בריאות הציבור?

4. האם קיבלה ההחלטה לקבור את העפר באתר הפסולת של חדרה אישור מהמשרד לאיכות הסביבה?

5. אילו אמצעים עומד השר לנקוט כדי לשמור על בריאות תושבי האזור?

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:
1. הפרסום בעיתון "אמצע הדרך" אינו נכון, והוא מהווה ערבוב של פרטים שאינם קשורים זה לזה. הידיעה לא אומתה באיגוד ערים לשמירת איכות הסביבה בחדרה ולא במשרד לאיכות הסביבה. בבירור שנערך הסתבר, שכוונת הידיעה היתה כנראה לכמות של 300 טונות עפר — מלשון אדמה, ולא אפר — שהכיל אדמת גן, חול, פסולת חומרי בניין ואחוזים בודדים של אפר פחם. עפר זה הונח כחומר כיסוי לאתר סילוק פסולת, שבקרקעיתו נמצאת שכבת איטום של אדמת חרסית בעובי של מטר.

2. לא נעשו בדיקות כימיות בעפר הנ"ל, אבל שני עובדים של איגוד הערים בדקו את החומר יחד עם מהנדס האקולוגיה של תחנת הכוח והגיעו למסקנה שהוא יכול לשמש למטרה המתוארת לעיל.

3. לדעת המשרד לאיכות הסביבה ולדעת איגוד הערים בחדרה, העפר הנ"ל לא מכיל חומרים מסרטנים.

4. סילוק העפר לאתר הפסולת נעשה באישור איגוד ערים לשמירת איכות הסביבה בחדרה.

5. המשרד והאיגוד ימשיכו לשמור על הבריאות ואיכות הסביבה באזור, כפי שעשו בעבר.

היו"ר ד' שילנסקי:
רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שושנה ארבלי־אלמוזלינו.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):
אדוני היושב־ראש, אדוני סגן השר, קודם כול אני מודה על התשובה על השאילתא, שהתגלגלה משר הבריאות בחזרה לכאן ואחר כך הועברה אליך, במקום ששר הבריאות יעביר אותה ישירות אליך, אבל את זאת הוא לא עשה.

אני מבקשת לשאול, האם הבדיקות שנעשו ובהן התגלה שהחומרים הללו אינם מסרטנים הן בדיקות שנעשו בזמן האחרון או בעבר הרחוק? אם אלה בדיקות שנעשו בעבר הרחוק, האם יהיה כבוד סגן השר מוכן להורות לערוך בדיקות חוזרות, כדי לוודא שהחומרים הללו, שמצויים בפסולת העפר, אכן אינם מסרטנים ואינם מזיקים לבריאות התושבים?

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:
אנחנו מוכנים תמיד לבדוק שנית, אבל אנחנו סומכים על העובדים המקצועיים. לפני זמן לא רב ביקרתי באותו איגוד. איגוד הערים עובד בצורה נכונה. אנשי מקצוע, מהנדסים, בדקו את הנושא. אבדוק, ואם יש חשש כלשהו, נערוך בדיקה חוזרת.

3742. סילוק פסולת רדיואקטיבית

חבר הכנסת י' צבן שאל את השר לאיכות הסביבה ביום כ"ט בסיוון התשנ"א (11 ביוני 1991):

מדברי מומחים בתחום האריזה והשינוע של פסולת גרעינית בעולם, שהתפרסמו ביום 25 באפריל 1991 ב"דבר", עולה כי פסולת רדיואקטיבית הנפלטת מאוניברסיטאות, ממפעלי תעשייה, ממכוני מחקר ומבתי־חולים אינה מסולקת באופן הולם, כדי שלא תהווה סיכון. עוד נכתב, כי הקריה למחקר גרעיני הזמינה 1,000 חביות משופצות לסילוק פסולת רדיואקטיבית, אשר אינן מתאימות לסילוק פסולת כזו, אפילו היא ברמת קרינה נמוכה.

ברצוני לשאול:

1. האם השר מאשר את הנאמר לעיל?

2. כיצד יובטח שפסולת רדיואקטיבית לא תסולק בחביות משופצות, כי אם בחביות חדשות, בעלות רמת בטיחות מקסימלית?

3. האם המשרד נוקט אמצעים נגד המשליכים פסולת רדיואקטיבית שלא באמצעים הראויים לכך?

4. אם כן — אילו אמצעים נקט המשרד בשנה האחרונה ונגד מי?

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:
1. פינוי הפסולת הרדיואקטיבית ממוסדות העוסקים בחומרים רדיואקטיביים נמצא בפיקוח המשרד לאיכות הסביבה, זאת נוסף על היבטים הנמצאים בתחום האחריות של משרד התחבורה. צוות הפיקוח של המשרד מנהל מעקב אחר המוסדות המייצרים פסולת רדיואקטיבית ומוודא כי היא תפונה על־ידי גורם אחד בלבד — הקריה למחקר גרעיני בנגב — אל אתר הגניזה הלאומי בנגב. הפרסום בעיתון "דבר" מיום 25 באפריל 1991 מתבסס על גורם מחוץ־לארץ, מארצות־הברית, שהוא, בין היתר, יצרן של חביות לפינוי

פסולת רדיואקטיבית. הפסולת הרדיואקטיבית אינה נפלטת ממפעלי תעשייה, מאוניברסיטאות וכו' אלא מאוחסנת בחדר או במחסן על־ידי הממונה על הקרינה במוסד ונבדקת על־ידי צוות הפיקוח של המכון לחקר איכות הסביבה. סילוק הפסולת מבוצע על־ידי הגוף המקצועי ביותר, דהיינו — עובדי הקריה למחקר גרעיני בנגב. לפי המידע שבידינו ועל־פי הודעת הוועדה לאנרגיה אטומית, בכל עשרות שנות הפעילות של העברת פסולת רדיואקטיבית בישראל לא דווח על תקלה כלשהי.

2. לכל סוג פסולת רדיואקטיבית מתאימים את האריזה, כנדרש בתקנות הבין־לאומיות. כמות הקרינה מהחביות נמוכה מהנקבע בתקנים, ולכן אינה מסכנת את האנשים בכביש ולא במקום אחר.

קיימות הנחיות בין־לאומיות ביחס לנוהלי הבטיחות להובלת חומרים רדיואקטיביים בכלל ופסולת רדיואקטיבית בפרט. נהלים אלה פורסמו ב־1985 על־ידי הסוכנות הבין־לאומית לאנרגיה אטומית. נהלים אלה אומצו על־ידי הרשויות בישראל המופקדות על נושא זה. הנהלים מפרטים, בין היתר, דרישות בטיחות קרינה בתכנון אריזות וחבילות המכילות חומרים רדיואקטיביים.

3. לפי הנהלים של המשרד לאיכות הסביבה, אין לפנות פסולת רדיואקטיבית מוצקה או נוזלית אלא באמצעות הגוף המוסמך לכך — הקריה למחקר גרעיני בנגב אל אתר הגניזה הלאומי בדימונה. צוות הפיקוח של המכון מוודא על סמך דוחות של הקריה למחקר גרעיני בנגב וביקורות שגרתיות בשטח, שאכן לא משליכים פסולת רדיואקטיבית.

4. בשנת 1990 נתגלה מקרה של השלכת פסולת רדיואקטיבית למזבלה ציבורית בגבעתיים, על־ידי עובד הניקיון של מכון "מזור" לרפואה גרעינית בתל־אביב. נגד המכון הופעלו כמה אמצעים משמעתיים, לפי קביעת ועדת החקירה. למעשה נמצא המכון בתקופת מבחן עד אמצע שנת 1992. לא דווח על תקלות נוספות בנושא הטיפול בפסולת רדיואקטיבית מאז האירוע הנ"ל.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני סגן השר לאיכות הסביבה, אני מודע לכך שיש אפשרות שהגורם שהעלה את שאלת החביות המיוחדות הוא גורם אינטרסנטי. עם זאת, זה לא אומר שהטענה שלו לא נכונה. השאלה היא, האם נבדקה, באופן ספציפי, הטענה לגבי אותו יצרן, אותה חברה אמריקנית, שנמסר שהיא מייצרת חביות שלגביהן אין סימני שאלה.

לזה אני מצרף שאלה נוספת. אנחנו עדים לכך שמפעלים רבים בארץ, לאחר שהם משתמשים בחביות שהיו בהן חומרים רעילים, צובעים את החביות הללו, ובניגוד לכל דין הגיוני הם משווקים את החביות הללו לצרכים שונים. אני שואל: האם משרדך מודע לכך? האם הוא מתכוון לפעול בתוקף למניעת התופעה?

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:

בנושא החומרים הרעילים יש הרבה מה לשפר. ועדה שהקמנו, בראשות פרופסור וילנר, מצאה ליקויים. אני מודה שנמצאו ליקויים. יש שאילתא של חבר כנסת נוסף בנושא זה. יש ליקויים רבים, לרבות באריזות ובאתר עצמו. נושא זה איננו קשור לתחום החומרים הרדיואקטיביים. אכן, אתה צודק, יש ליקויים. הקמנו ועדה ואנחנו מטפלים בנושא. יש צורך בטיפול נמרץ יותר בנושא זה.

לגבי הנושא של הפיקוח על חומרים רדיואקטיביים — עד כה פיקח על המכונים הצוות מנחל־שורק. הפסקנו את הפיקוח שלהם. אין לנו תקציבים לשלם להם. אנחנו מקימים יחידה משלנו, במכון לרפואה, בראשות ד"ר ברנר. היום דיברתי עם ד"ר ברנר. אני חושב שאנחנו מבצעים עבודה יפה ומשתפרים מיום ליום בעניין זה.

בנושא של האריזות, היום דווח לי, שפינוי האריזות והסטנדרדים הם טובים ובטוחים. עם זאת, נעקוב אחרי העניין בהמשך.

3755. זיהום אוויר

חבר הכנסת ח' קופמן שאל את השר לאיכות הסביבה ביום כ"ט בסיוון התשנ"א (11 ביוני 1991):

מכתבה שהתפרסמה בעיתון הארץ בתאריך 19 במאי 1991 עולה, כי ב־17 במאי 1991 נרשם שיא חדש של זיהום אוויר בגופרית דו־חמצנית לשנת 1991: 1,725 מיקרוגרם גופרית דו־חמצנית במ"ק אוויר. שיא זה נרשם באזור אשדוד, והוא רק חריגה אחת בסדרת החריגות שנרשמו באותו יום בסביבה.

יצוין, כי חמישה מערכי השיא של זיהום האוויר שנמדדו באשדוד ובסביבתה חורגים מכל תקני איכות האוויר המוחלטים; כלומר, אלה שאסור לעבור עליהם לעולם.

שני מזהמי האוויר הגדולים ביותר של אזור אשדוד הם: תחנות הכוח של חברת החשמל, הפולטות 80% מכלל הגופרית הדו־חמצנית באזור, ובתי־הזיקוק, הפולטים מעט יותר מ־10%.

ברצוני לשאול:

1. מדוע אין השר מורה לחברת החשמל לעבור לשרפת דלק דל־גופרית?

2. כיצד יפעל משרדך כדי שמקרה כזה לא יישנה?

תשובת סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הצו האישי המופעל נגד תחנת הכוח באשדוד מאז 1985 מחייב את חברת החשמל לעבור לדלק דל־גופרית במשטר של מערכת בקרה לסירוגין — מב"ס, והמב"ס אכן מקטין את התדירות שבה נרשמים ריכוזים גבוהים של so^2 באשדוד.

2. לאחרונה החלה חברת החשמל, ביוזמתה, לבנות לתחנת הכוח באשדוד ארובה שגובהה 250 מטר — כגובה הארובות של תחנות הכוח בחדרה ובאשקלון — שתמנע ריכוזים גבוהים של so^2 מתחנת הכוח. המשרד יפעל לזירוז הקמת הארובה הגבוהה הנ"ל, האמורה לשרת את תחנת הכוח באשדוד, במטרה לשפר את פיזור הפליטות של so^2 באוויר, או, לחלופין, להקטין את קצב פליטת so^2 לאוויר מבית־הזיקוק.

3756. פסולת רדיואקטיבית

חבר הכנסת ר' אדרי שאל את השר לאיכות הסביבה ביום כ"ט בסיוון התשנ"א (11 ביוני 1991):

מנתונים שפורסמו בעיתונות־עולה, כי רק רבע מתוך כ־80,000 טונות של פסולת רעילה, לרבות פסולת רדיואקטיבית, מגיע לרמת־חובב.

ברצוני לשאול:

1. האם משרדך מאשר את הנתונים שהובאו לעיל, ואם לא — מה הם הנתונים הידועים למשרדך?

2. כיצד יפעל משרדך כדי שפסולת זו תגיע לאתר הסילוק ולא תסכן את בריאות התושבים?

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:

1. הנתונים שפורסמו בעיתונים מקורם בטיוטה של סקר שהוכן עבור החברה לשירותי איכות הסביבה בנושא של פסולת חומרים מסוכנים בישראל. הנתונים שפורסמו אינם מדויקים ואינם מקובלים על משרדנו. גם דירקטוריון החברה לשירותי איכות הסביבה, בישיבתו מיום 23 במאי 1991, התייחס בביקורת לנתונים אלה והחליט כי הסקר שהוגש אליו הוא טיוטה הדורשת השלמות רבות על־מנת שניתן יהיה לדון בממצאים ולהתייחס אליהם. על־פי הערכות המשרד לאיכות הסביבה, קולט היום אתר הפסולת הרעילה ברמת־חובב כ־50% מכמות פסולת החומרים המסוכנים הנוצרת בארץ. האתר ברמת־חובב אינו מורשה ואינו ערוך לקליטת פסולת רדיואקטיבית, כפי שצוין בשאילתא. כל הפסולת הרדיואקטיבית מועברת לאתר הגניזה הלאומי בנגב.

2. המשרד לאיכות הסביבה קיבל את האחריות לנושא הפסולת המסוכנת, והוא פועל בהתמדה לאכיפת פינויה לאתר ברמת־חובב. נושא פסולת החומרים המסוכנים לא הוזכר בחקיקה של מדינת ישראל עד סוף 1990. במועד זה חתם ראש הממשלה והשר לאיכות הסביבה מר יצחק שמיר על תקנות על־פי חוק רישוי עסקים ועל־פי פקודת בריאות העם, המחייבות כל יצרן פסולת חומרים מסוכנים לפנותה לאתר הפסולת הרעילה ברמת־חובב. המשרד פועל לאכיפת תקנות אלו על־מנת שפסולת זו אכן תגיע ליעדה ולא תסכן את בריאות התושבים. פעולה זו מתבצעת על־ידי כל יחידות המשרד הן ברמת המטה והן במחוזות המשרד וביחידות הסביבתיות ברשויות המקומיות ובאיגודי הערים לאיכות הסביבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רפי אדרי.

רפאל אדרי (המערך):

אדוני היושב־ראש, אדוני סגן השר, סביר להניח שמשרדך, אדוני סגן השר, אחראי לנושא של איכות הסביבה ומניעת זיהום אוויר סביב הכורים בדימונה ובנחל־שורק. האם צפויה סכנה כלשהי לסביבה ולאוכלוסייה באזורים אלו כתוצאה מפעילות הכורים, ומה הם הצעדים שננקטו על־ידי משרדך כדי למנוע פגיעה באזורים שהזכרתי?

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:

אתה מדבר על הכורים. בשאלה הקודמת שלך דיברת על נושא הפסולת הרעילה והסקר שהוזמן. החברה לשירותי איכות הסביבה הזמינה סקר מחברה דנית בנושא הפסולת הרעילה, כדי לדעת כמה פסולת יש, כמה מפנים, בעיקר לצורך בניית משרפה לחומרים הרעילים האורגניים, שהיום אנחנו רק אוספים אותם ועדיין איננו מטפלים בהם.

אף שהוזמן סקר מן החברה הדנית והוא עלה רבע מיליון דולר, הוא לא מילא אחר הציפיות שלנו ושל הדירקטוריון. ביקשנו השלמות של הסקר. אין ספק בכך שהסקר חשוב כדי שנוכל לטפל בשאלות שחבר הכנסת רפי אדרי שאל.

3795. סילוק פסולת רעילה

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את השר לאיכות הסביבה ביום ו' בתמוז התשנ"א (18 ביוני 1991):

נודע לי כי דוח הוועדה, שמונתה על־ידי מנכ"ל המשרד לאיכות הסביבה לצורך בדיקת פעילות האתר הארצי לסילוק פסולת רעילה ברמת־חובב, מגלה מסקנות חמורות בנוגע לדרכי הנטרול והטיפול בפסולת רעילה. החברה הממשלתית לשירותי איכות הסביבה, המופקדת על ניהול האתר, גילתה, על־פי הדוח, חריגה מקצועית שנבעה מניהול ומפיקוח לקוי על הפעולות באתר והתעלמות מהנחיות קודמות של משרדך, וכל אלו עלולים להוביל לתוצאות אקולוגיות־סביבתיות.

ברצוני לשאול:

1. כיצד מתייחס משרדך למסקנות הוועדה?

2. האם נוכח הפעילות באתר תידרשנה עבודות שיקום, ומה יהיה היקפן הכספי?

3. כיצד ניתן להסביר את טיפולה של חברה ממשלתית בנושא עתיר סיכון זה?

4. האם נשקלים שינויים פרסונליים בקרב ההנהלה?

5. נוכח ממצאי הוועדה, מה הם הצעדים הנשקלים ועד מתי הם ייושמו?

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:

לשאלתו של חבר הכנסת דוד צוקר, אני לא יכול להיות היום איש בשורה בעניין אתר הפסולת ברמת־חובב ולומר שהעניינים שם אכן מתנהלים כפי שאני הייתי רוצה.

1. משרדנו אימץ את מסקנות הוועדה והוא יפעל ליישומן. ועדה שמינה המשרד לבדיקת האתר מודיעה על דברים חמורים שמתבצעים. היום ישבתי עם המנכ"ל לגבש דרכים מה לעשות כדי ליישם את המסקנות החמורות של הדוח של פרופסור וילנר.

2. באתר יידרשו עבודות שיקום בהיקף כספי ניכר.

3. איני חושב שאני מסוגל להסביר את טיפולה של החברה הממשלתית בנושא זה; ואני אומר דברים חמורים. בפגישה עם יושב־ראש הדירקטוריון של החברה ועם מנכ"ל החברה הנחיתי אותם ודרשתי מהם לפעול בהתאם למסקנות הוועדה לבדיקת פעילות האתר.

4. מסקנות הוועדה כוללות המלצות לשינויים פרסונליים באתר. אני מצפה שהדירקטוריון יאמץ גם המלצה זו.

5. בימים אלה משלים צוות של אנשי מקצוע ומשפטנים במשרד ניסוח של תנאים מיוחדים, שיצורפו לרשיון העסק של האתר ברמת־חובב. תנאים אלה נוסחו בהתאם לממצאי הוועדה והם ייכנסו לתוקף עם חתימת ראש המועצה המקומית התעשייתית ברמת־חובב על רשיון העסק החדש של החברה. בכל מקרה יקפיד המשרד על מילוי כל דרישותיו בהתאם לסמכויות המוקנות לו על־פי כל דין.

היו"ר ד' שילנסקי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת צוקר, בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני סגן השר, אתה הבעת באופן ברור ומפורש אי־אמון במה שמתרחש באתר ובעצם בהנהלה שלו. עד מתי אתה נותן להם צ'אנס?

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:

אני חושב שהנושא רגיש ביותר, ויכולים לקרות שם גם אסונות. הממצאים חמורים. זימנתי אלי את האנשים הנוגעים בדבר, וביקשתי שייתנו לי תשובות ברורות בתוך שבועות מספר על ממצאי הוועדה. אם בתוך זמן קצר ביותר לא יינתנו תשובות ולא יפעלו בהתאם למגבלות החדשות שאני מטיל עליהם ברשיון העסק, בהתאם לחוקי העזר ולחוק רישוי עסקים, אני מתכוון לפנות לרשות החברות הממשלתיות, שתיקח את העניין הזה לטיפולה. אני, כמי שעומד בראש המשרד, לא אוכל להיות אחראי לאתר רגיש של פסולת רעילה שלא יפעל לפי כל הכללים ולפי כל התקנים.

אינני חושב למשוך את העניין. אינני חושב למרוח את הנושא. הנושא ימוצה. אם האנשים לא יטפלו בנושא כפי שצריך, אמליץ בפני הדירקטוריון להסיק מסקנות אישיות נגד האנשים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לסגן השר לאיכות הסביבה.

ג. הצעה לסדר־היום
משרד החינוך והעסקת עולים מורים מברית־המועצות במקצועם

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר־היום: הצעות לסדר־היום. חבר הכנסת מיכאל בר־זהר מוזמן להעלות את הצעתו לסדר־היום מס' 5417 בנושא: משרד החינוך והעסקת עולים מורים מברית־המועצות במקצועם.

מיכאל בר־זהר (המערך):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, בזמן האחרון התרחשה תופעה מדאיגה ביותר בקשר למורים העולים מברית־המועצות. יש במדינת ישראל מכינות של משרד החינוך, שתפקידן להכשיר מורים עולים להוראה בישראל. מורים שירצו לעסוק בהוראה, מאחר שהם לא מכירים את השפה, לא מכירים את התרבות שלנו, צריכים לעבור דרך מכינה.

המכינות העיקריות נמצאות בסמינרים "דוד ילין" ו"אורנים". עם העלייה הגדולה מברית־המועצות נפתחו מכינות נוספות בסמינרים נוספים.

כדי להביא בפניכם מספרים — לארץ הגיעו עד עכשיו כ־12,000 מורים מברית־המועצות. מתוכם נמצאים בסמינרים ובהכשרות כ־1,500 עולים בלבד. לאחרונה הוחלט לסגור את המכינות ב"אורנים" וב"דוד ילין". הפגיעה תהיה במורים שמקצועם והכשרתם בתחום הלימודים ההומניים, למשל: מורים להיסטוריה ומורים לגיאוגרפיה. הם לא יורשו לעסוק במקצועם. המורים היחידים שיש להם סיכוי לעסוק במקצועם בארץ הם מעט מן המורים במדעים, באומנויות ובספורט. מורים אחרים לא יורשו לעסוק במקצועם. הם למעשה נפלטים מהמערכת. אותו דבר קורה עם הגננות שנפלטות מן המערכת. הן לא תוכלנה לעסוק במקצוען.

אף־על־פי־כן — וזה אולי אחד הפרדוקסים בכל הפרשה — אותן גננות שנפלטות עכשיו בגלל סגירת המכינות כבר עוסקות בהוראה בגני־ילדים בימי שישי, בגלל המעבר לחמישה ימי לימודים, והן מצליחות שם דווקא במידה מרובה.

מה קורה כאן? במשרד החינוך נמצא מי שהגיע למסקנה, שבגלל האי־התאמה התרבותית של עולי ברית־המועצות, המנטליות השונה או האי־מעורבות שלהם בתוך ההוויה הישראלית והיהודית — אין לאפשר להם לעסוק בהוראה בישראל, וכך נזרקים לרחוב מאות ואלפי מורים. הדבר מצביע על שרירות לב ועל התנשאות תרבותית שעלולה, בסופו של דבר, להיות בעוכרינו.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שגם בשנות ה־50, כשהיתה עלייה גדולה מארצות המזרח, גם אז לא הורשו מורים מארצות המזרח לעסוק במקצועם, ואכן הדבר גרם למתח חברתי רב, ששרידיו רוחשים בתוכנו עד היום הזה.

יש כאן גם תופעה שבעיני היא מוזרה מאוד. היכול במדינה שלנו אדם מסוים להחליט שיש מקצועות שבהם מורים מברית־המועצות לא יוכלו לעסוק? אם יגידו לי שהם אינם יודעים תנ"ך, או אינם יודעים תלמוד, או אינם יודעים עברית — מקובל עלי שבמקצועות אלה, עד שיקבלו את ההכשרה המתאימה, הם לא יוכלו לעסוק. אבל מקצועות אחרים, הומניים, שאותם הם מכירים, הם לא יוכלו לעסוק בהם?

הם היו במכינה ובשעה שהם הלכו לעבור בחינות לשנה השנייה, דווקא כאשר כבר התחילו להצליח בלימודיהם, פתאום נסגרו המכינות והם נזרקו לרחוב.

המורה שדיווח על הפרשה הזאת לעיתונות קיבל הודעה שהוא פוטר מתפקידו. מנהל הסמינר שממנו פוטר אותו מורה אמר לי, שסיבות פיטוריו הן סיבות שונות לחלוטין; שהוא עוד לא פוטר פורמלית, שעכשיו יש אתו בעיות והם ידונו אתו וכדומה וכו' וגומר. בכל אופן, אני מוכרח לשאול את השאלה: אם כך הדבר, למה דווקא עכשיו נזכר פתאום הסמינר, שאותו מורה שחשף את הפרשה לעיתונות ולתקשורת, יום אחרי שהוא חשף אותה נזכרו פתאום שיש אתו בעיות והוא צריך לעמוד לפיטורין?

אני רוצה להזהיר את חברי הכנסת ואת משרד החינוך מפני הסכנה בתופעה כזאת. בתחומים רבים מאוד יש יחס של אדישות או של אטימות, שהוא פשוט מדהים. נמצא בידי מכתב של מורה — גננת ומורה למוסיקה — בת 31, 11 שנה היא עסקה בברית־המועצות בהוראת מוסיקה ובגננות. היא ביקשה עכשיו להתקבל לסמינר לגננות. אמרו לה: מצטערים, גברתי, אבל הגיל הקובע בנושא הזה הוא גיל 26; את בת 31 — איחרת את המועד, לא תיכנסי. ריבון העולמים, אנחנו קולטים עלייה או עוסקים בסטטיסטיקות? מעבר לשולחנות יושבים בני אדם או יושבים רובוטים, מחשבים שקובעים את הכול על־פי התקנים שקיימים? האם אותה בחורה, שהיא בת 31 — ב־30 השנים הנותרות שהיא יכולה לעסוק בהוראה היא פסולה? אמרו לה: בבקשה, תסתדרי לבד, תמצאי כסף, אנחנו כבר לא נעזור לך. כך אנחנו קולטים עלייה?

אני חושב שהנושא חמור. אני מוכן לשמוע את הנימוקים מהצד השני, אבל עצם התופעה שנסגרות מכינות, שמורים אינם מורשים להמשיך וללמוד — מטרידה מאוד.

אני מבקש מהמליאה לכלול את הנושא הזה בסדר־יומה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. ישיב סגן שר החינוך והתרבות, בבקשה.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, משרד החינוך והתרבות איננו מגביל את הכשרתם של מורים עולים מברית־המועצות לעבודה במערכת החינוך בישראל. יש אולי קשיי קליטה במדינת ישראל, וחבר הכנסת בר־זהר בוודאי מודע להם כמונו, אבל מכאן ועד להכרזה שיש הגבלה — המרחק גדול.

משרד החינוך והתרבות עושה את כל ההכנות הדרושות כדי לפתוח קורסי התאמה למורים עולים. נכון, הגיעו ארצה 12,000 מורים מברית־המועצות — 9,000 בשנה הקודמת ו־3,000 השנה. יש יותר מ־1,500 מורים בקורסים, בקורסי קיץ יהיו 790 מורים, ול־1,600 מורים מתוכננות השתלמויות בהתשנ"ב; כלומר, 3,900 מורים יימצאו בהכשרה.

עם זאת, אין ספק שיש פער בין המספר שהגיע לבין מספרם של אלה שמשתלמים או יצאו להשתלמות היום ומחר.

לקראת שנת הלימודים התשנ"ב מתוכננים בשלב ראשון 57 קורסי התאמה למורים עולים לערים הגדולות ולמרכזי הארץ, ולא רק בסמינר "אורנים", ב"דוד ילין". בידי, חבר הכנסת בר־זהר, מצוייה רשימת כל אותם מוסדות, עשרות רבות של מוסדות, שבהם מתקיימים קורסי הכשרה: סמינר "ליפשיץ", "אורט" בירושלים, "מכללה לבנות" בירושלים, האוניברסיטה העברית, בית־הספר הגבוה לטכנולוגיה, מכון מחקר ויצ"ו בירושלים, בית־ברל, "אורט ישראל", "סמינר הקיבוצים", סמינר "לוינסקי", "מורשת יעקב", מכללה למינהל, סמינר "תלפיות", מכון ויצמן, אוניברסיטת תל־אביב ואוניברסיטת בר־אילן. ובהמשך עוד יהיו מוסדות רבים.

הקורסים פוזרו בכל האזורים הגיאוגרפיים, בכל הארץ, כדי למנוע את טלטול העולים לערים הגדולות ולמרכזי הארץ.

המשרד מקיים את הקורסים במקצועות השונים בהתאם לצורכי מערכת החינוך. במסגרת זו מתקיימים קורסים גם למורים כוללים ולגננות.

משרדנו מגבש בימים אלה תוכניות נוספות כדי לכלול במסגרת הקורסים אלפי עולים חדשים נוספים. לאחר שתגובש התוכנית בתיאום עם ארגוני המורים, נביא את תוכנה לידיעת העוסקים בעלייה ולכל הגורמים הנוגעים בדבר.

בימים אלה קיים קבינט העלייה בראשות המנכ"ל דיון בנושא הכשרת מורים עולים. הוחלט למנות צוות היגוי פדגוגי לבחון את הנושא מחדש לאור הניסיון שהצטבר בשנה זו במכללות ובמקומות שבהם התקיימו קורסים, כדי להגיש המלצות פדגוגיות ומקצועיות שיסייעו בתהליך קבלת החלטות, על־מנת לענות על צורכי העולה ועל צורכי המערכת כאחד, במידת האפשר.

היות שהנושא חשוב, אני חושב שראוי לבחון אותו בצורה יסודית, ואני מציע, אדוני היושב־ראש, שהנושא יועבר לדיון בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת; דרך אגב, חבר הכנסת מיכאל בר־זהר הוא היושב־ראש שלה.

מיכאל בר־זהר (המערך):

לא דרך אגב.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת מיקי בר־זהר, אתה מסכים להעביר את ההצעה לוועדה?

מיכאל בר־זהר (המערך):

שמי מיכאל.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת מיכאל בר־זהר, החיבה של היושב־ראש גברה במקרה זה. האם אתה מסכים להעביר את הצעתך לוועדה?

מיכאל בר־זהר (המערך):

אני מסכים.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, מי בעד אישור הצעתו של חבר הכנסת מיכאל בר־זהר והעברתה לוועדת החינוך והתרבות?

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:

זו לא הצעתו של חבר הכנסת מיכאל בר־זהר. אני הצעתי להעביר אותה לוועדה. חבר הכנסת מיכאל בר־זהר הציע לקיים דיון במליאה.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני אמרתי "הצעתו לסדר", אדוני סגן השר.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה	—	10
נגד	—	אין
נמנעים	—	אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

עשרה בעד, אין נגד ואין נמנעים. אני קובע שההצעה אושרה והועברה לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

ד. הצעת חוק לעידוד המגזר היצרני (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"א — 1991 * (קריאה ראשונה)

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, היות ששר הבריאות נתקע בפקק, אני מאחל לו שייחלץ ממנו מהר מאוד. אנחנו מדלגים על שני נושאים, ונחזור אליהם כשיגיע השר.

אנחנו עוברים להצעת חוק לעידוד המגזר היצרני (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"א — 1991, קריאה ראשונה, של חבר הכנסת גדליה גל. אני מזמין את חבר הכנסת גדליה גל.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2062).

גדליהו גל (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מביא לקריאה ראשונה הצעת חוק שנועדה להרחיב את חוק עידוד המגזר היצרני, שנתקבל בכנסת ב־28 במאי השנה. מטרת התיקון בהרחבה לכלול בחוק את כל מגזרי המשק. היוזמה להרחבה זו באה ממשרד האוצר.

על־פי החוק שנתקבל ויורחב, אם תאשרו את התיקון, כל מפעל ועסק שיקלוט עולים נוספים על אלה שהיו לו, בממוצע, בתקופה ינואר — יוני 1991, יקבל תמריץ בסך שליש משכרו של העובד הנוסף, ובתנאי שיועסק שישה חודשים לפחות.

יש חברים המציעים שהתקופה המינימלית תהיה שלושה חודשים, ואם תאשרו את התיקון, בדיון שיתקיים מחר בוועדה נדון גם בהצעה זו.

המטרה היא לעודד מפעלים ועסקים קיימים לקלוט עובדים נוספים, כאשר שליש מעלותם ישולם מקופת האוצר ושני־שלישים ישלם המעסיק. בדרך זו נהפוך דמי אבטלה לסחורות ולשירותים. התמריץ יהיה ישיר וללא ביורוקרטיה מיותרת, שיש בה משום "תלך־תבוא", "תביא טופס", פקידים יבדקו וכיוצא באלה. הוא לא יהיה תחת השם של הכשרה מקצועית, לא הסבה, הוא לא יבדיל בין עולה ליליד הארץ, הוא לא יבדיל בין ענף לענף ולא יבדיל בין מפעל למפעל.

בהצעה המונחת לפניכם הוצאנו את ענף הבנייה מהחוק, וזה מהטעם הפשוט, שכאשר עבר החוק לפני כשלושה שבועות, נציגי הקבלנים נתנו לי להבין שמבחינתם לא בטוח שהחוק כדאי כל כך, כי יש להם הצעות טובות יותר תחת הכותרת של הסבה מקצועית והכשרה מקצועית, והם לא משוכנעים שהחוק הוא הדבר הטוב ביותר בשבילם. היות שכך, הסכמתי להצעת האוצר להוציא מהתיקון את ענף הבנייה, ולעומת זאת להרחיב את מסגרת החוק ולהחיל אותו על מגזרים אחרים. אם ישנה האוצר בינתיים את דעתו ויחליט שלא לתת הסבה מקצועית וגם בענף זה לקבל את תוספת העובדים על־ידי התמריץ, אני בוודאי לא אתנגד.

כידוע, הממשלה התנגדה להצעת חוק זו, ולכן לא היתה פעילה במשך הליך החקיקה ולא לקחה בו חלק. כאשר היא נתרצתה והחליטה לתמוך בחוק, העלו נציגי הממשלה כל מיני סוגיות שיש בהן משום פרצות בחוק, ובתיקון המונח לפניכם כבר יש התייחסות להערות שלהם. תיקנו שני דברים מהותיים. האחד — המעסיק יצטרך להגיש חשבון ולקבל את התמורה מהאוצר, ולא כפי שהיה בחוק המקורי, בדרך של קיזוז במס הכנסה; וכן הוספנו סעיפים שימנעו כל מיני תרגילים שאפשר לעשות על־ידי הכנסת בני משפחה ואחרים ללוח מקבלי השכר.

אני רוצה לומר לחברים, חברי חברי הכנסת, שההתעקשות של משרד האוצר לקלוט את העולים באמצעות השוק עולה לנו במחיר כספי כבד מאוד. אין זה מקרה שבענף הבנייה יש עכשיו איזה גירעון, או חוסר תקציב, של מיליארד וחצי שקל. היום אומרים מיליארד וחצי שקל, אני מעריך שבעוד שנה יתברר, שהגירעון גדול הרבה יותר ממיליארד וחצי שקל, משום שהתעקשו בהתחלה לתת לקבלנים לבנות בלי התערבות, ועד כדי כך הצליחו לא להתערב, שהתערבות היתר עולה כפליים ממה שהיה עולה אילו נעשה הדבר אחרת מלכתחילה.

לעומת זה, במקומות העבודה אנחנו משלמים מחיר יקר הרבה יותר, והוא איננו נמדד בכסף, משום שהעלייה שנעצרת בימים אלה, או נהיית מצומצמת הרבה יותר, זה לאו דווקא בגלל השינוי בעקבות חוק הדרכונים בברית־המועצות. אני יודע ממקור ראשון — ואני עוקב אחרי הדברים — שמה שמשפיע בעיקר על העולים מברית־המועצות אלה המכתבים שהם מקבלים מהקרובים ומהידידים ומהחברים שלהם, שעלו בשנה האחרונה, מכתבים זהים גם של אלה שהסתדרו בעבודה וגם של אלה שלא הסתדרו בעבודה. כל המכתבים אומרים: האיטו, אם אתם יכולים תישארו, תמתינו קצת, עד שכאן יהיו יותר מקומות עבודה.

נדמה לי שכל מי שעיניים בראשו יכול היה כבר בראשית השנה הקודמת להבין, שאם לא נעשה משהו מיוחד, משהו דרמטי, לא יהיו יותר מקומות עבודה מאלה שעצם העלייה גורמת להם, כי אפילו ייבנו המפעלים שכולנו מקווים שיבנו אותם, הרי עד שבונים מפעלים ועד שהמכונות מתחילות לעבוד עוברות בוודאי שלוש שנים. ואין שום סיבה שלא להפעיל את המערכות, את המפעלים, את העסקים הקיימים, שרובם עובדים שלא במלוא התפוקה שלהם. והצעת חוק זו בהחלט יכולה לתת לכמה עשרות אלפי עובדים מקום במפעלים הקיימים, ופשוט לקחת דמי אבטלה ולהפוך אותם לסחורות ולשירותים.

אני יכול רק להצטער על שאנחנו מגיעים לחקיקה בהסכמה עם האוצר בפיגור של שנה לפחות, כי החוק שלי הונח ביוני בשנה שעברה. ואני לא היחיד, התחלנו לדבר על כך הרבה לפני כן. כל הפעולה הזאת יכולה היתה להיעשות מזמן. אבל מוטב שנעשה את זה מאוחר מאשר כלל לא. והמבחן, גם אם החוק יתקבל, יהיה בביצוע שלו, אם נשכיל ללוות את החוק הזה במסע של פרסום, במסע של תביעה מכל בעל עסק ומכל בעל מפעל, שיראה בזה לא רק מקור להכנסה נוספת, אלא יראה בזה את תרומתו לקליטת העלייה בתקופת המעבר, עד אשר המפעלים, שכולנו מקווים להם, יישאו פירות. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. חברי הכנסת, אנו מתחילים בדיון, חמש דקות לדובר. ראשון הדוברים, חבר הכנסת אברהם בורג — אינו נוכח. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם שוחט.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, לחבר הכנסת גדליה גל מגיעות מחמאות על הבאת החוק הזה — אף שאני אומר מייד, שאני נגד החוק עקרונית — משום שידידי חבר הכנסת גדליה גל הוא אחד מחברי הכנסת הכי טובים שיש בבית הזה. זה אדם שעובד ביסודיות, במסירות, בלי זיקוקין דינור, ועושה עבודה רצינית לפי השקפתו. אני מעריך מאוד את עבודתו. הוא גם הצליח בכמה נושאים לזעזע את כל המערכת עד כדי כך, שגם בעניין זה היו שמועות, שהאוצר מבקש להקפיא את הצעת החוק.

אבל תמיד קורה לי, שכשאני נמצא בוועדת הכלכלה ואני מנסה לגלות איזו אחריות משקית ולומר, שאי־אפשר לעשות דבר שהוא מבחינת כספי הציבור בזבזני, בסוף אני נאגף על־ידי הממשלה שמציעה הצעה, לטעמי פופוליסטית עוד יותר.

אני רוצה לומר לך, ידידי הטוב, חבר הכנסת גדליה גל: אני אינני מאמין בשיטות האלה של סבסוד שכר עבודה כדי ליצור מקומות עבודה. זה, לדעתי, דבר מלאכותי, דבר שאיננו בעל יסוד כלכלי, ובסופו של דבר עתיד להיכשל.

מה בעצם צריכה לעשות ממשלה כשיש גלי עלייה גדולים והיא רוצה לקלוט אותם? היא צריכה להזרים למשק עבודות אמיתיות. וחלק מהעבודות הן עבודות שניתן להקדים אותן. אפשר להקדים — וכל הדברים שאני אומר, אין בהם חידוש

יוצא דופן — עבודות תשתית בהיקף נרחב. אפשר לבנות רכבות, רכבת תחתית, אפשר להעתיק שדות תעופה, דוגמת שדה־דב ושדה התעופה באילת. אפשר לפתח פרויקטים רבים. אפשר אפילו להזרים הזמנות לתעשיות הביטחוניות לצורך הצטיידות של ישראל, שהיינו עושים אותה במועד מאוחר יותר. קראתי היום, למשל, שיש לנו בעיה עם צוללות. אני לא בטוח שבארץ מייצרים חלקים של צוללות; אבל עקרונית, אפשר להזרים הזמנות גם לתעשיות הביטחוניות. ואז הדבר אמיתי. יש ביקוש, המפעל מייצר, והדבר אמיתי.

אפשר אפילו לעודד יציאה של עובדים לפנסיה מוקדמת, כדי שהם יפנו את המקומות שלהם לאנשים צעירים יותר שייקלטו.

שבח וייס (המערך):
מה מפריע לך — — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
לא מפריע לי שאדם בגיל 60 הופך להיות פנסיונר בטרם עת, חבר הכנסת וייס. זה לא מפריע לי. אני רק לא מאמין בשיטות מלאכותיות. או שבאמת זקוקים לעובד במקום העבודה, ואז אין זה משנה אם יסבסדו חלק משכר העבודה או לא יסבסדו, או שלא זקוקים לו, ואז יש הרבה מאוד אפשרויות לטריקים. המעסיק יכול לסגור מפעל אחד שיש לו, להקים פירמה אחרת, לקלוט את כל העובדים בפירמה החדשה ולקבל תמריץ מהמדינה. לדעתי, את הדבר הזה ניתן לעשות.

אבל אפשר, כפי שאמרתי, לעשות הרבה מאוד עבודות תשתית, בכלל זה בתי־ספר, מוסדות חינוך, בתי־אבות; כל דבר שנזדקק לו בעתיד, יש לעשות אותו עכשיו.

אני רוצה לומר מה עוד אסור לעשות. אסור, בשום פנים ואופן, להיעתר להצעתו של השר שרון, ששמעתי אותו פה אך לפני ימים מספר, שאמר שאת קליטת הרופאים הוא מציע לפתור על־ידי כך שבכל בית־ספר יהיה רופא. אנחנו הרי יודעים, שאין צורך ברופא בבתי־הספר. עובדה היא, שבתי־הספר מתקיימים יפה מאוד גם היום בלי רופא. ואם פעם יש בעיה עם ילד חולה, לוקחים אותו במונית לבית־חולים שנמצא במרחק כמה דקות, או מזמינים אמבולנס. בשביל זה לא צריך רופא קבוע.

בדרך זו אפשר ליצור עוד אלפי מקומות תעסוקה פיקטיביים אם נקבע שכל מעלית, יהיה בה נער־מעלית. אסור יהיה להפעיל מעלית אם אין נער־מעלית. במדינה הזאת יש כמה עשרות אלפי בתים עם מעליות, הנה עוד כמה עשרות אלפי מקומות עבודה.

השיטות האלה הן שיטות מסוכנות למשק. אני רוצה לומר: בעיני עדיף, שעולה יקבל דמי קיום סבירים וישב בבית ונדע שהוא מובטל וצריכים לדאוג לו מאשר ליצור מקומות עבודה פיקטיביים שלא יוצרים שום דבר והורסים את הפריון שהצלחנו להגיע אליו. בסופו של דבר, המשק הישראלי בשנים האחרונות עבר תהליך חיובי מאוד. התהליך היה, ואנחנו ראינו אותו, שמפעלים שפיטרו מספר גדול של עובדים, לא זו בלבד שהתפוקה שלהם לא פחתה, התפוקה האבסולוטית, אלא אפילו עלתה. אינני מדבר על זה שהתפוקה לעובד עלתה. זאת אומרת, באיזה מקום ראינו שיש אבטלה סמויה, ואבטלה סמויה גרועה מאבטלה גלויה. אני בעד אבטלה גלויה, אני נגד אבטלה סמויה. מה פירוש, אני בעד אבטלה גלויה? אני רוצה שלכולם תהיה עבודה, אבל זה ברור, שמשק שקולט בבת אחת כמות גדולה של מהגרים, תהיה לו בעיה רצינית של אבטלה בתקופת ביניים. זה ברור לחלוטין, אי־אפשר אחרת. וצריך לעשות את הכול כדי ליצור מקומות עבודה אמיתיים. אבל זה לא אסון אם אנחנו, כחברה, נבטיח לאותם עולים חדשים, ולאותם ישראלים שיהיו מובטלים, תשלומים אמיתיים.

ודבר אחרון — אם אני עדיין קורא, שכדי ליצור עבודות שונות במשק הישראלי, אנחנו עדיין מדברים על ייבוא של פועלים גם מרומניה, גם מפולין וגם ממקומות אחרים — קראתי לא מזמן שמדברים על טורקים שנפלטים מהמשק הגרמני, שיביאו אותם לארץ — סימן שעדיין משהו לא בסדר אצלנו, סימן שעדיין, באיזה מקום, לא יצרנו תמריץ מספיק לעבודה אמיתית.

לכן אני רוצה לומר: חברי, חבר הכנסת גדליה גל, עם כל ההערכה שלי אליך, החוק הזה אינו לפי רוחי. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה לחבר הכנסת אברהם פורז. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם שוחט, אחריו — לחבר הכנסת רן כהן, ואחריו — לחברת הכנסת אורה נמיר.

אברהם שוחט (המערך):
אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, קודם כול, אני רוצה לברך את חבר הכנסת גדליה גל על החוק ועל התיקונים המופיעים בו, שכן חבר כנסת יחיד עשה למעשה מה שממשלה צריכה לעשות, אף שאני הייתי מעדיף — ואמרתי זאת עוד בהתחלת הדיונים לחבר הכנסת גל — שדברים מהסוג הזה לא ייעשו בצורה של חקיקה אלא בהחלטות ממשלה, שנגזרות ממצב מסוים.

גם אני, כמו חבר הכנסת פורז, חושב שהפתרון האמיתי והטוב יותר לבעיות התעסוקה הוא גידולו של המשק, השקעות במשק, או, באופן אלטרנטיבי, השקעות בתשתיות, קידום תשתיות וכל אותם דברים שיש להם תמורה אמיתית ומיידית. אבל לא הייתי מתנגד למהלך כפי שהוצע כאן בחוק. הממשלה עשתה משהו דומה, לא בהכרח אותו דבר, אבל היא יצאה עם תוכנית דומה, רק מתוך המחשבה והאפשרות שאולי זה יעזור בנקודת זמן מסוימת לקליטתם של עשרות אלפי אנשים. ויש לזה חשיבות, שכן בסיכומו של דבר יש כאן הקטנה של עלות העבודה. היום נדון בקריאה ראשונה בהצעת חוק של הממשלה המדברת על הורדת מס מעסיקים, שגם היא הורדת עלות העבודה. אומנם היא הולכת across the board, לאורך כל החזית, על כל המשק, וכאן מדובר בקליטה סלקטיבית יותר של אנשים במפעלים מסוימים. אבל, אף שהפתרון הזה איננו הפתרון הטוב, במציאות הקיימת צריך לעסוק גם בפתרונות מהסוג הזה, ולא צריך לשלול אותם.

לכן אני חושב, שבתמונת המצב, אם במפעל מסוים יחליטו להוסיף מספר מסוים של עובדים, ושיקול הדעת יוכרע על־ידי כך שיש השתתפות בשכר העבודה, באמצעות החוק הזה, על־ידי הממשלה, ושיקול הדעת לא יהיה מנוטרל מההחלטה הזאת, והוא יהיה כזה שמביא בחשבון שיש תרומה למפעל כתוצאה מהשתתפות הממשלה — הרי יש בכך ברכה. כל אחד מאתנו יודע שיש תיאוריות רבות האומרות שיש בזה פגם, ושמעתי את חבר הכנסת פורז אומר, שהוא יעדיף שאותו אדם ישב בביתו ויקבל דמי אבטלה. נדמה לי שבמציאות של קליטת עלייה בהיקפים כל כך גדולים, במציאות של קליטת עלייה עם בעיית אבטלה כל כך חמורה, צריך לעשות גם את הניסיון הזה.

לכן אני גם מברך את חבר הכנסת גל על החוק וכמובן גם אתמוך בו.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן — הוא איננו. חברת הכנסת אורה נמיר איננה. חבר הכנסת ראובן ריבלין, בבקשה, ואחריו — חבר הכנסת חיים אורון.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מוכרח לומר, שכאיש הקואליציה, כאדם שמפלגתו נמצאת בשלטון, כחבר כנסת ששריו הם חבריו, אני עומד כאן במידה לא מעטה בוש ונכלם לבוא ולומר, שאלמלא חשב חבר הכנסת גדליה גל על פתרון אפשרי, לא היתה הממשלה חושבת על פתרון כזה. ולא משום שהיא מתנגדת לו באופן אידיאולוגי, אלא פשוט — —

שלמה הלל (המערך):

מפני שהיא לא חושבת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — חבר הכנסת גדליה גל טרח וניסה למצוא פתרון שהוא כל כך פשוט, והוא מביא אותו באמצעות הצעת חוק שעברה בקריאה טרומית, והיום היא נמצאת פה בקריאה ראשונה. ואם כי אני מסכים כמעט עם רוב הדברים שאמר חבר הכנסת פורז, אינני יכול אלא להלל ולשבח ולקלס את חבר הכנסת גדליה גל על מאמציו לחשוב לפחות ולנסות למצוא איזה פתרון לבעיה שכולנו משלמים לה מס שפתיים יום ולילה; כל יום אנחנו קולטים, ברוך השם, עוד 3,000 — 4,000 עולים, ואיננו מוצאים שום דבר שיהווה פתרון לשאלות העומדות בפנינו ומחריפות כל יום.

שכן, השנה הראשונה היתה שנת חגיגה, והנה השנה הזאת מסתיימת. וכל אותם עולים שבאו ונקלטו וקיבלו אותם דמים שהיו צריכים להם בשנה הראשונה לשהותם כאן, ובזמן שלמדו עדיין לא היו טרודים בבעיות פרנסה, ואלה שהיו טרודים או אלה שהיו זריזים יותר מאחיהם ומצאו עבודות כאלה ואחרות, נפלטים היום לשוק דורשי העבודה. כל יום נפלטים לשוק דורשי העבודה אלפי אנשים שלפני שנה עדיין לא היתה הבעיה חריפה לגביהם.

כאיש ליכוד, כאיש ליברלי, כאיש החושב שצריך שבמקום עבודה יהיו ידיים עובדות רק במידה שצריך להן, כאיש שחושב שאבטלה סמויה היא אסון למשק חופשי — אני חושב שבמסגרת זו של קליטת מאות אלפי אחינו מאתיופיה ומרוסיה ומכל מקום אחר בעולם, בלי התערבות מרכזית של הממשלה לא נוכל לבצע אותם דברים שאנחנו מדברים עליהם גבוהה גבוהה. ולצערי הרב, גם באותם מקומות שהעלייה ממש מושיעה את הציונות מבחינת ההתיישבות, ואינני מדבר דווקא על חבלי יהודה, שומרון ועזה, אלא על אותם שטחים שאינם במחלוקת, כמו עיירות הפיתוח בנגב או בקדמת הנגב או בגליל, אנחנו לא נותנים בהם שום פתרון לתעסוקה. ועם כל הכבוד לחברי ולאנשי הממשלה, אנחנו עדיין לא נותנים את הפתרונות המתאימים, אם כי אני שומע שיהיו פתרונות.

לכן לא נוחר לי אלא לברך את חבר הכנסת גדליה גל

— — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אתה גם מאמין או רק שומע?

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני איש אמונה, חבר הכנסת אורון. אילולא הייתי איש אמונה, היו לי הרבה יותר בעיות מאשר יש לי. אבל אנחנו כבר ראינו שהסתדרנו גם בתקופות אחרות, שבהן לא ממשלתי, שיש לי בה אמון מלא, היתה בשלטון. אני לא ידעתי איך, אבל הסתדרנו. כך היה בשנות ה־40, כך היה בשנות ה־50, ואחר כך בשנות ה־60 המוקדמות.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

קל וחומר כשמדובר בממשלה ובעם, העם הטוב שיש לנו כאן, ובתושבי הארץ הזאת כולם, שכולם יודעים שכולנו רוצים לחיות כמה שיותר טוב, אם כי זה קשה. לא נלקחנו לא לקליפורניה ולא לסעודיה ולא לכל מקום אחר שיש בו מחצבים או אוצרות טבע אחרים. אנחנו נמצאים פה בארץ יפה, ארץ זבת חלב ודבש, אבל, רחמנא ליצלן, אין לנו פה כל אותם משאבים שעושים מדינות אחרות למדינות שלא צריכות להתאמץ כל כך. אנחנו כולנו צריכים להתאמץ.

לכן בא אני ואומר בצורה הברורה ביותר, אדוני היושב־ראש, שלהערכתי יש לדון בכובד־ראש רב יותר בכמה סעיפים בהצעת החוק. אינני בטוח שסעיף 3 צריך להיות מנוסח כפי שהוא מנוסח.

היו"ר נ' מסאלחה:

האם אתה מתכוון לתמוך בו עכשיו ואחר כך להגיש הסתייגויות?

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני בהחלט חושב, שבעת הדיונים בוועדה על הצעת החוק, בין הקריאה הראשונה לבין הקריאה השנייה, אפשר להכניס בה תיקונים.

עם כל הכבוד וההערכה שאני רוחש לחברת הכנסת ארבלי־אלמוזלינו, שהיא יושבת־ראש ועדת הכלכלה, אני חושב שחוק זה שווה כסף, וצריך לדעת כמה הוא יעלה. לכן חובה עלינו להעבירו לוועדת הכספים, ואני מבקש מאדוני לעשות כן.

דן תיכון (הליכוד):

גם אני מצטרף לזה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון, ואחריו — לחברת הכנסת אורה נמיר.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, ראשית אני רוצה לצרף את ברכותי לחבר הכנסת גל, שמחוץ דבקות רבה ממשיך להיאבק על החוק הזה ועל נושאים דומים לו. אני חושב שהוא ראוי לכל הכבוד וההערכה מצד כולם.

אני גם רוצה לצרף ברכה לחברי בליכוד, חבר הכנסת ריבלין, וגם לחבר הכנסת פורז, שאינם יכולים לחסוך מעצמם גם בימים האלה את האמירה הליברלית, כדי להגיד אחר כך שהם מצטרפים להצעת חוק מהסוג הזה. לא הייתי מעיר את ההערה הזאת לולא חשבתי, שהעובדה שעד היום לא הציעה הממשלה הצעת חוק מהסוג הזה — ואגב, לא צריך חוק, העובדה שהממשלה לא הפעילה מסגרת פעולה מהסוג הזה זה שנה וחצי היא תוצאה של המלכוד שאתם נתונים בו.

דן תיכון (הליכוד):

איזה מלכוד?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

המלכוד הפשוט, שצריך היה להבין אותו לפני שנה וחצי, חבר הכנסת תיכון, שאין אפשרות ש־100,000, 150,000 או 200,000 עובדים חדשים, נוסף על 150,000 מובטלים, ייקלטו במשק שאינו צומח וייקלטו מעצמם. אגב, זה נאום שאתה נואם אותו כבר זמן־מה, בזמן האחרון, כמוני, ואני לא יודע למה אתה שואל אותי עכשיו.

אני חושב שכל זמן שלא ייגמר המלכוד הזה — והוא מביא בסוף לערבויות מדינה גדולות, הוא מביא בסוף להבטחת רכישה במרכז הארץ ב־100% — הוא גם יביא להצעות כאלה.

אני חושב, שההצעה נכונה ומתאימה לזמנה. לא הייתי תומך בה לפני שלוש שנים, ואני מאחל לכולנו, שלא נצטרך כמותה בעוד שנתיים, שלוש שנים, כאשר המשק יגיע באמת לאיזון חדש בין העובדים לבין מקומות העבודה. כרגע זה אינו קיים.

אני חושב שההצעה המוגשת כאן היא ביסודה נכונה. אני חושב שטוב עשה חבר הכנסת גל שהוציא את מגזר הבניין מתוך הכלל, משום שלגביו מופעלת מערכת תמריצים נפרדת, גדולה מאוד.

אני רוצה לנצל את הדקה האחרונה שנשארה לי להעיר הערה נוספת: החוק הזה, כמו כמה חוקים אחרים העוסקים בקליטת העלייה, מוציא מן הכלל מגזר אחד, והוא המגזר הקיבוצי. אגב, הקהילה היחידה המציעה למי שנקלט בתוכה גם בית וגם מקום עבודה — היא לא נכנסת לקטגוריות המופיעות בחוק הזה. אני מקווה שהפגם הזה יבוא על תיקונו בדרך של הסתייגות.

ראובן ריבלין (הליכוד):
יש היגיון במה שאתה אומר.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
הקיבוץ שונה מפירמה אחרת לא בשביל לסדר את שלטונות מס הכנסה או את ההטבות. נכון, לא ניתן להעתיק את החוק הזה במתכונתו, להלביש אותו על הקיבוץ ולהגיד: עכשיו יש בעיה עם סידור עבודה ויש בעיה של ניידות עובדים בין הענפים. אני מכיר את כל השאלות, אני בטוח שיש לזה פתרון פורמלי, אבל צריכה להתקבל ההגדרה הברורה והפשוטה: לא מגיע לקיבוץ שום דבר שלא ניתן לכל מפעל תעשייתי או חקלאי או שירותי אחר במקום כלשהו, אבל גם לא מגיע לו, בשום פנים ואופן, פחות. וההגדרה הזאת, כפי שמופיעה פה בהגדרת המעסיק, מוציאה מן הכלל את הקיבוץ. אין לזה הצדקה.

שלמה הלל (המערך):
זה מוציא מן הכלל גם את התעשייה הקיבוצית?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
גם את התעשייה הקיבוצית, היות שהיא שותפות, ובהגדרה מדובר על מעסיק ושכיר. אם התעשייה הקיבוצית תעסיק שכירים — הפירמה כן; אבל אם התעשייה הקיבוצית תקלוט עולה חדש כמועמד או כחבר או כמשתלם באולפן, והוא יעבוד במפעל הקיבוצי לא על תלוש משכורת אלא כחלק מהוויית הקהילה, הוא לא בקטגוריה הזאת.

שבח וייס (המערך):
זה ניתן לפתרון לקראת הקריאה השנייה והשלישית.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
לכן אני מעיר זאת. ידוע לי שחבר הכנסת גדליה גל מסכים — ואני מקווה שגם אנשי האוצר ואנשי מס הכנסה. יש עם זה בעיות — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):
מבחינת הגיון הקליטה אין כל הבדל.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
נכון. לכן אני מקווה שלא נגיע פה לאחד מהוויכוחים שהיינו עדים להם בכל מיני הזדמנויות, ואני מאמין שהשאלה הזאת ניתנת לפתרון — אם בצורת חקיקה ראשית ואם בצורת הגדרה בחקיקה ותקנות מתאימות. יש רצון בתוך התנועה הקיבוצית להתחבר אל החוק הזה.

בסך הכול, מדובר כרגע באוכלוסייה של יותר מ־6,000 נפש, שעוברים בתנועה הקיבוצית במחזורים. נכון לעכשיו יש 6,000 עולים בתנועה הקיבוצית, ואני חושב שפה ניתן להם גם בית ראשון במולדת וגם מקום עבודה ראשון במולדת, ואנחנו יודעים היום שכנראה השני חשוב מן הראשון.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה. חברי הכנסת, אני סוגר את רשימת הנואמים. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, אחריה — לחבר הכנסת יאיר צבן, ואם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת יעקב צור.

אורה נמיר (המערך):
אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אני, כמובן, רוצה להביע את תמיכתי בהצעת החוק של חבר הכנסת גדליה גל, הצעת חוק לעידוד המגזר היצרני, שנתקבלה בקריאה טרומית, והיא באה לתמרץ קליטת עולים ועובדים חדשים בתעשייה. זאת נוכח האבטלה הנוראה ונוכח, חבר הכנסת ריבלין, המחדל הגדול ביותר של ממשלת ישראל — אני פונה אליך, כי אתה היחיד באולם המייצג את הקואליציה — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):
אני רגיל לקבל את האחריות.

אורה נמיר (המערך):
— — — זאת על־ידי תגמול ישיר של כל מעסיק שיכול להוסיף מקומות עבודה.

התמריץ, על־פי החוק המוצע, הוא בשיעור של שליש מהשכר המשולם בפועל לעובד נוסף, בצמוד למדד המחירים לצרכן. העידוד ניתן למי שקולט עובדים במספר הגדול ממספר העובדים שהוא העסיק בשנה החולפת.

החוק מהווה נקודת אור בתחום רב־מחדלים, שהוא התעסוקה. היכולת להצעיד את המשק לקראת צמיחה והתרחבות תלויה, בין היתר, גם בתמרוץ ובעידוד כל מי שביכולתו לעודד תעסוקה, גם אם העידוד הוא לתעסוקה זמנית.

התיקון לחוק בא למנוע שימוש לרעה בחוק ופגיעה בשיטת הניכויים במנגנון הגבייה העקר של מס הכנסה. התיקון מאפשר ביקורת ומעקב אחר הבקשות לתמריץ, ומונע תשלומים למי שאיננו זכאי לכך.

בתיקון מוצע להוציא את ענף הבנייה ממסגרת החוק בשל טיפול שונה שמקבל ענף זה, והוא מוסיף מגזרים אחרים במשק, למעט השירותים הציבוריים.

ייתכן שהתמריץ הישיר, אדוני היושב־ראש, כפי שמציע החוק, יהיה יעיל יותר מהורדת עלות העבודה. חבר הכנסת מיכאל איתן, מאחר שיש לנו ויכוחים רבים בנושא הזה, הייתי רוצה את תשומת לבך לנתון אחד: בארבע השנים האחרונות ירדה עלות העבודה על־פי מגמה, שעל פניה היתה מגמה חיובית — על־ידי ביטול מסים והפחתת תשלומים למוסד לביטוח לאומי — בסכום כולל של כ־12 מיליארד שקל, כאשר היעד היה יצירת מקומות עבודה נוספים. צר לי לומר לך, שמכל ההורדה הזאת, ובסכום עתק, לא נוסף אף לא מקום עבודה אחד.

ערנה סולודר (המערך):
מה עושים עם הכסף?

אורה נמיר (המערך):
לנו היה אז ויכוח נוקב עם הממשלה. היינו אז שותפים בממשלה והצענו: בואו ניתן תמריצים מרחיקים־לכת מהתמריצים המוצעים על־ידכם רק למשק היצרני. נתנו לרופא פרטי שיש לו קליניקה משגשגת, לעורך־דין, לסופרמרקטים למיניהם, לכולם.

לכן, כשיש מדיניות שהיא כל כך כושלת בתחום התעסוקה — אם יש מדיניות בכלל — כל הצעת חוק שבאה לתת עידוד למשק היצרני, בתנאי של תוספת עובדים ולא במקום העובדים שעובדים באותו מקום עבודה, זו משימה לאומית להצביע בעדה ולעודדה.

רבותי חברי הכנסת, אנחנו מצויים היום במציאות של 140,000 מובטלים, בלי העולים החדשים; יש הערכה ש־20,000 בלבד מתוך המספר הזה הם עולים חדשים. הצפי הוא, שעד סוף השנה ייתוספו 70,000 עולים חדשים — רובם בשלבים האחרונים של סיום האולפנים — למעגל העבודה. מדי שנה, רבותי חברי הכנסת, מצטרפים לכוח העבודה 75,000 עובדים חדשים, ו־35,000 פורשים לגמלאות. בנטו, מדי שנה, 40,000 ישראלים מצטרפים לכוח העבודה. 140,000 מחוסרי עבודה היום; 40,000 יצטרפו לקראת תחילת השנה הבאה; אליהם יצטרפו 70,000 עולים חדשים. איך מדינת ישראל, איך ממשלת ישראל מסוגלת לשקוט, לא לגלות שום יוזמה מלבד תוכניות עקרות שלירן אין שום עשייה בשטח, לנוכח המחדל האיום והנורא הזה?

לכן, אדוני היושב־ראש, גם אם בחוק יש מגרעות, ויש, וגם אם אני הייתי מעדיפה לעודד וליצור מקומות תעסוקה שלא בדרך של חקיקה מחייבת, הרי במציאות הקיימת של חדלון הממשלה, של מדיניות אומללה, אין ברירה וזו מצווה לחזק כל הצעת חוק שבאה לתמרץ יצירת מקומות עבודה נוספים במשק היצרני.

לכן, אדוני היושב־ראש, כפי שאמרתי בתחילת דברי, אני אתמוך בהצעת החוק של חבר הכנסת גדליה גל. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לחבר הכנסת יעקב צור.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני, כמו קודמתי, אתמוך בהצעת החוק הזאת, אצביע בעדה, ואני מברך את חבר הכנסת גדליה גל על היוזמה הזאת. אני רוצה לומר, שביוזמה שלו הוא מילא חלל ריק, שלא נתמלא עד שבאה יוזמתו.

הבעיה שעמדה בפנינו זה כמה שנים, הבעיה של עידוד תעסוקה, עידוד קליטתם של עובדים — עולים חדשים, צעירים ועובדים אחרים במגזרים שונים של המשק, במיוחד במגזר היצרני — הבעיה הזאת עומדת בפנינו בחומרה יתירה כיום.

באיזו דרך הלכו ממשלות ישראל בשנים האחרונות? השלב הראשון היה אוחה אשליה מטופשת וחסרת אחריות, שכוחות השוק יפתרו לנו את הבעיה. תנו להם לפעול את הפעולה הנורמלית הבריאה שלהם, תתערבו כמה שפחות והבעיה תיפתר. כאשר הבעיה לא נפתרה, באה ממשלת האחדות הלאומית ואמרה לנו, שכדי להקל קליטתם של עובדים על־ידי מעסיקים צריך להפחית את עלות העבודה.

רבותי חברי הכנסת, עלות העבודה הופחתה עד כה בשיעור שבין 10 ל־12 מיליארד ש"ח. זה סכום עתק. כל בעל דמיון חופשי להפעיל את הדמיון שלו כדי לחשוב מה ניתן לעשות בסכומים הללו. המהלך הזה נכשל. המהלך הזה לא יכול היה להצליח, כי הוא היה מהלך שגוי מיסודו. הוא ניתן ללא הבחנה. קיבלו את ההקלה הזאת של הפחתת עלות העבודה יצרנים שתרומתם למשק לא תסולא בפז, וקיבלו אותה באותה עת גם בעלי מספרות לכלבי "פודל" בצפון תל־אביב, שלא התכוונו כלל לתת להם את ההטבות הללו.

מיכאל איתן (הליכוד):
כמה כאלה יש?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
זה לא משנה.

בהבחנות שעשו במינהל הכנסות המדינה בין הגורמים היצרניים והיצואניים לבין גורמים אחרים במשק מתברר, שבערך מחצית מהסכומים האלה — ואני זהיר מאוד, כי יש הערכות אחרות — אפשר היה לחסוך, אילו הלכנו בדרך של הבחנה. אבל אני חושב, שגם זה לא היה פותר את הבעיה.

אני חושב, שמה שפותר את הבעיה הזאת הוא רק הליכה בכיוון הזה. אגב, זו הדרך שהלכה בה שבדיה, זאת הדרך שהלכו בה מדינות אחרות באירופה המערבית, זו דרך שאומרת: אני אתמרץ מעסיקים להעסיק עובדים נוספים, על־ידי כך שאני אבוא לבעל מפעל ואומר לו, יש לך כיום 100 עובדים, אם אתה תעסיק 20 נוספים, אני אסבסד דרכך את השכר של ה־20 הנוספים. והרי אם לא כן, התוצאה של כל סבסוד שכר בצורה אחרת, בייחוד סבסוד ישיר של שכר העובדים, תהיה שהמעביד יפטר עובדים ותיקים וייקח תחתם עובדים חדשים בשכר נמוך.

כאן יש לי סייג להצעה של חבר הכנסת גדליה גל, כי ההצעה הזאת היא הצעה לא מאבחנת. יש מפעלים שאינם זקוקים כלל לסבסוד הזה, הם במהלך של התפתחות בלאו הכי, הם במהלך של התרחבות, הם מפעלים רווחיים, הם מפעלים בריאים. הרי את הדברים האלה אני צריך במקומות שבהם יש קושי אמיתי, הרי בכל זאת מקורות הסבסוד הם לא בלתי מוגבלים, ואני לא רוצה לפזר את הכסף של המדינה ללא הבחנה. לכן אני הייתי יוצר ממסגרת החוק הזאת חוק מסגרתי יותר.

ראובן ריבלין (הליכוד):
הם ייקלטו. הם ייקלטו. ייתנו להם את זה לתקופה מסוימת, הם ייקלטו בעבודה. למה אתה מבחין בין מפעל למפעל? אם המפעל טוב, בשביל מה לתת כסף ולסבסד אבטלה סמויה?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
הזמן לא מאפשר לי להיכנס לזה. אני אומר שוב: לא המצאנו את הגלגל. השיטה הזאת, מה שחבר הכנסת גל מציע, קיימת בשבדיה 25 שנה בערך. המסגרת הזאת עובדת יוצא מן הכלל. נלמד קצת מניסיונם של אחרים. שם יש מינהל שוק העבודה, כך זה נקרא, שהוא משותף לממשלה, לאיגודים המקצועיים ולמעסיקים, והוא גורם פעיל מאוד. הוא פעיל באופן נקודתי. הוא לא שירות התעסוקה כמו אצלנו, שהוא גורם פסיבי בלבד, אלא הוא מחכה לראות מה יקרה. זה גוף שכל הזמן מטפל במוקדי חולשה במשק, בא, מתעניין, עוזר, רואה איפה יש סיכויי התפתחות — דוחף אותם קדימה במאמץ משותף של שלושת הגורמים. לגוף הזה ניתן הכלי המסגרתי הזה שאומר — במקום מסוים שבו אני יכול לעודד

את הייצור על־ידי סיוע לזמן מסוים ולהכניס עוד 50, עוד 100 פועלים, להם אני אתן את הדבר הזה.

כאמור, אני אתמוך בהצעת החוק הזאת. אני מניח שבמהלך העבודה עליו בוודאי יוכנסו בו תיקונים ש"שפרו אותו. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב צור, ואחריו — לחבר הכנסת אלי דיין.

יעקב צור (המערך):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני אתמוך בהצעת החוק, אף שאינני מאושר מן העובדה שההצעות בנושא עידוד וצמיחה במשק היצרני באות אלינו חלקים חלקים, ואני מרגיש שהממשלה מחביישת במעשיה. היא כמצב שבו היא משילה מעל עצמה את כסותה, היא חושפת את האיוולת האידיאולוגית של ממשלת הליכוד. כי הרי צריך לזכור היכן התחלנו. התחלנו בנקודה של אי־התערבות ממשלתית, הפעם הליכוד יוכיח לא רק שקולטים יהודים במדינת ישראל, הבאים הנה בגלי עלייה, אלא קולטים אותם על־פי התיאוריה הליברלית, על־פי אותו קסם שבו נפגש ההון האנושי שמגיע לארץ עם ההון הכספי של המשקיעים, ומהמפגש הזה, שמתרחש במקום שקוראים לו השוק, יצמח המשק להפליא. והנה, הקסם הזה לא קרה. הוא לא קרה בבנייה והוא לא קורה היום.

במקום להודות ולנסות לעצב מדיניות התואמת מציאות של קליטת מיליון יהודים, עושים את המעשים בחשאי. קודם בא שר האוצר ומעביר חוק על ערבות מדינה. אחר־כך מקימים — — —

דן תיכון (הליכוד):

לא הבנתי, איזה שר אוצר?

יעקב צור (המערך):

סליחה, שר התעשייה והמסחר. אחר־כך מקימים חברה להון סיכון, שמשתתפת ב־80% בהשקעות במפעלים שיש בהם סיכון גבוה. עכשיו באים עם הדבר "הנורא" ביותר — משתתפים בחלק מעלות העבודה. האמת היא, שאם לא תיכנס הממשלה למעורבות מסיבית, לרבות בדברים "הנוראים" ביותר, בהפעלת המשק הציבורי, בהרחבת המשק הממשלתי, לא ייתוספו חצי מיליון מקומות עבודה במדינת ישראל. מה לעשות? זהו המשק הישראלי. יש בו נתח גדול של המשק הציבורי. יש בו נתח גדול של המשק הממשלתי, לא כולו כושל, ובמקום לחפש את החגיגות במפגש האינטימי הזה שבשוק, אני מציע לחפש את המפגש הזה גם היוזמה של החברה ושל המדינה.

אין זו בושה שבתקופת הביניים — והיא תארך כמה שנים, אצל הממשלה הזאת היא תארך הרבה יותר — עד שייווצרו מקומות עבודה, צריך גם ליצור מקורות פרנסה לאנשים, גם אם בצורה מלאכותית. כי לא חוק הדרכונים מאיים עלינו. מה שמאיים עלינו הוא, שיהודים לא יגיעו לישראל אם לא יהיה להם עתיד בתעסוקה. ואם הם יגיעו, ממילא פרנסתם על החברה הישראלית. כוח העבודה הוא כמעט דבר נתון, ונצטרך להבטיח את קיומם.

אני לא מקבל את הנימוק שבמשק הציבורי לא תהיה הרחבה, ותהיה הרחבה, ובחלקה מלאכותית, כדי לקלוט בשנים הראשונות מהנדסים, רופאים, אחיות ומורים מעל התקנים. אני לא מכיר פטנט אחר. אלה שמדברים על כלכלת השוק בלבד ימצאו את העולים נוברים בערמות של ירקות בשוק.

חוק כזה, שבא לעודד מפעלים לקלוט עובדים נוספים, וגם מנסה לעשות מיון מסוים, אם כי לא מספיק, בענפים שבהם צריך לעודד וגם ליצור בקרה כדי שלא יחליפו עובדים ותיקים וקבועים שנקלטים בדרך הזאת, במצב הזה הוא מבורך, וראוי שהוא יהיה חלק מתפיסה כללית של כלכלה ושל חברה העומדת לקלוט לתוכה מיליון עולים.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אלי דיין, ואחריו — לחבר הכנסת חגי מירום.

אלי דיין (המערך):

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אני שמח שהממשלה מתחילה לאחרונה לחשוב כיצד לאמץ הצעות של חברי כנסת שהוגשו כבר לפני כשנתיים ימים, וזה בתחומים רבים.

תחום אחד הוא הפיקוח על שכר הדירה. לאחר שראו שהעולה מוציא כמעט את כל סל הקליטה שלו על שכר דירה והוא נשאר מחוסר כול, עד כדי כך שהוא נזקק לגמילות חסדים, לסיוע בחומרים בסיסיים, באים ואומרים — ואת זה הציע השר שרון לאחרונה — אולי כדאי היום להגביל את נושא שכר הדירה.

לפני שנתיים, עם התחלת גל העלייה הגדול, כאשר הצענו, כמה חברי כנסת, לממשלה להתחיל לפתור בעיות של תעסוקה בפרויקטים של תשתיות, השקעות שיכולות מצד אחד להקל את החיים בארץ, ומצד שני להוות משיכה למשקיעים, כגון: סלילת כבישים, השקעות בתחום של אנרגיה, הקדמת הקמתן של יחידות כוח, תקשורת, מערכות מים וביוב — שום דבר לא נעשה בתחום הזה, אף שהיו הצהרות של שר האוצר גם לפני כמה חודשים, ולא נוסף מקום עבודה אחד, ולא נוצרו התשתיות האלה, שיכלו גם להקל על משקיעים, ואפילו הגענו למצבים אבסורדיים, שבניית דירות מסתיימת ואין אפשרות לחבר אותן לתשתיות, כי אלה לא קיימות, ואי־אפשר להשתמש בהן, או קרוונים, וכיוצא באלה.

רבותי חברי הכנסת, החוק הזה הוא חוק חשוב, אבל נדמה לי שהוא לא יפתור את הבעיה אם לא נבצע קודם כול את התוכנית המיידית של פיתוח תשתיות בהשקעות של 5 ו־6 מילארדי ש"ח, לא פחות מכך, כדי ליצור אלפי מקומות עבודה אמיתיים. וגם החוק הזה לא יעזור אם לא נלך נקודתית למקומות שבהם נקלטו העולים.

דן תיכון (הליכוד):

אוטובוס.

אלי דיין (המערך):

בדיוק. אין לזלזל באותו אוטובוס של שר האוצר דאז, עם המנכ"לים ועם הפקידים הבכירים, שהלכו ממפעל למפעל ונתנו פתרונות נקודתיים כיצד ליצור מקומות עבודה אמיתיים ומיידיים. כי מה שיקרה כאן הוא שהחוק הזה יעבור, אבל לא ייווצרו מקומות עבודה אמיתיים. הרי זו הבעיה שלנו. ואם לא ניצור מקומות עבודה ריאליים, אנחנו נחטיא את המטרה.

שמעתי לאחרונה את שר האוצר אומר, שיש ללכת לפי אותו רעיון שהציע חבר הכנסת לובה אליאב כבר לפני למעלה מ־18 חודשים, ליצור מאגרות של מקומות עבודה בכל מיני מפעלים גדולים, בחממות טכנולוגיות צמודות לאוניברסיטאות. אבל גם זה לא נעשה, ויש לי תחושה, ואני חייב לומר

אותה מעל במת הכנסת, שכבל שמועד הבחירות לכנסת מתקרב, הממשלה מסכימה להעביר חוקים. עוד מעט נראה איזו הצעה תבוא אלינו בנושא המשכנתאות. יהיו שם סעיפים מרחיקים־לכת אפילו מאותו חוק הלוואות דיור שהעברנו, שהממשלה לא רצתה לממש אותו.

שבח וייס (המערך):
מתי יהיה החוק?

אלי דיין (המערך):
חוק המשכנתאות הרי מוקפא עד לחודש דצמבר. הממשלה כבר קיבלה החלטה, היא תביא אותה לכנסת השבוע או בתחילת השבוע הבא כהודעה על הגדלת נפח המשכנתאות, לשיפור התנאים, לקריטריונים גמישים וכו'.

גם הנושא הזה, שעליו אמר שר האוצר: ניקח 100,000 — 150,000 עובדים ונוסיף אותם למקומות עבודה שאינם זקוקים להם, אלא פשוט יקבלו משכורת שם — אני אומר לכם, רבותי חברי הכנסת, זאת תהיה מהדורה חדשה של שוחד הבחירות הגדול ביותר שהולך להיות בשנת 1992. עכשיו ממתינים לראות מתי יהיה מועד הבחירות, כדי להפעיל את התוכנית הזאת, לקחת אלפי עובדים מובטלים למפעלים שלא צריכים אותם שם, והם יקבלו משכורת מלאה, לא סבסוד של 30% אלא 100%.

אגב, אמר לי אחד המנהלים, זה יפריע לייצור ולעבודה באותם מפעלים. כי הרי לא צריכים אותם, אלא פשוט יוסיפו אותם לתקופה של חודשים מספר, ובחלוף הבחירות הם ילכו הביתה ולא יהיה להם מקום עבודה.

לכן אני אומר, שצריך ליצור מקומות עבודה אמיתיים, ריאליים ולא פיקטיביים, שגם יהיו מעמסה על המשק וגם לא ייתנו את חדוות היצירה לאותם עובדים שצריכים לעבוד. אם רוצים ליצור תשתיות, אם רוצים להשקיע יותר בחינוך, ייתנו יותר שעות בחינוך וייתנו מורים למוסיקה. רוצים לשפר את נושא הרפואה — שכבל בית־ספר יהיה רופא. אגב, הרעיון היה של שמעון פרס, ותמך בו גם השר שרון. אלה דברים אמיתיים שיכולים אולי להעלות את רמת השירותים ולגרום לשיפור איכות החיים.

לפיכך, אנחנו נתמוך בהצעת החוק. זו היתה הצעה של חברנו גדליה גל מלפני חודשים מספר, ואנחנו מקווים שאולי הצעה זו גם תביא ליצירה של כמה מקומות עבודה, אבל לפחות יהיו מקומות עבודה ריאליים ולא פיקטיביים, כדי שאותם עובדים יישארו בהם גם לאחר מכן.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה.

ה. חילופי גברי בוועדות הכנסת

היו"ר נ' מסאלחה:
הודעה ליושב־ראש ועדת הכנסת.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדות הכנסת מטעם סיעת המערך: בוועדת הפנים ואיכות הסביבה — במקום הפנוי לסיעת המערך יכהן חבר הכנסת אברהם פורז; בוועדת העבודה והרווחה — חברת הכנסת נאוה ארד תחדל לכהן כחברת הוועדה בשל הפחתת מקום מסיעת המערך.

היו"ר נ' מסאלחה:
הכנסת מאשרת את הודעת יושב־ראש הוועדה.

ו. הצעת חוק לעידוד המגזר היצרני (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"א — 1991 (קריאה ראשונה)

היו"ר נ' מסאלחה:
חברי הכנסת, אנו ממשיכים בדיון על הצעת החוק לעידוד המגזר היצרני. רשות הדיבור לחבר הכנסת חגי מירום, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

חגי מירום (המערך):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, ברצוני להעיר רק כמה הערות להצעת החוק זו.

הראשונה שבהן — יש בה חשיבות והיא מובנת לכול, בהיותה נותנת מענה בתחום חשוב מאוד למשק הישראלי, והוא קליטת עובדים ככל שניתן. וזאת נוכח הבעיה שאנחנו מצויים בה סביב קליטת העלייה וסביב הבנים שלנו שמשתחררים מן הצבא ומחפשים לעצמם עבודה. על כן אנחנו מוכרחים לנסות לפתח ולעודד כל אפשרות של קליטתם במגזר היצרני. הווי אומר, בהצעת חוק זו אנחנו משיגים פעמיים כי טוב: פעם אחת קולטים את האנשים ופעם שנייה יוצרים מקומות תעסוקה נוספים, במיוחד בתוך המגזר היצרני. שירותים לא חסרים לנו, ייצור חסר לנו — ענפים מכניסים, ענפים עסקיים, ענפים שמגלגלים אל תוך המשק הישראלי יותר תוצר לאומי ויותר הכנסה. זאת מטרת החוק כפי שאני רואה אותו, ועל כן אני גם מחייב אותו מאוד.

אני רוצה להעיר שחיים־שלוש הערות להצעת החוק, כפי שהיא מונחת כאן. האחת, לנושא הגדרת מגזר יצרני. אני רואה כאן את הגדרת מגזר יצרני, ואני מקווה מאוד שמובן מתוכה שמה שמוגדר כענפי הפעילות העסקית הם גם ענפים, שלכאורה לא נראים כענפים שהם ענפי פעילות עסקית. זאת אומרת, אין לי כל ספק שאליבא דכולי עלמא התעשייה היא מגזר יצרני עסקי, וכל המערכת הטכנולוגית הקיימת היא מערכת יצרנית עסקית. החקלאות ודאי שהיא מערכת יצרנית עסקית, ואני מקווה שזה מובן וכלול בפנים. אבל אני מקווה שגם מערכות שהן מעין תעשיות, דוגמת המערכות המייצרות היום ידע, מדע וכן הלאה, ייחשבו גם הן בתוך המערכת הזו שנחשבת למערכת יצרנית, ושלא יהיה ויכוח לגבי האפשרות להעסיק עולים גם שם. מפני שקליטת העלייה מביאה לנו אוצרות בלומים של מוחות שאפשר לנצל אותם בתוך מערכות, שאולי למישהו נראות לא־יצרניות במובן ההיסטורי של העניין, מבחינת תעשייה או חקלאות, אבל בהחלט יכולות

ליצור תוצר עסקי שאפשר יהיה לגלגל אתו ולמכור אותו גם בשוקי העולם וגם כלפי פנים.

הדבר הנוסף שאני רוצה להעיר לגביו קשור לסעיף 2(2), שעניינו מה הוא עובד נוסף, והוא קובע סייגים לעובד נוסף. סעיף 2(2) קובע, שעובד המבצע עבודה שבוצעה קודם לכן בידי קבלן עצמאי לא ייחשב כעובד נוסף. אינני מבין מדוע, מה הגיונה של פסקה זו? אני גם לא רואה כל כך מי שישיב על שאלתי זו, אבל אני מניח שעוד נוכל לדון בכך בעת הכנת הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):
על איזה סעיף אתה מדבר?

חגי מירום (המערך):
אני מדבר על סעיף 2. יש אחר כך פסקה (1): "מי שהוא קרובו של מעסיק או של מנהל או של בעל שליטה בו" — כאן אני יכול להבין מדוע למעט. אבל מדוע עובד המבצע עבודה שבוצעה קודם לכן בידי קבלן עצמאי אינו יכול להיחשב כעובד נוסף, במובן של הצעת החוק ובמובן חשיבתה? אני מבקש מאוד הסברים לכך.

דן תיכון (הליכוד):
ממי אתה מבקש הסברים?

חגי מירום (המערך):
אני חוכך בדעתי. יש פה מגיש הצעת החוק, שאינני רואה אותו, לצערי, כאן באולם.

דן תיכון (הליכוד):
אינני מבין מה קורה כאן. זו הצעת חוק של הממשלה או שזו הצעת חוק פרטית?

חגי מירום (המערך):
אם אני מבין נכון, מדובר בהצעת חוק פרטית שנמצאת בקריאה ראשונה כרגע במליאת הכנסת, ומקובל שחתום עליה חבר הכנסת אשר יזם אותה, ובדרך כלל הוא גם צריך להיות נוכח כדי לרשום לעצמו את הערות חברי הכנסת ולהשיב על שאלות.

שבח וייס (המערך):
רוב הזמן הוא פה.

חגי מירום (המערך):
לצערי אני אומר זאת, כי חבר הכנסת גדליה גל הוא ידידי האישי, ואני בוודאי מעריך אותו גם בשל הצעת החוק הזו. יש פה פסקה שאינני מבין אותה, ואני גם אשאל אותו אחר כך, ואולי הוא יתייחס בדברי הסיכום שלו גם אליה.

אדוני היושב־ראש, אני רואה שזמני תם. אני חושב שיש פה תיקונים חשובים שנשמטו מן השלב הקודם שבו עסקה הצעת החוק, והם מבהירים יותר כל פרט ופרט ויוצרים גם מערכת מותאמת לפעילות מס נכונה. אני חושב שמבחינה זו המגמה של ההצעה כפי שהיא מופיעה פה היום נכונה, ולא נותר לי אלא לשאול את חבר הכנסת גל כמה שאלות נוספות, ואני מקווה שאחר כך הוא יוכל להשיב עליהן. אעשה זאת באופן אישי.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

שבח וייס (המערך):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מבקש שלא להיכנס לפרטי ההצעה, משום שלקראת ההכנה לקריאה שנייה ושלישית היא ודאי תעבור דיון נוקב.

אני רוצה להעיר דווקא כמה הערות אידיאולוגיות, בעיקר להתפלמס עם חבר הכנסת פורז, שמייצג באופן שיטתי ובכשרון רב את האסכולה הליברלית המובהקת. אני רוצה להעיר, שהרעיון של laissez faire,על־פי משמעותו הקלסית, כבר מזמן עבר מן העולם. גם במדינות שנחשבות למדינות קפיטליסטיות יש שילוב נמרץ מאוד של המדינה בתהליכים כלכליים; נמרץ מאוד. אפילו בארצות־הברית, מאז ה"ניו־דיל" יש מדי פעם בפעם מעורבות מסיבית מאוד של המדינה, שנחשבת, אולי בצדק, כמדינה קפיטליסטית קלסית, בהתוויית מדיניות; מעורבות עמוקה מאוד. כך שלדבר על משק חופשי זה כמו לדבר על אגדה, בעיקר בהקשר הישראלי, כאשר כמעט כל היזמה החופשית נשענת על סיוע ממלכתי נמרץ ביותר, אם על־ידי עצם קביעת אזורי הפיתוח, אם על־ידי מדיניות מיסוי, אם על־ידי מדיניות ההלוואות. לדבר בישראל על משק חופשי במונחים הקלסיים זה כמו לדבר על דבר שאין לו כל בסיס.

אין זה פלא שהממשלה הזאת, שמכהנים בה כמה שרים בעלי השקפת עולם ליברלית, מדי פעם בפעם כשהיא ניצבת מול בעיה לאומית של קליטת עלייה, של תעסוקה, היא נזקקת לאותם כלים בדיוק שהשתמשו בהם פנחס ספיר ולוי אשכול. לעתים מעורבות הממשלה אפילו רחבה יותר.

החוק הזה הוא אחת הדוגמאות של חוק קונסטרוקטיבי מאוד, שמעניק למדינה מעמד חשוב של תנא דמסייע, של מנוף לקידום העבודה, להרחבת העבודה במשק היצרני. זאת לא הצעה פופוליסטית. השימוש במקורות כספיים ממאגרי הכספים שנועדו לביטוח אבטלה כדי להניע תהליך קונסטרוקטיבי, זהו שימוש נכון מאוד, משקי מאוד, מבוקר מאוד, גם במטרה שלו וגם בסידורים האדמיניסטרטיביים שבאמצעותם יוזרמו הכספים האלה.

אנחנו עומדים בפני בעיה קשה מאוד של תעסוקה לעולים. יש לפתור אותה. הנוסחה שביטא כאן חבר הכנסת פורז, בגנות אבטלה סמויה ובזכות אבטלה גלויה, היא נוסחה מלאכותית, בלתי אפשרית, אנטי־חברתית. אנשים שבאים ממשטר שבו קיימת חובת עבודה, בעלי מקצוע, אם אתה זונח אותם ומשאיר אותם באבטלה גלויה מסובסדת, על־ידי הגדלת סל קליטה או מענקים אחרים, אתה מנוון אותם, אתה מתיש אותם, אתה גורם להם תחושות נוראות של תסכול, של עצב, טרגדיות משפחתיות, תחושת אפסות. זה אויב ממדרגה ראשונה של העלייה. על כן, כל מהלך שיצמצם את מספר האנשים ההולכים בטל מאונס, שקועים בתוך ניוון חברתי ואישי ותסכול אישי, הוא מהלך נכון.

אגב, כל הסיפור של האבטלה הסמויה גם הוא צריך לעבור פעם אחת בדיקה יסודית. אם יופעל העיקרון הטוטלי נגד כל סוג של אבטלה סמויה, אנחנו נצטרך לפטר עוד 150,000 — 200,000 עובדים שאפשר איכשהו להסתדר בלעדיהם. מדינות חופשיות עם ממשלות לא־סוציאליסטיות נוהגות בעניין זה תוך חיקוי של העקרונות הסוציאל־דמוקרטיים והסוציאליסטיים.

שני משפטים לסיום. כל ההתקפות נגד הסוציאליזם, מקורן בראיית הניסיון הקומוניסטי הסובייטי והמזרח־אירופי כהתגשמות הסוציאליזם. הן נעשות תוך התעלמות מהצלחות יוצאות מן הכלל של הסוציאל־דמוקרטיה.

מיכאל איתן (הליכוד):
למשל, בישראל...

שבח וייס (המערך):

בישראל יש לסוציאל־דמוקרטיה הצלחות יוצאות מן הכלל. הסוציאל־דמוקרטיה של תנועת העבודה על קיבוציה ועל מושביה ועל ספיריה ועל אשכוליה בנתה את החברה הזאת. המשק הפרטי תרם תרומה צנועה בעידודה של הסוציאל־דמוקרטיה, שיצרה כלים וחישוקים של סיוע למשק הפרטי, והתייחסה אליו בדרך כלל יחס פלורליסטי מובהק. תשאל כל אדם שיש לו מפעל פרטי בארץ, מה היתה תרומתו של הסוציאל־דמוקרט ספיר בפיתוח הכלכלה. משק ציבורי, משק ממלכתי, משק סוציאליסטי, משק פרטי — כולם מסובסדים על־ידי המדינה. אם זה לא סוציאליזם, אז מה הוא סוציאליזם? הדיבורים על משק פרטי הם עורבא פרח.

דן תיכון (הליכוד):

באמת...

שבח וייס (המערך):

במובן של עמידה על רגלי עצמם.

מיכאל איתן (הליכוד):

בינתיים פרח העורבא לארצות־הברית לקבל סיוע מהמשק הסוציאליסטי שם.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת מיכאל איתן.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, גם אני רוצה לשבח את חבר הכנסת גדליה גל על שום שהוא עשה מעשה של אדם יחיד במקום שממשלה שלמה היתה צריכה לעשות מעשה, ואולי בדרך אחרת.

הוויכוח כאן הוא בין שתי מגמות, שבמידת־מה הן סותרות זו את זו. מפני שאין ספק שהבעיה המרכזית של הפרט היום במשק היא התעסוקה, ואחת מהבעיות המרכזיות של המדינה היא הצמיחה. תעסוקה אינה נותנת בהכרח צמיחה. יש רצון ליצור מקומות עבודה, ואלה עלולים לפגוע בייעול, אם נמלא מפעל בעובדים ועוד נסבסד אותם, ולא נדאג בו בזמן גם לייעול. יש פה עניין של טווח קרוב לעומת הטווח הרחוק.

דיברו חברים לפני, מי בצורה חריפה יותר ומי בצורה חריפה פחות. אנחנו צריכים לתת תשובות מיידיות, ואלה אינן בידינו. השאלה היא, אם באמת אין בידינו תשובות ומדוע אינן בידינו. עמד כאן חבר הכנסת ראובן ריבלין ואמר: אני מתבייש שבמקום שהיתה צריכה לעמוד ממשלה, עומד חבר כנסת יחיד. אנחנו יודעים גם את ההיסטוריה של החוק הזה, זאת לא הגרסה הראשונה שלו. צריך היה להגיע להסכמה עם הממשלה, כי אחרת היא היתה מתנגדת לחוק הזה וגם מנסה להביא בהחלטה משהו שדומה לחוק הזה.

יש צרכים ויש אפשרות לתת פתרונות אמיתיים. אנחנו מדברים כאן למעלה משנה על הצורך בתשתיות. הברכה של העלייה לא נפלה עלינו כרעם ביום בהיר. הרעם הזה מתגלגל כבר שנתיים. היה לנו זמן לתכנן תוכניות, למצוא את הכספים, ליצור דרכים, להתחיל בעבודת התשתיות. אני מוכרחה לציין, שהעבודה הזאת נעשית כנראה לאט מדי. אומנם יש דברים שצומחים, יש דברים שמתחילים לצמוח, אבל לא בקצב מספיק כדי לתת תשובה ולהבטיח תעסוקה שיש עמה גם צמיחה. שלא תהיה תעסוקה כזאת שבעוד עשור נצטרך לתקן אותה. היום אנחנו בוכים על פתרונות של שנות ה־50. נתנו אותם כי לא היו פתרונות אחרים. אבל היום אנחנו יודעים אילו פתרונות לתת, ונדמה לי שיש לנו גם כלים שבשנים הראשונות של המדינה לא היו בידינו. השאלה היא, האם אנחנו עושים מה שצריך לעשות בשביל לפתור את הבעיה הזאת. לכן אני מברכת את חבר הכנסת גדליה גל, העומד יחיד בזרם ומנסה לדחוף מהלך כלשהו, בכוח של אדם יחיד, בדרך שאדם יחיד יכול לפעול.

נשמעו כאן כמה הערות, בעיקר הערותיו של חבר הכנסת יאיר צבן על חוק מסגרת. אני פונה ליושבת־ראש ועדת הכלכלה ולמציע החוק, שבדיון לאחר הקריאה הראשונה, בעת הכנת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, ייכנסו יותר לפרטים שמתבקשים מהחוק הזה. לדוגמה, מה היא עבודה במגזר יצרני, מה הם התמריצים שצריך לתת או שלא צריך לתת, איפה לתת תמריץ כזה ואיפה לתת תמריץ אחר.

נושא עלות העבודה נמצא אצלנו בוויכוח. מאז הוחק חוק שכר מינימום אנחנו מדברים כמעט בצורה אקוויולנטית אתו על עלות העבודה. נמסרו כאן מספרים על ירידה בעלות העבודה, על כ־12 מיליארד פסיק — כמו שאמרה יושבת־ראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר. מה עשו בכסף הזה? מותר לשאול את הממשלה, למה היא השתמשה באותו כסף שנחסך בעלות העבודה. האם היא השתמשה בו ליצירת מקומות תעסוקה נוספים, מקומות שתהיה בהם צמיחה נוספת למשק? ועוד שאלות כאלה ואחרות.

אני רוצה לסיים ולומר, כפי שהתחלתי, הבעיה הזו של העבודה, של הפרנסה, היא הבעיה המטרידה ביותר. אין אדם שלא נפגש עם עולים ועם בנים צעירים וגם עם אנשים מתבגרים, שטוענים שאינם יודעים על מה להסתכל מחר, כי הם לא יודעים היכן הם יעבדו. אומרים לי עולים שהכול אפשר לסבול, אפשר לגור באוהל, אפשר לגור בצריף, אקדמאי יכול לטאטא רחובות, אם הוא יודע שבקצה המנהרה יש אור, שבעוד שנה יהיה לו מקום עבודה. ההרגשה היא, שאין תוכנית ואין תכנון ואין אור בקצה המנהרה ואין מקום עבודה בשנה הבאה לעולה שמגיע היום ארצה.

ואם רק כדי לתת כמה אלפי פתרונות באה הצעתו של חבר הכנסת גדליה גל, יבורך.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת שלמה הלל.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, להפתעתי גיליתי באולם המליאה תופעה חסרת תקדים. עד עכשיו שמעתי על שרים בלי תיק, ועכשיו אני מסתכל ורואה כאן תיק בלי שר. מונח פה איזה תיק, שאני מקווה שהוא לא — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מה שמפתיע הוא, שזה מסוכן יותר מאשר השר.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני ראיתי אותו. הוא יצא כנראה לפני שנכנסת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם כן, אני מבין שהתיק הזה שייך למולדת...

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להצטרף לשבחים שחלקו לחבר הכנסת גדליה גל, והם מגיעים לו לא רק בזכות החוק הזה אלא למרות החוק הזה. אני לא חושב שבחוק הזה עשה חבר הכנסת גדליה גל מעשה טוב מבחינת הכלכלה הישראלית, ואני לא חושב שהוא עשה מעשה טוב גם מבחינת הנושא של קליטת העלייה.

לפני שאכנס לשלל הנימוקים והניסיונות לשכנע את חברי הבית בכך, אני רוצה להעיר בקשר לנושא השכר. בשנים האחרונות, וזו אולי אחת הבעיות שלנו, השכר הריאלי במשק עלה מעבר לעלייה של הפריון. כאשר שכר עולה בלי שום קשר לעליית פריון העבודה — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

בשנתיים האחרונות זה לא כך.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא אמרתי בשנתיים האחרונות. אמרתי בשנים האחרונות, בטווח של שנים מספר. אני חושב שכאן נמצאת נקודת המפתח של הנושא כולו. הנושא כולו צריך לבוא לידי ביטוי בשאלה, האם אנחנו מעודדים את פריון העבודה והייצור במדינת ישראל? כי בכך צריך להיות טמון סוד ההצלחה שלנו כחברה וכמשק.

לא ייתכן שלא יהיה קשר בין עלייה בשכר או מתן שכר לבין הגדלת הפריון. כשאני מסתכל על הצעת החוק הנוכחית, אני רואה שבעצם אנחנו לוקים פעם נוספת בפתרונות שהם לכאורה פתרונות טובים, משום שאומרים: העובדים יגיעו הנה ולא נסייע להם? אדרבה, בואו נסייע, זה חלק מהציונות הטובה. אבל הציונות הטובה הזאת היא טובה כדי לכבות כביכול שרפה מיידית וגורמת לנו לנזק שנמשך שנים רבות. אם אנחנו קובעים קריטריון, שמעודד הכנסת אנשים למקומות עבודה בלי שום קשר לנחיצותם מבחינת המשק הכללי ולנחיצותם מבחינת התפוקה שהם מפיקים באותו מקום עבודה, מה אנחנו עושים? אנחנו לוקחים אנשים ויוצרים אבטלה סמויה. אנחנו יוצרים אבטלה סמויה וממנים את האבטלה הסמויה הזאת.

נשאלת השאלה, האם מוטב אבטלה סמויה כאשר מממנים אותה בצורה עקיפה, כאילו לאדם יש מקום עבודה, או עדיף שנעמוד מול המובטל ונסבסד או נממן את האבטלה הזאת כאשר אנחנו יודעים שיש בעיה של אבטלה? בוויכוח בין אבטלה סמויה לבין אבטלה גלויה אני סבור שטוב יותר שנימצא, במיוחד בעתות של אבטלה חיכוכית, כאשר אנשים נמצאים בציפייה למקום עבודה, במצב של אבטלה; עדיף שתימשך הציפייה זמן נוסף, עד שימצאו מקום עבודה שהמשק דורש וייקלטו במקום שבו הם יועילו למשק. זה עדיף מאשר נאמר כי שיעורי האבטלה גדלים, ולכן נכניס אותם לעבודה ונרשום אותם כלא־מובטלים. מה עשינו?

אני יכול להביא דוגמאות אין־ספור מלשון החוק הזה, שהוא פשוט לא יכול לענות על הצרכים. אי־אפשר לעשות את זה באמצעות חוקים. בעסקת החבילה האחרונה ראיתי הסכמה בין ההסתדרות, המעסיקים והממשלה, ששיעור התעסוקה יגדל. כתוב שהתעשיינים יעשו ככל שהם יכולים כדי לקבל עובדים. מה זאת אומרת שהם יעשו ככל שהם יכולים? תעשיין לוקח עובדים ברצון, והולך לחפש אותם כשהוא יכול להרוויח. ואם הוא לא ירוויח, לא יעזור שום דבר, יכולים להסכים כל מיני הסכמות. הדברים האלה אינם דברים מאולצים.

הנושא שלנו דומה. חבר הכנסת צבן ציין, בצדק, שיש מקרים רבים שבהם אנחנו שופכים כסף מיותר. למה? כל מפעל שקיבל סיוע — ומפעלים רבים קיבלו סיוע ממדינת ישראל, רשות ההשקעות נתנה ומדינת ישראל השתמשה בכסף ועודדה מפעלים מתוך כוונה שהם יצמחו ויגדלו, גם בלי שום קשר לחוק הזה — נמצא בתהליך של קליטת עובדים. על כל אלה אנחנו הולכים לשלם סבסוד חינם. אנחנו סתם נותנים כסף. בכל מיני מקומות שבהם יש עבודות עונתיות, שהעסק גדל וקטן לפי עונות השנה, אנחנו הולכים לקלוט עובדים במקומות רבים שממילא היו קולטים אותם. אנחנו הולכים סתם לתת כסף למישהו בשביל הדבר הזה.

תקום מערכת ביורוקרטית שתצטרך לטפל בנושא החוק הזה, לבדוק בדיוק ולהשגיח ולראות שלא מסדרים את הממשלה, הלוך וחזור; כל הדברים האלה מיותרים, הם יגרמו לסרבול ולביורוקרטיה גדולה. אנחנו צריכים ללכת בכיוון ההפוך בדיוק, לפשט, למנוע ביורוקרטיה, למנוע התערבות. אני לא אומר: לגמרי ללא התערבות, אבל יש להפנות את המשאבים לא למיקרו, שבו יצטרכו לבדוק מפעל־מפעל, וכל אחד ימלא טפסים בשביל שלושה עובדים ויקבל סיוע כזה או אחר ויתחשבנו אתו האם בן־דודו מאשתו הראשונה הוא כן קרוב ולא קרוב ויתחילו בהגדרות. החוק הזה פרובלמטי בכל סעיף.

הסיוע והעזרה וההתערבות של המדינה צריכים להיות לא במיקרו ולא במקרים הפרטניים אלא ביצירת תנאים שיפעלו על פרינציפ פשוט מאוד, פרינציפ הרווח. תנו לאנשים להרוויח, לרוץ, לנסות להרוויח, זה יניע את המשק. אם תתערבו עם כל מיני סובסידיות וסיוע שמקשים את העניין הזה, לרבות ביורוקרטיה, מובן שהמשק שלנו לא יוכל להמריא.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שלמה הלל, ואחריו — לחבר הכנסת דן תיכון.

שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, נטלתי את רשות הדיבור קודם כול כדי לברך את חבר הכנסת גדליה גל; לומר לו שבמקום שאין איש, היה אתה איש; במקום שאין אחראים, תהיה אתה אחראי; במקום שאין לממשלה מחשבה, אתה מנסה למלא את הפונקציה הזאת של האדם החושב, הדואג, האחראי במקום הממשלה שהיתה צריכה להיות, ואיננה. בעצם, אין להוסיף בתחום הזה הרבה, לאחר ששמענו את חבר הכנסת ראובן ריבלין, שביקר את הממשלה בצורה חריפה וצודקת; מכל מקום, מגיעה ברכה לחבר הכנסת גדליה גל.

הביקורת שנשמעה על החוק הזה, הן מפיו של חבר הכנסת פורז והן מפיו של חבר הכנסת מיכאל איתן, אינני יכול להגיד שהיא ביקורת לא־צודקת, אבל היא לא ביקורת שיש להפנותה לחבר הכנסת גדליה גל ולחוק שלו. אם בא מישהו ואומר: יש לי הצעה טובה יותר — יכול להיות שאפשר להתווכח על זה. אולם, נקודת התורפה בדברי חבר הכנסת מיכאל איתן היא, שאין הצעת חוק ממשלתית טובה יותר. אין הצעה כלשהי. כמעט שאין ממשלה מורגשת. כאשר בא מישהו ואומר שהוא יכול לפתור את הדברים בצורה חלקית, ואילו הממשלה אינה מציעה כל אותם דברים טובים ויפים שדיברת עליהם, זאת חוכמה קטנה מאוד לבוא ולהגיד לחבר הכנסת גדליה גל, שהיה אפשר לעשות זאת בפחות ביורוקרטיה.

הממשלה נותנת את תמיכתה לחוק הזה — וזה קצת מדאיג אותי — כדי לצאת ידי חובה. גם הממשלה יודעת, שבחוק הזה יש אולי כדי לעזור קמעה, אך אין בו כדי לפתור את הבעיה, והממשלה איננה מתאמצת לפתור את הבעיה. כדי לצאת ידי חובה היא לפחות אינה מתנגדת להצעת חוק, שהיא מכירה את מגבלותיה.

הצעת החוק הזאת היא ההצעה היחידה הקיימת. אילו באה מצדה של הממשלה, או מצדו של הליכוד, או מצדו של מישהו אחר, הצעה שיש בה כדי להציג פתרון אמיתי של הבעיה, היה אז היגיון בדברים ובביקורת שנשמעה. אולם,

מאחר שאין הצעה כזו, אין אנו יכולים לבוא בטענה לחבר הכנסת גל, או למי שיתמוך בהצעת החוק הזאת, כי זאת ההצעה היחידה המונחת לפנינו.

אגב, גם אם תהיינה הצעות אחרות, ואם יתקבלו כל הדברים הטובים שנאמרו כאן על צמיחה, על עידוד הצמיחה, על עבודות יזומות, על עבודות תשתית, הייתי מצביע בעד כולם, משום שאני יודע שגם אם נעשה את כל הדברים האלה, גם אז אין אנחנו יכולים לספק את הצרכים האמיתיים של התעסוקה.

אני דוחה בשתי ידיים את המחשבה האומרת: ישבו אנשים בבית באבטלה גלויה ויקבלו דמי קיום כלשהם. אין דבר שיוצר דמורליזציה בציבור ואין דבר שמעכב עלייה יותר מהעניין של חוסר עבודה, גם אם נותנים לאנשים כדי קיום. נכון שאולי אין כרגע אנשים רעבים בארץ, אבל העובדה שיש מובטלים, זאת אחת החבלות הקשות ביותר בעלייה בתקופה הזאת.

אדוני היושב־ראש, עם זאת, רציתי להעיר, למחשבה, שתיים־שלוש הערות. קיימת במדינה הזאת תופעה משונה: מצד אחד חוסר עבודה, מצד שני אלפי עובדים זרים. אני מדבר בפירוש על עובדים זרים, ואינני כולל בתוכם את ערביי השטחים, משום שיש לנו כאן חובה מוסרית כלשהי.

אני רוצה להציע לחבר הכנסת גדליה גל ולוועדה שתדון בנושא: מדוע לא יינתן עידוד למי שיחליף עובד זר — בפירוש, עובד זר, עובד שאיננו עובד ישראלי ואיננו עובד מהשטחים — וייקח במקומו את אחד העולים או את אחד הבחורים הצעירים שלנו? כאן אף לא קיימת הסכנה שהוזכרה בדיון, שמא אנחנו מוסיפים באופן מלאכותי מקום עבודה שאיננו קיים, כביכול, במציאות. אני מציע לבחון את האפשרות הזאת, לבחון אם אנחנו יכולים להוסיף בקטגוריה של מי שיזכה לעידוד את החלפת העובדים שאינם ישראלים ואינם ערביי השטחים בעובד חדש ישראלי, או בעובד חדש שהוא עולה חדש. דומני שזאת מחשבה שכדאי לבחון אותה. אני ממליץ עליה מאוד.

אני גם ממליץ מאוד על כך שדבריו של חבר הכנסת חיים אורון בעניין התנועה הקיבוצית יבואו על פתרונם. אין קליטה טובה יותר, פרודוקטיבית יותר, גם מבחינה חברתית וגם מבחינה מעשית, מהקליטה בתנועה הקיבוצית — אם בחקלאות, אם בתעשייה, ואפילו בשירותים, במסגרת התנועה הקיבוצית. לכן, נראה לי שמכל הבחינות ראוי לעודד את המחשבה שהעלה כאן חבר הכנסת חיים אורון. שמחתי שהחברים המעטים מן הליכוד שהתבטאו כאן אמרו שאכן זו מחשבה צודקת.

אני חושב שאנחנו צריכים להעביר את החוק הזה במהירות, תוך ידיעה שאין בו כדי לפתור את הבעיה. אולי יהיה בו כדי לדרבן את הממשלה לחשוב בצורה אחראית יותר ולהתמודד עם הנושא הזה של האבטלה, שהוא המחבל הגדול ביותר בימינו בסיכויים של העלייה הגדולה. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לאחרונה, חברת הכנסת שושנה ארבלי־אלמוזלינו.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני קצת לא מבין מה קורה בפרלמנט הישראלי בחודשים האחרונים. הצעת החוק הוגשה על־ידי חבר הכנסת גדליה גל. הוא מתמחה בחוקים שעובדים בשעות הלילה המאוחרות, כאשר הכנסת ריקה. הצעת החוק שלו עברה ב־28 במאי 1991. מישהו לא היה מרוצה. עכשיו הוא בא ובמהירות מגיש הצעת חוק מתקנת. זה דבר לא טוב ולא בריא לפרלמנט הישראלי. הדבר מוכיח, כנראה, שאנחנו מאשרים חוקים בחופזה. השיטה הזאת, שנוצרו לה כמה תקדימים בחודשים האחרונים, מעוררת תהיות ושאלות.

חבל שלא יושבים כאן עכשיו שרים מן הממשלה, שהרי אתה לא יודע מה היא עמדת הממשלה, אם היא בעד או נגד, אם יש כאן קואליציה או אין קואליציה.

גדליהו גל (המערך):

בקריאה הטרומית הממשלה הביעה את דעתה.

דן תיכון (הליכוד):

לא הייתי כאן בקריאה הטרומית. אני מצפה שממשלה שמכבדת את עצמה תשב כאן ותאמר לנו מה עמדתה. ודאי יש הבדלים בין ההצעה הטרומית לבין ההצעה שאתה מגיש עכשיו.

החוק מוכיח, יותר מכול, שהממשלה אובדת עצות בכל הקשור לתחום התעסוקה, שכן אם הצעת החוק טובה והממשלה תומכת בה, הממשלה היתה אמורה להגיש את הצעת החוק הזאת בעצמה. אם היא לא עושה זאת, כנראה יש לה שיקולים שאינם ברורים לי.

אם אני צריך לומר כמה מלים על החוק, אני חושב שהכוונה רצויה, אבל יש דרכים שונות וטובות יותר. זאת אחת הדרכים. מנקודת ראותי אולי אין זו הדרך היעילה ביותר והטובה ביותר. מה שחסר לי יותר מכול הוא תשובה על שאלה אחת: מה היא המדיניות של הממשלה בתחום התעסוקה? אם אני סוקר את המדיניות בשנים האחרונות, אני רואה שבסוף שנות ה־80 הממשלה אמרה שאנחנו חייבים לייעל את המשק היצרני. מפעלים שהפסידו כספים רבים נסגרו. חתכנו בשומנים של כל המגזר העסקי. הוא נראה היום הרבה יותר טוב, הרבה יותר יעיל, יותר רווחי ויותר מסוגל להתחרות עם תעשיות דומות במדינות אחרות. לפתע כל המדיניות הזאת והקורבן הגדול ששולם בשנות ה־80 נשכחו, ועתה מציעים לנו בעצם את ההיפך, אומרים לנו שכל אחד מן המגזר היצרני שיעסיק עובדים נוספים יזכה לסיוע מן הממשלה. אני שואל את עצמי: האם זה מוסיף בריאות לתעשייה? האם זה מוסיף בריאות לחקלאות? חבר הכנסת גדליה גל חושב שצריך לתמרץ על־פי אותו חוק גם את החקלאות. אני שואל את עצמי, האם מישהו בכלל מבין מה עושים כאן.

אני מוכרח לומר, שהמדיניות המוצעת כאן עומדת בסתירה למדיניות שהוצעה על־ידי משה נסים בסוף שנות ה־80. בעצם מודעי הוא נגד פרס. יותר נכון, מודעי הוא נגד נסים ונסים הוא נגד מודעי. אני לא כל כך מבין את המדיניות שהממשלה נוקטת בעצם הימים הללו. אם צריך ליצור מקורות תעסוקה, צריך לטפל בתשתית. הייתי רוצה לראות כאן מצב כמו בספרד, שכל כביש הופך לכביש דו־מסלולי. חבר הכנסת לובה אליאב, בהיותו סגן שר התעשייה והמסחר, הוציא פעם אחת את המשק מן המיתון של שנות ה־60 אל עבר תקופת זניקה, שהיא מן החשובות ביותר בתולדות המשק הישראלי. הוא עמד בראש מטה שטיפל בנושא הזה והיה לו הרבה כסף שנועד ליצור מקורות תעסוקה. אז תמרצנו כל מקור תעסוקה, כל מקום תעסוקה חדש שנוצר, ולא כל כך דקדקנו אם המפעל רווחי, יצרני או כדאי, העיקר להוציא את המשק מהמצוקה.

אריה אליאב (המערך):

קודם כול, תודה שאתה מזכיר זאת. יצרנו אז קרן שקראו לה "קרן ליובה", עם מידת סיכון גדולה יותר, ושר האוצר דאז אמר: קחו את הקרן, אל תשימו לב למדד הכלכלי; בסוף הסתבר שמידת ההצלחה לא היתה רעה כל כך.

דן תיכון (הליכוד):

זה אני יודע, כי אני טיפלתי ב"קרן ליובה".

מכל מקום, נראה שהמכשיר היה טוב מאוד בשנות ה־60, בסוף שנות ה־60, כאשר המשק יצא מן המיתון הכבד. אני לא בטוח שבמשק מודרני, בדומה למשק שלנו היום — אם זו הדרך המתאימה. הייתי רוצה לראות הרבה יותר השקעות בתשתית. אני חושב שהממשלה צריכה לעסוק בענייני תשתית. אני לא חושב שהיא צריכה לתמרץ את המגזר היצרני, כי מי שמתמרץ את המגזר היצרני, שלא על בסיס של רווחיות, סופו שכל המועסקים הללו ייפלטו בשלב כזה או אחר מן התעשייה, יהיה המשבר קשה יותר פי כמה וכמה.

לכן, רבותי, הבעיה של מדינת ישראל בתחום הכלכלי היא בעיה קשה. כנראה המשטר הכלכלי שלנו הוא ישן, מפגר, ומה שדרוש הוא בעצם שינוי מבני. אינני בטוח שהצעת חוק זו תורמת ולו משהו בתחום השינוי המבני. ואחרי שהאזנתי לכמה מן הנאומים שבאו בעיקר מן האגף השמאלני אני יכול לומר, שכנראה לא למדנו דבר ויש מי שמתגעגע לאותם משטרים שעברו מן העולם בשנה־שנתיים האחרונות, ואני אינני נמנה עם האנשים הללו.

שלמה הלל (המערך):

בעולם, לא בארץ.

דן תיכון (הליכוד):

זה עניין של השקפת עולם. הראיה, חבר הכנסת הלל, כל אדם צריך לשאול את עצמו, מה קורה לנו מאז 1973? מדוע אנחנו הולכים ונופלים אחורנית בתחום הכלכלי? מה מעוות במבנה הכלכלי שלנו, שאיננו מאפשר את חידוש הצמיחה זה שנים רבות? אנחנו המדינה המערבית היחידה, שהתל"ג שלה לגולגולת לא גדל מאז 1973, וזו תקופה ארוכה, שאין לה אח ורע בעולם המערבי. ומסתבר שיש לנו כנראה קשיים שאנחנו לא מצליחים להתגבר עליהם. ואם אתה מרוצה מן המשטר הכלכלי שהיה בעבר, אני לא.

שלמה הלל (המערך):

אני מרוצה מזה שעד 1973 עלה התל"ג בהשוואה לכל מדינה אחרת. יכול להיות שלא השיטה היתה אשמה, אלא

— — —

דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה לומר לך, שמה שהיה טוב עד 1973 לא היה טוב כנראה החל מ־1973, והליכוד בסך הכול עלה לשלטון ב־1977, והמשבר הכלכלי — מה שנקרא העדר צמיחה — התחיל ב־1973 ולא ב־1977.

שלמה הלל (המערך):

אז היה משבר עולמי.

דן תיכון (הליכוד):

זה עניין אחר. עד היום מספרים שהמשבר מקורו במלחמת יום־הכיפורים. איזה סיפור. יכול להיות שתחילתו אז, אבל כל העולם המערבי התגבר על כך. ראה איפה היתה יפן ב־1973 ואיפה היא עומדת היום. היא היתה במצב די דומה למה שקרה כאן בשנות ה־70 הראשונות, וראה איפה היא עומדת היום, על אף המשברים.

לכן, רבותי, אני הייתי מצפה מהממשלה למדיניות ברורה יותר, טובה יותר, אגרסיבית יותר. והצעת החוק שלפנינו היא עוד מכשיר, שאינני יודע אם יוסיף, אבל ודאי שיגרום נזק בטווח הארוך.

כאמור, באין ממשלה, חברי הכנסת נוטלים את השלטון לידיהם, וכך זה נראה, לצערי הרב, ואני מדבר כחבר הכנסת מן הקואליציה. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת שושנה ארבלי־אלמוזלינו.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני אתחיל במשפט המסיים של חבר הכנסת דן תיכון: באין ממשלה, היוזמה היא של חברי הכנסת — ויוזמה מבורכת, ויבורך חבר הכנסת גדליה גל על יוזמתו זו.

אין לי ספק שאולי יכלה להיות דרך טובה יותר אילו ישבה הממשלה על המדוכה ועיבדה תוכנית להבטחת תעסוקה לעלייה החדשה הזורמת לארץ ולאותם חיילים משוחררים הרוצים לבנות את ביתם ואת עתידם במדינת ישראל, ולא ללכת לרעות בשדות זרים. אך מה לעשות כאשר אין תוכנית מקיפה להבטחת תעסוקה, לא לטווח הקצר ולא לטווח הארוך? ואנחנו יודעים, שכאשר רוצים להבטיח תעסוקה לטווח הארוך ולהקים מפעלים, זה לוקח זמן רב מאוד, כדי למשוך משקיעים ואפילו כאשר יש משקיעים; הקמת מפעל אורכת שנתיים־שלוש שנים. וחייבים לתת תשובה מיידית. ואינני יודעת אם הצעת חוק זו יכולה לתת תשובה לכל מחוסרי העבודה ולכל העולים המגיעים לארץ ומצטרפים לכוח העבודה האזרחי במדינת ישראל. בוודאי, לא לכולם תינתן התשובה, אבל הצעה זו באה להקל ולתת תשובה מיידית על אותה מצוקה גדולה, שהיא מנת חלקם של העולים והחיילים המשוחררים בתוכנו.

אני שמחה שהממשלה הגיעה סוף סוף למסקנה, גם שר האוצר וגם שר התעשייה והמסחר, שהשיטה שנקטו, שהממשלה תשב ולא תהיה מעורבת ולא תעשה והמגזר העסקי יפתור את הבעיה של קליטת העלייה, אכן לא עמדה במבחן המציאות, והם הזיזו הצדה את כל תפיסת העולם הזאת. אני הייתי מציעה גם לחבר הכנסת דן תיכון, שאף הוא מצדד בשיטה זו, שישים אותה בצד ויאמץ לעצמו, כפי שהם אימצו לעצמם, את השיטה שנקט המערך בתקופה שהיתה עלייה גדולה והיה חוסר עבודה, ולא היה מנוס מיצירת תעסוקה מיידית, ואפילו אם אלו הן עבודות דחק, ובלבד שאנשים לא יהיו רעבים, ובלבד שתהיה תעסוקה לאנשים.

אני סבורה שהצעת החוק באה לתת תעסוקה בטווח המיידי, ואני חושבת שהיא צריכה להתקבל עוד השבוע בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, ואני רוצה לומר למה. נוצר אבסורד מסוים, שהחל מ־1 באפריל 1991, הממשלה קיבלה את הצעתו של שר התעשייה והמסחר והחליטה — וזה מיושם — לתת תמריץ במגזר היצרני רק לתעשייה ולאותם מפעלים המעסיקים 20 עובדים ומעלה והם מקבלים עובדים נוספים. אחר כך באה הצעת החוק הפרטית של חבר הכנסת גדליה גל, אשר נדונה בוועדת הכלכלה ועברה את שלוש הקריאות והיא נכנסת היום, או מחר, לתוקף, וייווצר מצב, שעל־פי הצעת החוק יחול החוק על ארבעה מגזרים — על התעשייה, על החקלאות, על הבניין ועל המלונאות. לאחר שנתקבלה הצעת חוק זו, באה הממשלה ודווקא היא הניעה את חבר הכנסת גדליה גל, ואני שמחה על כך שהוא נענה, שירחיב את ההצעה

הקודמת שלו ויציע להחיל אותה על כל המגזר העסקי, זאת אומרת — גם המסחר והעסקים. לא רק התעשייה, החקלאות, המלונאות והבניין ייהנו, אלא כל המגזרים שיהיה ביכולתם להוסיף מקומות עבודה ולקלוט עובדים נוספים, למעט המדינה ולמעט אותם שירותים ציבוריים הנתמכים על־ידי המדינה ונהנים מתקציביה. לכן הצעת חוק זו צריכה לעבור כבר מחר בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

ועדת הכלכלה תדון מחר בהצעת החוק לאחר הקריאה הראשונה. אני בטוחה שאנחנו ניכנס לעומקם של הדברים ונדון על כל סעיף באופן יסודי. ייתכן שנכניס שינויים כאלה ואחרים בעקבות הדיון המתקיים היום ובעקבות ההערות שמשמיעים כאן חברי הכנסת.

אני רוצה להעיר שתיים־שלוש הערות שהערתי בקריאה המוקדמת. ביקשתי מאנשי האוצר שיעשו שיעורי בית ויבואו מוכנים לדיון שיתקיים מחר בוועדת הכלכלה.

א. ההתיישבות העובדת חייבת להיכלל בחוק הזה. היא איננה יכולה להיות מופלית לרעה לעומת סקטורים אחרים. גם היא קולטת עלייה. יש מפעלים מסוימים שקולטים עולים כעובדים שכירים אצלם במפעלים, בעבודות חקלאיות, בתעשיות וכו'. לא ייתכן שהם לא ייכללו במסגרת הזאת של מתן תמריצים. אנחנו נמצא את הנוסח המתאים כדי שהצעת החוק הזאת תקיף גם את הקיבוצים, גם את המושבים, וגם הם יהיו כלולים בתוך המסגרת הכללית הזאת.

ב. אני חושבת שקבלת עובדים נוספים אסור לה שתבוא על חשבון פיטורי עובדים ותיקים. לא ייתכן שמפעל שלפני חודש־חודשיים פיטר עובדים והיום יתחיל לקבל עובדים חדשים, במקום שיקבל את העובדים שהוא פיטר — יקבל עובדים חדשים וייהנה מהתמריץ שהממשלה נותנת: השתתפות בשליש מהשכר. גם זאת אנחנו חייבים להבטיח בחוק — שלא יהיו פיטורים המוניים של ותיקים אשר גמרו את תפקידם, עשו את שלהם ויכולים כבר ללכת הביתה ובמקומם ייקלטו עולים חדשים. זה לא בא בחשבון. קליטת עובדים חדשים איננה יכולה לבוא על חשבון העובדים הוותיקים אשר עבדו במפעל ושירתו אותו.

ג. אני מתנגדת להוצאת ענף הבנייה מההגדרה של המגזר היצרני. אני אציע בוועדה, שגם מי שהולך למסלול של הכשרה מקצועית, עם תום ההכשרה המקצועית של ארבעה חודשים — כי בתקופה של הכשרה מקצועית הוא לא יכול ליהנות מתשלום כפל ומתמריץ כפל, בשום פנים ואופן. אם הוא הלך למסלול של הכשרה מקצועית הוא לא ייהנה מהמסלול הזה. אבל עם תום ההכשרה המקצועית, אם העובדים נקלטו אצלו בעבודה, אכן יכול לחול עליו ההסדר הזה לגבי המשך אותה תקופה אשר תזכה אותו. יש גם קבלני בניין שקולטים פועלי בניין בלי שיעברו את המסלול של הכשרה מקצועית. מדוע נקפח אותם? כוונתנו לעודד ולהמריץ פועלים ישראלים להיכנס לענף הבנייה. זו אחת הדרכים. עד עכשיו לא כל כך ששו הקבלנים לזאת ונתקלנו בקשיים. זו אחת הדרכים שבהן ניתן להכניס פועלים ישראלים לענף הבנייה.

היו"ר נ' מסאלחה:
אבקשך לסיים.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):
אני מסיימת, אדוני היושב־ראש.

הצעת החוק מאפשרת מתן תמריצים לעבודה זמנית, לעשרה חודשים — אני הצעתי שזה יהיה לשנה. מחר נדון בכך. יכול להיות שתהיה הצעה להאריך את התקופה. אבל זה לא פותר את הממשלה מקביעת מדיניות ברורה בנושא התעסוקה ומגיבוש תוכנית מקיפה וכוללת ליצירת מקורות תעסוקה ולצמיחה במשק. רק בזאת תהיה הערובה לקליטה פרודוקטיבית של העלייה ולהמשך העלייה מברית־המועצות וממקומות אחרים, כאשר יודעים שבמדינת ישראל יש דאגה ואכן יש הבטחת תעסוקה.

אני, כמובן, מצטרפת לכל הברכות לחבר הכנסת גל ותומכת בהעברת הצעת החוק לוועדת הכלכלה להכנתה לקריאה שנייה וקריאה שלישית.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה. חבר הכנסת גדליה גל, אתה רוצה להשיב? בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):
כמובן, אנחנו הצענו להעביר את החוק לוועדת הכספים.

חגי מירום (המערך):
אין חשש שהחוק יעבור לוועדת הכספים.

היו"ר נ' מסאלחה:
חבר הכנסת דן תיכון, הרי הצעת החוק הוכנה בוועדת הכלכלה והוגשה לכאן כהצעת ועדת הכלכלה. אם יש ערעור — פונים לוועדת הפירושים. אתה יודע, אתה עמיתי.

דן תיכון (הליכוד):
יש תקנון.

היו"ר נ' מסאלחה:
יש תקנון. פונים לוועדת הפירושים. יש תקדים. קודם ניתן לחבר הכנסת גדליה גל להשיב ואחר כך נתווכח.

דן תיכון (הליכוד):
על־פי התקנון, החוק הזה שייך לוועדת הכספים. אני מבקש לנהוג בהתאם לתקנון.

חגי מירום (המערך):
אני מבקש, אחרי שחבר הכנסת גדליה גל ישיב — — —

היו"ר נ' מסאלחה:
אתה לא יכול לבקש. עם כל הכבוד, היושב־ראש יקבע לפי התקנון. זה לא שרירותי ולפי המחשבה שלי. אם אטעה בשיקול הדעת — חבר הכנסת דן תיכון — אפשר לערער.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):
יש סעיף בתקנון בעניין זה. ועדת הכנסת כבר החליטה בנושא זה לפני שבוע.

דן תיכון (הליכוד):
אתה לא יכול להתעלם מהתקנון.

היו"ר נ' מסאלחה:
למה אתה חושב שאני מתעלם מהתקנון? מונח לפני כאן התקנון. התייעצתי גם עם מזכיר הכנסת. יש לי החלטה שהיא בהתאם לתקנון. אני מקווה שהיא תמצא חן בעיניך.

בבקשה, חבר הכנסת גדליה גל.

גדליהו גל (המערך):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להעיר כמה הערות. אני יוצא מנקודת הנחה, שמה שיקבע את ההצדקה לחוק הזה יהיה בסופו של דבר מבחן הביצוע ולא מבחן הדיבורים כאן, שהם חשובים ואני לא מזלזל בהם.

אני שוכנעתי, כשבאתי לוועדת הכספים, כמו שאר

החברים, שיצירת תנאי מקרו הולמים במשק היא הערובה לצמיחה ולחזרה למצב שצריך היה להיות. אבל בשנתיים האחרונות קרה משהו שאיננו נורמלי. אין לנו גם ממי ללמוד. אין מדינה שבמשך ארבע או חמש שנים צפויה לקלוט תוספת של כ־30% על כוח העבודה שלה. אם ארצות־הברית היתה צריכה בארבע שנים לקלוט את כל אוכלוסיית צרפת, היא היתה יכולה לדבר על פתרונות שהם פתרונות שוק ופתרונות מקרו. והפתרון שאני מציע הוא פתרון מלאכותי למצב מלאכותי.

כל ההערות שנשמעו פה בדבר הסכנות שבחוק הזה הן הערות שהבאנו אותן בחשבון ובדקנו אותן. אבל התשובה שאנחנו נותנים בחוק היא תשובה זמנית, ואין בה שום סממן של קבע. לכן אין סבנה שזה יביא מפעלים או חלק מהם למה שהיה לפני כן.

אני רוצה להעיר שתי הערות לחבר הכנסת דן תיכון באשר לחקלאות. אחת — כאן מדובר על מפעלים שיש בהם חמישה עובדים, וכידוע במרבית המשקים החקלאיים אין מגיעים למספר הזה. אבל גם אם ניקח את החקלאות — ענף כמו ענף הפרחים — הוא הגיע השנה ל־190 מיליון דולר יצוא. אין שום סתירה בין מצב משק המים, מצב החקלאות, ליכולת ואולי לצורך להגדיל את ענף הפרחים, שצורך פחות מים ומביא יותר דולרים.

דן תיכון (הליכוד):

— — —

גדליהו גל (המערך):

הדרים ירדו ויעלו הפרחים. בהדרים יש פחות כוח אדם ובפרחים צריכים הרבה יותר עובדים, כך שאין סתירה בין הדברים האלה.

בישיבה מחר נביא בחשבון את כל אותן הערות לגבי הקיבוצים, עובדים זרים וכיוצא באלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

אתה צריך להגיד: אם יאושר החוק, אנחנו בעד.

גדליהו גל (המערך):

אני רוצה להגיד לידידי חבר הכנסת דן תיכון, שנציג הממשלה — אחרי הקריאה הטרומית, שבה לא היית — ביקש להעביר את החוק לוועדת הכלכלה. אני לא יודע מדוע צריך כל פעם לחזור על הוויכוח. תודה רבה.

דן תיכון (הליכוד):

אני אגיד לך מדוע. יש תקנון, והוא מבהיר אילו נושאים עוברים לוועדת הכספים ואילו נושאים עוברים לוועדת הכלכלה. הדברים הללו ברורים בתקנון.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

החוק הזה כבר היה בוועדת הכלכלה.

דן תיכון (הליכוד):

הדברים ברורים, וגם אם נעשתה שגיאה בקריאה הטרומית, צריך לתקן אותה בקריאה הראשונה.

גדליהו גל (המערך):

תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, אני מחשיב מאוד את מה שאומר ידידי ועמיתי חבר הכנסת תיכון. אני רוצה להגיד לך, שבעמוד 53 בתקנון לא כתוב במפורש שמעבירים לוועדה אחרת. כדי שאהיה בטוח התייעצתי גם עם מר יעקבסון, מזכיר הכנסת, וגם הוא תמך בגישה שהצגתי; התייעצתי אתו מפני שיש לו ניסיון וכדי שלא לטעות. ומאחר שגם בנוסח הכחול שלפנינו כתוב "מתפרסמת בזה הצעת חוק מטעם ועדת הכלכלה של הכנסת", אני מציע — — —

דן תיכון (הליכוד):

— — —

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת תיכון, שמעתי את דבריך. אמרתי שהתייעצתי עם מזכיר הכנסת. אם למרות זאת טעיתי בשיקול הדעת, או אולי שנינו טועים, אני מציע לערער בפני ועדת הפירושים או בפני ועדה אחרת — — —

דן תיכון (הליכוד):

זה עניין לוועדת הכנסת, לא לוועדת הפירושים.

היו"ר נ' מסאלחה:

אם אתה רוצה, תערער לוועדת הכנסת, אבל אני לא מעביר את זה לוועדת הכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

בתקנון יש כמה סעיפים שמסבירים אילו נושאים שייכים לאילו ועדות. חוקים לעידוד השקעות שייכים באופן טבעי לוועדת הכספים, שכן מדובר בתקציבים. לכן החוק הזה שייך אורגנית לוועדת הכספים. מי שהעביר אותו לוועדת הכלכלה פשוט טעה ועבר על התקנון.

שושנה ארבלי־אלמוזלינו (המערך):

הכנסת החליטה על כך.

היו"ר נ' מסאלחה:

אינני מבטל את מה שאתה אומר. אני אומר שאם יש לך ערעור, עליך להביאו לוועדת הפירושים, והיא יכולה להחליט כפי שאתה טוען.

דן תיכון (הליכוד):

לא ועדת הפירושים אלא ועדת הכנסת.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על הצעת החוק לעידוד המגזר היצרני (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"א—1991, בקריאה ראשונה, והעברתה לוועדת הכלכלה. זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה — 18

נגד — 1

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת החוק לעידוד המגזר היצרני (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"א—1991, לוועדת הכלכלה נתקבלה.

דן תיכון (הליכוד):

— — —

י"ט בתמוז התשנ"א (1 ביולי 1991)
— הצעת חוק לעידוד המגזר היצרני (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון);
הצעה לסדר־היום —

היו"ר נ' מסאלחה:
יש ועדת פירושים.

דן תיכון (הליכוד):
זה לא עניין לוועדת הפירושים אלא לוועדת הכנסת.

היו"ר נ' מסאלחה:
חבר הכנסת דן תיכון, תאמין לי שזה לא שרירותי. אני אומר לך שאם אני טועה, יש אפשרות לתקן.

אני קובע שהצעת החוק אושרה והיא מועברת לוועדת הכלכלה להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

ז. הצעה לסדר־היום
ביטוח בריאות לעולים

היו"ר נ' מסאלחה:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר־היום, הצעה לסדר־היום מס' 5372, בנושא: ביטוח בריאות לעולים — של חבר הכנסת אברהם כ"ץ־עוז. בבקשה.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, האמת ניתנת להיאמר, שלפי מיטב הערכתי וידיעתי ההצעה מכוונת יותר לטיפולו של משרד הקליטה בעולים, בקשר לנושאי בריאות. שכן הנושא של ביטוח בריאות לעולים, כל המנגנון, לרבות התשלומים והמשא־ומתן, מטופל על־ידי משרד הקליטה. אלא שאני מבין ששר הקליטה, מסיבות אלה ואחרות, איננו מגיע לאחרונה לכנסת, וטעמיו עמו. אני, כמובן, מכבד את שר הבריאות, אשר בוודאי ישיב בשם הממשלה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
האם אתה מצטער על ששר הקליטה לא מגיע?

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):
אינני מצטער, אני רק מציין זאת. אינני חושב שיכול להיות מצב ששר יברח מהכנסת. אני חושב שהוא צריך להתעמת עם אותם נושאים שראוי להתעמת אתם, גם במליאה. אבל, כפי שאמרתי, אני אעלה את הצעתי, ושר הבריאות בוודאי יתייחס אליה.

אדוני היושב־ראש, ההסדר הנוכחי לביטוח בריאות לעולים הוא הסדר למשך חצי שנה. בבוא העולה לארץ, אם הוא איננו מביא אתו שום מחיובות אחרת, ומחויבויות כאלה נערכות ונסגרות עוד בברית־המועצות, ליד הקונסוליה או במקום שמקבלים את אשרות היציאה והוויזות; אבל בדרך כלל, על־פי ההסכם העולה מבוטח לחצי שנה בקופת־החולים שהעולה בוחר בה. ואם הוא איננו בוחר בשום קופת־חולים, זה מועבר בדרך כלל לקופת־החולים הכללית.

יש ויכוח על חצי השנה הזאת. אני מניח שחברי הכנסת יודעים שיש ויכוח גם בין קופת־החולים הכללית לבין משרד הקליטה באשר לגובה הסכום שמשלם משרד הקליטה בעבור הביטוח. לדוגמה, אם קופת־החולים הכללית קיבלה בעבור התקופה של חצי השנה 468 שקלים לביטוח עולה יחיד, וכ־692 שקלים לביטוח של משפחה, הרי קופת־החולים "מכבי" וקופת־חולים לאומית קיבלו 624 שקלים לעולה יחיד, כלומר ב־156 שקלים יותר, ועבור משפחה — 923 שקלים, כלומר 231 שקלים יותר משקיבלה קופת־החולים הכללית.

התוצאה של תשלום חסר היא, שהתשלום איננו מספיק כדי קיום הביטוח למשפחה או לעולה. ידוע שהביטוח עצמו לכל תושב ולכל אזרח במדינת ישראל, שלא במסגרת העסקה של חצי שנה, גבוה יותר, כמובן, מהסכומים המשולמים לכל אחת מקופות־החולים, המרבות והממעיטות. ועל כן קופות־החולים אינן ששות לקלוט את העולים, שכן מבחינתן זה מהווה נטל.

הנושא הוא עסקי לחלוטין, כלכלי לחלוטין. קופת־חולים היא עסק. זה נושא שבו מצד אחד משולמים כספים עבור הביטוח, ומצד שני נותנים שירותים. השירותים עולים כסף, וכל קופה עושה את חשבונה. התוצאה מכך היא, שקופות־החולים יודעות וכל אחד מבין שעולים מבוגרים או עולים זקנים וקשישים וחולים יש עליהם הוצאות גדולות יותר. ועל כן מתחילה, ובעצם כבר התחילה לפני חודשים מספר, מעין ברירה בין העולים. כאשר העולה בא עם כל משפחתו ומצטרף, כל קופות־החולים אינן יכולות לסרב ומקבלות אותם. אבל כאשר משפחה של עולים, זוג צעיר וילד, נקלטים בקופת־חולים אחת, קופת־חולים אחרת איננה מקבלת את העולים המבוגרים, שכן מבחינתה הם מהווים עומס.

התוצאה מכך היא, שיש קופות־חולים שהסכימו לקבל רק את העולים הצעירים ולא את המשפחה כולה, לרבות המבוגרים. וכך נשארו עולים מבוגרים שחיפשו את מקומם בקופות־חולים אחרות. אינני רוצה לנגח כאן את קופות־החולים, אני רוצה לנגח את משרד הקליטה שאפשר היווצרות מצב כזה; לא מישהו אחר. כפי שאמרתי, קופות־החולים הן עסק. האשמה איננה בקופת־חולים "מכבי" לעומת קופת־החולים הכללית, או בקופת־חולים לאומית לעומת "מכבי". האשמה היא במנגנון שיצר משרד הקליטה, המאפשר מצב כזה.

התוצאה מכך היא, שלאחר שמסתיימת חצי שנת הביטוח חובה, או הביטוח הכולל הממלכתי, קופות־החולים אינן מקבלות את העולים, ועולים רבים מאוד נשארים בלתי מכוסים מבחינת ביטוח הבריאות. מי הוא הראשון שאיננו מכוסה? כמובן, אלה שזקוקים ביותר לביטוח, העולים המבוגרים, הזקנים, החולים, אלה שיש להם, היו להם או יהיו להם בקרוב בעיות. והתוצאה היא, שדווקא אותה קבוצה חלשה מבין העולים איננה מקבלת מקופות־החולים את היכולת להיות מבוטחת.

באחרונה, ב־28 במאי, כתוצאה מאי־בהירות, החליטה הממשלה החלטה טובה, שגם הועברה למשרדי האוצר, הבריאות וקליטת העלייה. בהחלטה בנושא הביטוח הרפואי נאמר, שתינתן זכות שווה לכל קופות־החולים לקלוט חברים חדשים מקרב העולים. זה בסדר גמור. נאמר בה גם, שייקבע תעריף שווה לכל קופות־החולים לכיסוי הוצאות הביטוח הרפואי של העולים החדשים על־ידי המשרד לקליטת העלייה. דבר זה נעשה אומנם לפני כשבוע, עשרה ימים, וכתוצאה מזה שחלק מקופות־חולים לא הסכימו לכך ניתנה הוראה שכל העולים יבוטחו בביטוח חובה רק על־ידי קופת־החולים הכללית.

כהחלטה שלישית החליטה הממשלה, שקופות־החולים יתחייבו לקבל את העולים כחברים ללא הגבלה ולספק להם שירותים שווים לאלה המקובלים למבוטחים, וכאן בא סעיף מיוחד וחשוב, שהקופות יתחייבו להמשיך במתן השירות

הרפואי לעולים בתום חצי השנה הראשונה. את הדבר הזה עדיין איננו רואים והוא איננו מתממש, שכן לכל אחת מקופות־החולים יש תקנון, ובתנאי החברות בכל אחת מהקופות יש כללים. יש נושא של גיל, יש נושא של מצב בריאות עם קליטת האדם לקופה, יש שאלה של תעסוקה, ומאחר שלעולים אין תעסוקה ומאחר שחלק מהעולים מצבם הבריאותי איננו כזה שקופה היתה קולטת אותם באופן רגיל, ככל אזרח מן היישוב, התוצאה היא שיש הרבה מאוד עיכובים ומכשולים לגבי עולים רבים מאוד, לפי הערכתי. קשה מאוד לקבל את הנתון הזה, כי אין מצב של השוואה מי הם העולים הרשומים בקופת־חולים אחת, שנייה או שלישית; על כל פנים, השוואת נתונים כזאת לא נעשתה.

אני מעריך, ונדמה לי שלא אגזים אם אומר היום, אדוני שר הבריאות, שבין 50,000 ל־70,000 עולים מתוך העלייה שהגיעה אינם מבוטחים בביטוח בריאות — לפי דעתי, חברי הכנסת, זה דבר נורא — רובם הגדול הם עולים מבוגרים וקשישים. זה עוד לפני השאלה השנייה, מעבר לשאלת הוויכוח הזה, שכאשר הם כבר יכולים ומוכנים וגם הקופה מוכנה לקבל אותם הם נשארים בלי כסף. נוצרים מצבים, וזו סיבה שנייה לחוסר ביטוח, שבמצב הנוכחי של סל קליטה מצומצם, של חוסר תעסוקה — ועל כן תשלומים גדולים מאוד, או של סטיפנדיה בהסבה מקצועית, 444 שקל לחודש לאדם, או לחלופין, התשלומים של הביטוח הלאומי, שגם הם אינם גדולים יותר — אין העולה יכול לשלם את ביטוח הבריאות, ונוצרים מצבים בלתי אפשריים.

החלק השלישי של הבעיה הזאת הוא אותו חלק שהוא הקשה מכולם. בדרך כלל הנושא של התוספת למערכת ביטוח הבריאות בנושאים מיוחדים, כמו דיאליזה או מתקנים בריאותיים, כמו מכשירי שמיעה או משקפיים או נושא של בריאות שיניים או בעיות מיוחדות — למשל הליכון, למשל כיסא גלגלים — נושאים מהסוג הזה היו מטופלים עד כה על־ידי המערכת הסוכנותית, הסוכנות היהודית טיפלה בכך. בשלב מסוים, לפני שלושה־ארבעה חודשים, כתוצאה מאיזה הסכם — ואני אינני יודע את פשרו ואינני רוצה לעמוד עליו — הוחלט שמעבירים את הטיפול בכל הקטע הסיעודי הזה מהסוכנות היהודית אל המערכת הממשלתית או הממלכתית. הממשלה העבירה זאת לרשויות המקומיות, אבל בסוכנות עבדו כ־200 עובדים סוציאליים שטיפלו בקטע הזה, פלוס תקציבים. את זה לא העבירו לרשויות המקומיות, והצעקה שהם צועקים היא צעקה אמיתית. הם מקבלים עולים וזורקים אותם הלוך ושוב — את מי, את זה שיש לו כיסא גלגלים — בין המשרד לסוכנות, ואומרים לו: כבר העברנו את זה בחזרה. משם זורקים אותו בחזרה ואומרים: יש לנו הסכם עם הממשלה. והעולה לא מבין לאן הוא נזרק. ומדובר באנשים הכי בעייתיים, הכי מסכנים מקרב העולים. גם הם אינם מקבלים את הטיפול הראוי.

לפי הערכתי, השאלה הזאת, כפי שאמרתי בתחילת דברי, היא שאלה שברגע מסוים לממשלה לא תהיה ברירה, היא תיכנס אליה, כי בחוק הבטחת הכנסה, 1980, יש פרקים המתייחסים לשאלות מהסוג הזה, והם נותנים אפשרות ונותנים סיוע במצבים של חוסר הכנסה. אבל, בשביל זה צריך להריץ אותם שוב ולשלוח אותם לעבור עוד ביורוקרטיה ועוד ביורוקרטיה, שכן את זה לא עושה משרד הקליטה ולא משרד הבריאות אלא משרד נוסף — או הביטוח הלאומי או משרד העבודה והרווחה. אם המערכת הזאת איננה משגעת את העולים עד הסוף, אני מוכרח לומר לכם, שאלה אנשים יוצאי דופן מהמדרגה העליונה. אנחנו פשוט משגעים אותם, אנחנו פשוט יוצרים מודל שמכריח אותם לא להיות מבוטחים.

יש לפני החלטות הממשלה בנושאים האלה, גם החלטות צוות השרים; על חלקן אני יכול לברך, אבל הן לא מתממשות. חובתו של המשרד לקליטת עלייה היתה להניח מודל של ביטוח בריאות לעולה עד שהוא יודע, בממוצע כללי, שהעולה התקבל לעבודה ויש בכוחו לבטח את עצמו. איזה מין מדינה אנחנו? גם הבאנו אותם לארץ, כמובן מרצונם, אבל עבודה איננו נותנים, בעיית השיכון נוראה, ונוסף על כל הדברים האלה אין להם, או לחלק גדול מהם, ביטוח בריאות.

אדוני היושב־ראש, אני סבור הייתי שראוי היה שהממשלה תגיש לעצמה, בראש ובראשונה, הצעה לסדר־היום בנושא הזה ותכסה את הביטוח לעולים לתקופה הרבה יותר ארוכה, אפילו אילו הורידה להם עוד משהו מסל הקליטה הכללי, ובלבד שעד אותו רגע שיש ביכולתם לעמוד על רגליהם ולבטח את עצמם הם יהיו מכוסים בביטוח חובה על־ידי המדינה. תודה, אדוני היושב־ראש.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. שר הבריאות, בבקשה.

שר הבריאות א' אולמרט:

אדוני היושב־ראש, חברי כנסת נכבדים, אני מודה לחבר הכנסת כ"ץ־עוז, שהעלה על סדר־היום את הבעיה הזאת.

המצב העובדתי הוא כזה: כפי שציין חבר הכנסת כ"ץ־עוז, על־פי ההסדרים הנוכחיים, במסגרת סל הקליטה שניתן לעולים החדשים, מדינת ישראל מכסה את הוצאות הביטוח הרפואי של כל עולה המגיע לארץ בחצי השנה הראשונה לשהותו, והדפוס שעל־פיו זה מתנהל הוא קצת פרובלמטי. אני רוצה להסביר אותו.

בשנת 1972 נחתם הסכם, שבמקורו היה בין הסוכנות היהודית ובין קופת־חולים הכללית, ולפיו כל עולה, מרגע בואו ארצה, נחשב כאילו הצטרף אוטומטית לקופת־חולים הכללית, והסכומים המשולמים עבורו, קופת־חולים הכללית מזוכה בהם. היה ולאחר מכן הצטרף החולה לאחת מקופות־החולים האחרות, יקוזזו הסכומים במסגרת ההתחשבנות ויועברו לקופה הנוגעת בדבר מאותו מועד שבו הוא הודיע על החלטתו להצטרף לקופה האחרת. אין ספק שההסדר הזה נתן יתרון לא־מבוטל לקופת־חולים מסוימת, אותה קופת־חולים הכללית, כי הוא בעצם עזר לכוון חלק ניכר מהעולים דווקא לאותה קופה. מצד שני היה הסדר עם הקופה, שהואיל ויש לה יתרון בעצם הכוונת העולים אליה לצורך ביטוח בריאות, הסכום שישולם לה עבור המבוטחים יהיה קטן יותר מהסכום המשולם ליתר הקופות שאינן נהנות מאותו הסדר המאפשר לקבל באופן יחסי יותר חולים.

כאשר קיבלתי על עצמי את התפקיד — עוד לפני שמוניתי באישור הכנסת לשר — ונתקלתי בהסכם הזה, חשבתי שהוא הסכם עקום מכל הבחינות. אני לא חושב שהמדינה צריכה, מצד אחד, לתת יתרון לקופה אחת, ואני לא חושב שהיא צריכה להעניש אותה בתעריפים מהצד השני. היא צריכה לתת אפשרות לכל הקופות להגיע באופן שווה לכל המבוטחים העולים החדשים, והיא צריכה לקבוע תעריף אחיד, שכל קופה תקבלו עבור מי שמצטרף אליה מבין העולים החדשים, כאמור, בחצי השנה הראשונה.

כאשר ניגשתי לבצע את ההסדר על־פי המתכונת הזאת,

הובר לי שיש סכנה שחלק מקופות־החולים עושות מה שנקרא adverse selection, כלומר בחירה שלילית. יש עולים שהן רוצות לקבל ויש עולים שהן אינן רוצות לקבל. ואילו קופת־חולים הכללית אינה עושה אפליה בין המבוטחים שהיא מקבלת, היא מקבלת את כולם, כלומר גם כאלה שהם אולי צרכני שירותים גדולים יותר, ועקב כך עלות החברות שלהם לקופה תהיה גדולה יותר.

הודעתי לכל הקופות, שאני מתנה את כניסתן להסדר בכך, שכולן תתחייבנה לקבל כל מי שפונה אליהן ללא דיסקרימינציה, ללא הבחנה וללא בחירה שלילית; כל מי שרוצה — מתקבל.

יתירה מזאת, דרשתי מכל הקופות שתתחייבנה להמשיך את מתן הביטוח לעולים החדשים מעבר לחצי השנה הראשונה גם אם אותו מבוטח, לאחר שחדל לקבל את הכיסוי מקופת המדינה, טרם מצא מקום עבודה ולא ארגן לעצמו את האמצעים הדרושים לצורך כיסוי הביטוח הרפואי ממקורותיו שלו, לפחות עד לאותה תקופה שבה הוא הופך להיות זכאי להטבה סוציאלית, כלומר לכיסוי הביטוח הרפואי שלו מטעם המדינה.

הדפוס הזה היה בסיס להחלטה שהתקבלה בקבינט העלייה לפני כחודשיים לגבי ההסדר עם קופות־החולים, כלומר, תעריף שווה לכל הקופות, הזדמנות שווה לכל הקופות, קליטה ללא הבחנה של כל החולים בכל קופה, ללא בחירה שלילית, והתחייבות של הקופות שלא להוציא את החולים מתחומי הביטוח לאחר חצי השנה הראשונה גם אם טרם מצא העולה מקום עבודה המאפשר לנכות ממנו את תשלומי המס המקביל ומאפשר לו לשלם את תשלומי מס האחיד.

הנושא הועבר לדיון בממשלה בעקבות ערעור שהגיש שר האוצר, כי המשמעות של ההסדר היתה תוספת מסוימת של הוצאה, הואיל והתעריף שהיה אמור להיות משולם לקופת־החולים הכללית הושווה לתעריף שניתן ליתר קופות־החולים. הואיל ומרבית המבוטחים, בכל זאת, גם בקרב העולים החדשים — באופן יחסי פחות מאשר בקרב האוכלוסייה הישראלית הוותיקה, אבל עדיין חלקם גדול יותר בה מאשר בכל יתר קופות־החולים, זה היה כרוך בהגדלת ההוצאה עבור הסעיף הזה בתקציב, שיוצא פורמלית ממשרד הקליטה.

הממשלה אימצה את העמדה על כל מרכיביה, אבל הנחתה ועדה בהרכב נציגי משרד האוצר, משרד הקליטה ומשרד הבריאות לנהל משא־ומתן עם הקופות כדי לקבוע מה יהיה התעריף האחיד שישולם לכל קופות־החולים. המשא־ומתן הזה טרם נסתיים, ועקב כך אין הסדר פורמלי המסדיר את העניין הזה גם לגבי חצי השנה וגם לגבי התקופה שמעבר לחצי השנה.

בינתיים, לפני שבוע נודע לי אגב האזנה לחדשות, שמנכ"ל משרד הקליטה נתן הוראה שרק קופה אחת, קופת־החולים הכללית, היא זו שתורשה לקלוט עולים, הואיל ויתר הקופות, כנראה עקב העובדה שהמשא־ומתן טרם נסתיים וההסכם לא נחתם, לא מוכנות לקבל כל חולה שמבקש להירשם אצלן. בסופו של דבר התברר, שבחלקה ניתנה ההוראה הזאת על יסוד אי־הבנה, בחלקה על יסוד איזה שיבוש בקומוניקציה.

מכל מקום, כל קופות־החולים, ללא יוצאת מן הכלל, חתמו על התחייבות לקלוט את כל העולים ללא שום הבחנה, כל מי שנרשם אצלן בחצי השנה הראשונה, ולקיים בעצם בפועל את החלק השני של ההסדר, שהוא בבסיס החלטת הממשלה לגבי התקופה שלאחר חצי השנה, כדי להמשיך את רציפות הטיפול באלה שנזקקים.

ברגע זה, חברי הכנסת, המצב הוא שכל קופות־החולים מטפלות בעולים החדשים, זכאיות לקלוט אותם. כל קופות־החולים התחייבו לקבל את העולים ללא הבחנה, והתעריף המשולם לכל קופות־החולים ברגע זה הוא התעריף המוגדל; לא התעריף הנמוך יותר ששולם רק לקופת־החולים הכללית אלא התעריף המוגדל. כל זאת על בסיס של הסדר זמני בפועל, עד שיסתיים המשא־ומתן לגבי קביעת התעריף בין הוועדה הממשלתית שמונתה לכך לבין קופות־החולים.

זאת אומרת, ברגע זה העניין מוסדר, אף שההסדר הזה איננו הסדר של קבע בהסכם, הואיל וטרם הושלם המשא־ומתן. פורמלית, עמדת האוצר היא, שכל עוד לא נחתם הסכם חדש, קיים הסכם ישן עם קופת־החולים הכללית, זה שהזכרתי אותו בראשית דברי — ואני חייב לומר, הוא איננו נראה לי — שלפיו הקופה מקבלת עדיפות בקליטת העולים אבל גם היא, אומר, מוענשת במידה מסוימת בקביעת תעריף נמוך יותר מזה שמקבלות קופות־החולים האחרות. ההסדר הזה קיים פורמלית, אבל בפועל נוהג הדפוס שהוא בעצם הבסיס שעל־פיו נתקבלה החלטת הממשלה.

מעבר לכך העלה חבר הכנסת כ"ץ־עוז שאלה שהיא שאלה טובה, מה לגבי הצרכים שהם מעבר לסל השירותים המכוסה על־ידי הקופות ומגובה בתשלום על־ידי המדינה, והאם צריך להאריך את משך הזמן שבו המדינה מתחייבת, מעבר לחצי שנה. תראו, רבותי, זה הכול שאלה של אמצעים ושל תקציבים. התפיסה שלנו היא, שאנחנו רוצים שהעולים יתחילו לעבוד, ובהקדם. מטבע הדברים, ברגע שהם עובדים הסדרי הביטוח הרפואי מכוסים על־ידי תשלומי מס מקביל, ואז יש להם גם אמצעים לשלם מס אחיד. כך שאינני בטוח שהיה זה חכם מצדנו להתחייב היום להעמיס מראש על הקופה הציבורית את עודף ההוצאה הזה. כהסדר ביניים אנחנו קובעים, שהקופות חייבות להמשיך לתת את הטיפול הרפואי מעבר לחצי שנה, עד אותו זמן שבו, בהעדר אמצעי פרנסה, העולה זכאי למימון שירותי הבריאות שלו במסגרת ההטבות הסוציאליות הניתנות לאנשים במצבו.

אבל זו שאלה פתוחה. אם חבר הכנסת כ"ץ־עוז רוצה להעלות אותה, אולי היא שווה דיון באיזה מקום שהוא. מכל מקום, צריך להבין מה עומד כנגד מה בעניין הזה.

אשר לשירותים הנוספים, הבעיה היא בעיה, אבל היא קיימת לגבי כל אזרח במדינה, לרבות אזרחים נזקקים, שאינם יכולים לממן את השירותים הרפואיים מעבר לסל השירותים הממומן על־ידי קופת־החולים.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):

אבל להם לא היתה הסוכנות היהודית שעמדה לזכותם, ולעולים כן.

שר הבריאות א' אולמרט:

אני אומר, פה מצבם יחסית טוב יותר.

אברהם כ"ץ־עוז (המערך):

— — —

שר הבריאות א' אולמרט:

לא. אני אומר פה, יש בעיה, כי זה לא מכוסה לשום אזרח.

אני חושב, שבהתחשב בעובדה שהביעה עילת הפנייה של חבר הכנסת כ"ץ־עוז לדיון דחוף בעצם נפתרה במהלך השבוע, אולי חבר הכנסת כ"ץ־עוז יסתפק בהודעה שלי. אבל אם אתה רוצה, אין לי שום התנגדות לכך שהנושא יועבר לוועדת העבודה והרווחה לדיון באספקטים הנוספים. עד כאן.

היו"ר ש' דיין:
תודה רבה. חבר הכנסת כ"ץ־עוז, אתה מסכים לכך שהנושא יועבר לוועדת העבודה והרווחה. רבותי, אנחנו ניגשים כעת להצבעה. הצעתו של שר הבריאות היא להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה.

קריאות:
— — —

היו"ר ש' דיין:
אדוני השר, מה אתה ממליץ?

שר הבריאות א' אולמרט:
אני ממליץ — לוועדה לקליטת העלייה.

מיכאל קליינר (הליכוד):
אנחנו דנים בנושא.

היו"ר ש' דיין:
ועדת הקליטה. חבר הכנסת כ"ץ־עוז, ועדת הקליטה, אתה מסכים. אנחנו נצביע, הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה — 24
נגד — אין
נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה נתקבלה.

היו"ר ש' דיין:
24 בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת כ"ץ־עוז תועבר לוועדת העלייה והקליטה של הכנסת. תודה רבה.

חיים קורפו (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, ההצעה לא יכולה לעבור לוועדת הקליטה כי היו ארבע הצעות.

היו"ר ש' דיין:
לא, לא. לא היו ארבע הצעות. היתה הצעה אחת בלבד.

חיים קורפו (הליכוד):
— — —

היו"ר ש' דיין:
לא. היתה הצעה אחת.

ח. הצעת חוק לתיקון פקודת בריאות העם, 1940 (מתן חיסונים חינם), התשנ"א — 1991 *
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ש' דיין:
חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצעת חוק תתק"פ — הצעת חוק לתיקון פקודת בריאות העם, 1940 (מתן חיסונים חינם), התשנ"א — 1991. תנמק חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב־ראש, כבוד השר, חברי הכנסת, אני מתכבדת להציג בפני הכנסת הצעת חוק לתיקון פקודת בריאות העם, 1940 (מתן חיסונים חינם), שהוגשה על־ידי שלושת חברי הכנסת של סיעתי.

חברי הכנסת, מדיניות החיסונים של משרד הבריאות אינה עונה על הצרכים המשתנים של החברה הישראלית. והעובדה היא, שאף שמערכת הבריאות בארץ נחשבת בין המערכות המשוכללות והטובות, עדיין אנחנו עדים למגפות של מחלות מידבקות. בדרך כלל קורים בארץ כ־300 מקרי חצבת בשנה, אבל בהתפרצויות של מגפות עלול המספר להגיע אפילו ל־8,000 מקרים.

הנושא של חיסונים נגד חצבת עלה לאחרונה, במאי 1990, עקב מגפת חצבת שפרצה בקרב ילדי הכושים העבריים בבאר־שבע. הנושא עלה שוב בפברואר 1991, עקב מגפת חצבת נוספת שפרצה בנגב, שהחלה בדצמבר והגיעה לשיאה בפברואר השנה. בינואר — מרס השנה נתקבלו במשרד הבריאות בנגב 400 הודעות על מקרי חצבת, מהן 304 הודעות על מקרי חצבת בקרב האוכלוסייה הבדואית.

חברי הכנסת, המחלה אומנם לא מבחינה בין בני עמים שונים, בין תינוקות יהודים לתינוקות ערבים, אבל בדיעבד הנתונים מראים, שמרבית הנפגעים ממגפת החצבת האחרונה היו ילדים ממשפחות בדואיות. מבין הנפגעים שהגיעו לחדרי המיון בבתי־החולים — הסתבר שחלק גדול מהם היו לא מחוסנים ורק מעטים היו מחוסנים ובכל זאת נפגעו.

מבין 320 מקרי החצבת של ילדי הערבים הבדואים, רק 18% היו מחוסנים ו־82% לא היו מחוסנים. מבין 102 מקרי החצבת של ילדים ממשפחות יהודיות, 30% היו מחוסנים ו־70% לא היו מחוסנים.

חברי הכנסת, הבעיה מתרכזת, ללא ספק, באוכלוסייה שאינה מחסנת באופן סדיר את ילדיה. מדובר במיוחד במשפחות בדואיות המתגוררות ביישובים ארעיים. לפי מעקב שנעשה בבאר־שבע, 36% מהמשפחות לא חיסנו את ילדיהן, ובדיעבד רק מחצית מהילדים חוסנו. לכן, כאשר פורצת מגפת חצבת היא פוגעת בילדים האלה במיוחד.

קיימת בעיה של חיסונים מפני מחלות מידבקות, ובין היתר מפני חצבת, לכלל האוכלוסייה. מה ניתן לעשות? אף שהחיסונים בארץ ניתנים חינם, מדוע לא כל האוכלוסייה באופן טבעי מחסנת את הילדים? כאשר מדובר בחיסון ילדים מייד לאחר הלידה, הבעיה פשוטה: בבתי־החולים ליולדות מחסנים את כל היילודים. אבל כאשר צריך לבוא לקבל חיסון בגיל חודשיים, ארבעה חודשים, שישה חודשים, ולאחר מכן לקבל זריקות דחף, החיסונים נעשים בתחנות לאם ולילד. היום נגבים מכל משפחה 78 ש"ח עבור שישה חודשי טיפול בתחנה

* נספחות.

לאם ולילד. מדובר בטיפול עד גיל שנתיים. פירוש הדבר, שמדובר ב־312 שקלים. תחנה לאם ולילד מחסנת רק את הילדים הרשומים בה. ילדים שאינם רשומים אינם מקבלים חיסון. פירוש הדבר, שאף שפורמלית החיסונים הם חינם, הרי מי שלא נרשם בתחנה לאם ולילד לא יכול להמשיך לקבל את החיסונים, ואז התוצאה היא, כפי שהמצב הוא באזורים מסוימים, ש־50% מילדי הבדואים אינם מחוסנים.

כשפרצה מגפת החצבת לאחרונה, הביעה המועצה לשלום הילד את דעתה הנחרצת, שגביית תשלום בתחנות לאם ולילד מונעת מהורים רבים לחסן את התינוקות. נכון שבמקרים מסוימים ניתן פטור, אבל העובדה היא שהפטור הזה לא מגיע לכל ההורים והעובדה היא שההורים לא מביאים ילדים לחיסונים במקומות מסוימים.

התחנה מסתפקת בשיגור גלויה למי שלא מביא את הילד לחיסון, אבל אין אכיפה של חיסונים. יש הורים רבים שעדיין הולכים עם הילד לרופא רק כשהילד חולה, ואינם מודעים למשמעות של החיסון.

יש גם בעיה של שעות הפתיחה של התחנות. לפי נתונים שנמסרו בסקר שנערך השנה, לפחות 20% מהתושבים הבדואים בנגב לא מגיעים כלל לתחנות לטיפול באם ובילד, ו־20% נוספים מבקרים בתחנה באופן לא סדיר. אין מעקב אחרי מי שנשר. אם, למשל, בנגב יש לשכת בריאות, היא מדווחת על הודעות על לידות שהגיעו. לכן ידוע מי התינוקות שנולדו. מברריים, מנסים לאתר לאיזו משפחה שייך כל ילד. אבל אם לא מוצאים את המשפחה, הטופס מוחזר ללשכת הבריאות בצירוף ההערה "לא ידוע", ואחרי זה לא קורה שום דבר. הילד פשוט נופל מרשימת המעקב. אין מעקב אחרי החיסונים שלו, ולכן קורה מצב שילדים לא מחוסנים, פנקסי חיסונים אינם נשמרים וקשה לעקוב.

נשמעת הטענה, שהדרישה לפטור את המשפחות שבאות לחסן את הילדים מכל תשלום תדרוש תקציב מסוים. ברור שיידרש תקציב מסוים. אבל כאשר פורצת מגפה, משרד הבריאות מוצא תקציב גדול פי כמה לשלוח צוותים מיוחדים כדי לחסן את כל הילדים, או את מרביתם. לכן חשוב מאוד שהתקציב יינתן בעוד מועד, ואז ייחסכו בסופו של דבר כספי מדינה. עובדה היא, שמי שממונה על התחום הזה, האפידמיולוג הראשי במשרד הבריאות, קבע שמספר רב של ילדים אינם מחוסנים כעת מפני חצבת. אבל מסתבר שכאשר מדובר באוכלוסייה מקופחת, באוכלוסייה ענייה, ובמיוחד באוכלוסייה בדואית שסובלת מהרבה בעיות אחרות, יש כנראה זלזול מודע או לא־מודע בבעיות האלה.

אני רוצה להביא דוגמה נוספת, מתחום אחר, כדי להראות מה המשמעות של חיסכון כשמדובר על חיסונים. לאחרונה הופיע פרופסור דני שובל, מנהל היחידה למחלות כבד בבית־החולים "הדסה" בירושלים. הוא סיפר שמחצית ממספר המועמדים להשתלת כבד בישראל סובלים מזיהום מנגיף המכונה "פטיאטיס־בי". פירוש הדבר, שמדובר על מחלות של זיהום. את המחלה של הזיהום המסוים הזה ניתן היה למנוע על־ידי חיסון כל היילודים. יכול לבוא שר הבריאות ולומר: אבל אתם יודעים כמה עולה לחסן את כל היילודים? ובכן, אותו פרופסור שובל מצא, שהעלות השנתית של חיסון כל הילדים בארץ היא המחיר של שבע השתלות כבד, ובכל שנה נוספים בארץ בין 60 ל־100 מועמדים להשתלות כבד. אם יינתן חיסון, ירד מספר המועמדים להשתלות כבד מ־60 עד 100 ל־30 עד 50. סכום העלות של אותן שבע השתלות כבד, שעולה החיסון לכל הילדים, יכוסה פי־חמישה על־ידי מתן החיסונים.

מכאן שמדיניות של מתן חיסונים רבים יותר, לרבות מתן חיסונים נגד מחלות שעדיין אין להן חיסונים כלליים, בסופו של דבר מביאה לחיסכון בהוצאות מערכת הבריאות, שלא לדבר על סבל שנחסך מהחולים, ובמיוחד כשמדובר על מחלות ילדים — יש סכנה מוחשית של מקרי מוות.

אני רוצה לומר, חברי הכנסת, שבאוכלוסייה בכלל, באוכלוסייה הענייה בפרט, באוכלוסייה הערבית במיוחד ובאוכלוסייה הבדואית על אחת כמה וכמה, יש בעיה כללית של תברואה, של אספקת מים נקיים, של מערכות ביוב מתוקנות, של מתקני טיהור שפכים. כל הבעיות האלה גורמות לכך שיש סכנה חמורה של התפרצות מגפות — חצבת, צהבת זיהומית או מגפות אחרות. לאחרונה, אתם זוכרים את המגפה של שיתוק־ילדים.

יש בעיה של עוני, וברגע שיש בעיה של עוני, של תזונה לא־נכונה, ילד שחולה בחצבת או במחלה זיהומית אחרת, יש סכנה חמורה עוד יותר שהוא יקפח את חייו. עובדה היא ששלשת הילדים שקיפחו את חייהם במגפת החצבת האחרונה בנגב היו ילדים בדואים.

ההצעה לתיקון פקודת בריאות העם המונחת בפניכם אינה פותרת את כל הבעיות. היא בעצם מציעה פתרון בקטע צר של הבעיה. ההצעה אומרת, שלפקודת בריאות העם, 1940, ייתוסף סעיף האומר כך: "קבלת חיסונים מפני מחלות מידבקות, הניתנים על־ידי משרד הבריאות לכלל האוכלוסייה, לא תהיה כרוכה בכל תשלום שהוא, ישיר או עקיף". הכוונה במקרה הקונקרטי היא לתשלום הנדרש בתחנות לאם ולילד. ההצעה אומרת בהמשך, ש"שר הבריאות יתקין תקנות שיבטיחו שחיסון לא יותנה בתשלום כלשהו".

אני פונה אליכם, חברי הכנסת, בבקשה לתמוך בהצעת חוק זו.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. ישיב שר הבריאות, בבקשה.

שר הבריאות א' אולמרט:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הנושא שחברת הכנסת גוז'נסקי העלתה הוא נושא מעניין, אלא שהפתרון שהיא מציעה לו, בינו לבין הבעיה אין ולא כלום. יש כאן ניסיון טיפוסי לקחת בעיה בנקודה מסוימת, גם בנקודה גיאוגרפית מסוימת וגם בנקודת זמן מסוימת, ולהפוך אותה לאיזה עניין שנודף ממנו ריח של דיסקרימינציה, הגורמת לכך שדווקא באוכלוסייה הערבית־הבדואית תהיה תוצאה שמביאה למוות וכדומה, בגלל רשלנות, בגלל אפליה, בגלל יצירת תנאים שמפלים אותם לרעה. אין לזה שחר ואין לזה הצדקה.

יש פה התעלמות מדעת מאורח־חיים הגורם בראש ובראשונה לכך, שקבוצה ניכרת מקרב האנשים שחיים מחוץ לריכוזים עירוניים, בכפרים, באוהלים, במאהלים, אינה זמינה לצורך מתן שירותי בריאות על־פי הדפוסים הרגילים. זה לא עניין כספי ואין לזה שום קשר לשאלה, כמה דמי רישום גובים לצורך מתן החיסון, כן או לא. אלא מדובר באוכלוסייה שכל המאמצים שעושים כדי להגיע אליה אינם מספיקים, אלא אם מישהו מציע שלחלק מסוים מהאוכלוסייה יהיה סידור שיגיעו אליו הביתה משלחות, ילכו מאוהל לאוהל במדבר ויחפשו את האנשים שאולי נזקקים לשירות רפואי, דבר שהוא בלתי אפשרי ואין בכוחה של המערכת לעשותו.

העובדה היא, שחוץ ממקרה מסוים שאירע, בדרך כלל זה איננו מצב הדברים הרגיל. הרוב המכריע של האוכלוסייה במדינת ישראל מקבל את כל החיסונים. אין שאלה שמישהו בגלל חוסר יכולת כספית אינו מקבל את החיסון הראוי לו. יש צרכים של מימון המערכת, והם צרכים קיימים. לא הם מקטינים את מספר החיסונים ולא הם מגדילים את מספר הנפגעים.

לכן, עם כל הכבוד לעובדה שהיתה במקרה בנקודת זמן מסוימת בעיה באוכלוסייה הבדואית בנגב, בין זה לבין הפתרון המוצע אין ולא כלום, ואני מציע להסיר את ההצעה מסדר־היום.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. בבקשה, חברת הכנסת גוז'נסקי.

תמר גוז'נסקי (התחזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני השר, תשובתך לא התייחסה להצעת החוק אלא לטיעונים שלא אמרתי אותם ולא השמעתי אותם כלל. לכן אני תמהה על התשובה הזו.

אני הצגתי את הבעיה והצגתי את התחומים שבהם הבעיה הזאת קיימת בצורה חריפה. אבל הצעת החוק עוסקת בנושא כללי, שמקיף את כל האוכלוסייה. להווי ידוע לך, שלפני שהגעתי לכאן גם שאלתי והתעניינתי, ואני יודעת על משפחות יהודיות בתל־אביב שבגלל הסיבה הכספית הזאת דוחות חיסונים, אינן נותנות חיסונים בזמן, חושבות שמספיק שנחכה לכיתה א', כי בכיתה א' יקבלו את זה ממילא ללא כל תשלום.

כל מה שמתבקש פה הוא, בסך הכול, שלא ייגבה שום תשלום כאשר מדובר בחיסון. אני חושבת שזה מעשה דמוקרטי והומניטרי מהמעלה הראשונה.

היו"ר ש' דיין:

רבותי, יש לנו הצעתו של השר והצעתה של חברת הכנסת גוז'נסקי. נא להצביע, הצבעה מס 4.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה — 15

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר־היום — 16

נמנעים — 1

ההצעה להסיר מסדר־היום את הצעת חוק לתיקון פקודת בריאות העם, 1940 (מתן חיסונים חינם), התשנ"א — 1991, נתקבלה.

ט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ש' דיין:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב־ראש, הנני מכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 16) (תיקון), התשנ"א — 1991, שהחזירה ועדת הכלכלה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

י. הצעת חוק הספורט (תיקון), התשנ"א — 1991 *
(קריאה ראשונה)

היו"ר ש' דיין:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק הספורט (תיקון), התשנ"א — 1991, בקריאה ראשונה. יביא את החוק חבר הכנסת דוד צוקר. בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מביא בפניכם לקריאה ראשונה את התיקון להצעת חוק הספורט. ההצעה מובאת אחרי דיון מקיף בוועדת החינוך של הכנסת, וכמובן מה שמובא כאן היה על דעת כל חברי הוועדה.

אני מבקש, ברשותכם, להסביר את מהותה של ההצעה. לפני כן אני רוצה לפתוח בצילום מצב ובתיאור הליקויים שהניעו אותנו, מציעי החוק והתומכים בו בוועדה, להביא אותו עד לידי קריאה ראשונה, ובקרוב, אני מקווה, לידי סיום החקיקה.

המצב היום הוא שספורטאים, בעיקר ספורטאים צעירים, שהצעת החוק עוסקת בהם, עד גיל סיום הצבא, הם כמעט לכל דבר וכל עניין, על־פי כל הגדרה, אסירים חסרי זכויות. בעיקר נשלל מהם חופש התנועה על־ידי האגודה שבה הם פעילים. ניתן להמשיל את זה, ללא כל קושי וללא הרבה הגזמה, למצב של אריס, שמשעה שהוריו בגיל צעיר מאוד, בדרך כלל 12 — 13, חתמו על טופס בלתי מזוהה ובלתי ברור בהצטרפו לאגודה, מאותה נקודה, מאותה שעה, הוא הפך רכושה של האגודה, וכמעט אין אפשרות, אלא אם כן תרצה האגודה, לאותה נערה, לאותו נער, שהחלו לעסוק בספורט באגודה מסוימת בגיל 12 או 13, כמעט אין להם אפשרות להכריע בזכות הליכה למקום אחר, בזכות אימון ותחרות באגודה אחרת. אני מדבר עכשיו על מצב שבו עשרות אלפים — אני חוזר ומדגיש — עשרות אלפים נערות ונערים נשללה מהם הזכות היסודית להחליף אגודה.

המצב החמור ביותר הוא של קבוצת הגיל שבין 18 לבין סיום הצבא. בתקופה שבה נער או נערה משרתים בצבא אין להם כל אפשרות, גם אם תהיה הסכמה של האגודה, אין כל אפשרות לעבור לאגודה אחרת.

הסיפורים רבים, הטרגדיות האנושיות רבות. אני אנסה להדגיש גם את הצד המקצועי בהצעת החוק שלנו, כי לא מדובר בהצעת החוק שיש בה רק פן הומניטרי, עם כל החשיבות של זכויות הפרט, אלא יש לה גם פן מקצועי חשוב ומכובד. אני רוצה להביא רק סיפור אחד לשם האילוסטרציה,

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2060).

עד היכן הגיעו הדברים. אחד השחיינים המצטיינים במדינת ישראל, נמרוד ברקוביץ, בן 17, ביקש — שומו שמים — לעבור מאגודת "מכבי קריית־ביאליק" ל"הפועל נהרייה". האגודה סירבה לשחרר אותו. הוא ביקש לעבור למאמן טוב יותר, הוא ביקש לעבור לאגודה שהתחרתה עליו בטיב השירותים, באיכות המקצועית של המאמן. האגודה סירבה לשחרר אותו — ואני מדגיש, מדובר באחת התקוות הגדולות של ישראל גם לאולימפיאדה. נמרוד ברקוביץ שוחה היום בגרמניה, הוריו שלחו אותו לשם. הוא חי במשפחה שנותנת לו מחסה; הוא כבר עבר כמה משפחות, משום שהוא נמצא במצב לא לגמרי סימפתי. הוא שוחה בגרמניה משום ש"מכבי קריית־ביאליק", בשם איזה עיקרון בלתי ברור, סירבה לשחרר אותו לאגודה אחרת.

היו"ר ש' דיין:
זה מזכיר עבדות.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אריסות. ציינתי זאת כמצב של אריס, שללא הרשות של אגודתו הוא איננו יכול לעבור מאגודה לאגודה. יכולתי להזכיר כאן את השחיינית איריס קומן, כדורסלנית, שמות בלי סוף.

מה רע במצב הזה? קודם כול, יש זכות יסוד אלמנטרית של אדם לעבור מאגודה אם הוא איננו מבקש לקבל עוד את שירותיה, אם הוא מבקש לקבל שירותים במקום אחר. יש פה גם צד מקצועי חשוב מאוד. באים ואומרים אנשים: מה, נפתח את כל האגודות וכל אחד יוכל לנוע כרצונו? כן. אגודות תתחרינה על הספורטאים באיכות השירותים שלהן. מי שרוצה למשוך אליו ספורטאי, ספורטאית, קבוצת ספורטאים, יציע להם מאמן טוב יותר, מאמן כושר טוב יותר, מגרש טוב יותר, תנאים טובים יותר. ירצו — ילכו, לא ירצו — לא ילכו.

יותר מזה. לפי הערכת מוסדות הספורט, יש מדי שנה מאות ילדים שמפסיקים להתחרות, כי כאשר הם עוברים מעיר לעיר האגודה אינה משחררת אותם, והם פשוט מפסיקים להתחרות, מפסיקים להתאמן באגודה, רק משום שהם עברו מעיר לעיר ואין באפשרותם להתחרות בעיר הקודמת, מפני שהם כבר לא גרים שם. האגודה, במקרים רבים מאוד, לא בכולם, אינה משחררת אותם.

אנחנו מציעים לפרוץ קצת את השוק הזה, כדי שאגודות תתחרינה על איכות השירותים, וספורטאים, נערים, נערות, הורים, יכריעו על־פי איכות השירותים של האגודה.

בא ואומר מישהו: האגודה השקיעה בנער הזה, או בנערה הזאת. את הטענה הזאת צריך להפריך מן היסוד. ראשית, כמעט בכל המקרים הנער והנערה משלמים דמי חבר, הם משלמים תמורת השירותים שהם מקבלים, אף אחד לא עושה להם טובה, כמעט אין יוצא דופן בעניין הזה; משלמים עבור השירותים. שנית, במערכת היחסים בין הספורטאי לאגודה, גם האגודה קיבלה משהו, היא קיבלה ספורטאי טוב, היא קיבלה שם, מוניטין, יכולת להתקדם. גם היא קיבלה שירות מהספורטאי. לכן, גם את הטענה הזאת צריך לדחות.

הצעת החוק מציעה, שעד גיל 18 יצטרך ספורטאי להודיע שנה מראש על רצונו לעזוב; כלומר, אסור להגיע למצב שבתום העונה האגודה תיוותר פתאום ללא ספורטאים ולא תדע מה קרה אתם. כן, יצטרכו להודיע שנה מראש, אבל לא יוטל על הספורטאים בגין זה שום עונש, שום סנקציה. ספורטאי לא יצטרך לשבת בבית בהסגר שנה או שנתיים משום שהוא ביקש לעבור לאגודה אחרת, בין מפני שהוא עבר לגור במקום אחר, בין מפני שמאמן אחר מצא חן בעיניו.

דבר חשוב נוסף הוא, שיבוטל האיסור על ספורטאי במהלך השירות הצבאי לעבור לאגודה אחרת אפילו האגודה מתירה לו. במצב הקיים, אפילו האגודה מתירה לו, הוא לא יכול לעבור לאגודה אחרת. על־פי החוק הישראלי, בתקופת הצבא הוא איננו יכול לעבור אפילו ירצו בכך כולם.

אנחנו מוחקים מחוק הספורט את מה שמצוי בו היום — לבושתנו, כולנו, כמחוקקים — החוק היום איננו מאפשר לספורטאי שמרגיש נפגע לפנות לבית־המשפט הישראלי. החוק אוסר עליו וכופה עליו בוררות, כופה עליו בורר שהתאחדות הספורט קובעת. על־פי החוק הישראלי היום, ספורטאי או ספורטאית שאינם מסכימים עם החלטת אגודתם אינם יכולים לפנות לבית־משפט. גם את הנקודה הזאת ביטלנו. ספורטאים יוכלו לפנות לשופט, אנחנו מציעים שם פרוצדורה שלמה, איזה שופט יעשה זאת, ובכך נביא לביטול הכתם הזה בספר החוקים.

נאוה ארד (המערך):
איפה אתם מציעים את הדברים האלה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בסעיף 2, בעמוד האחרון של הצעת החוק הכחולה, אותו קטע שבוטל משמעותו אותם דברים שאמרתי עכשיו.

אנחנו מחזירים לבית־המשפט את היכולת לתווך בין ספורטאי לבין אגודה אם יש מחלוקת ביניהם.

לסיום אני רוצה לומר, שאת הצעת החוק אנחנו מביאים בשם כל חברי הוועדה שעבדו על החוק, ללא יוצא דופן, וכמובן בעבודה משותפת ועל דעתם של משרד החינוך ורשות הספורט.

היו"ר ש' דיין:
תודה רבה. אנחנו פותחים בדיון. חברי כנסת שאקרא בשמותיהם והם לא יהיו באולם לא תהיה להם זכות דיבור.

חבר הכנסת אברהם שוחט איננו. חבר הכנסת יאיר צבן איננו. חבר הכנסת אברהם פורז איננו. חבר הכנסת עמיר פרץ איננו. חבר הכנסת חגי מירום איננו. חבר הכנסת אברהם בורג איננו. רשות הדיבור לחברת הכנסת נאוה ארד, ואחריה — לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא.

נאוה ארד (המערך):
כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לברך את מציעי החוק ולהדגיש דבר שחבר הכנסת דדי צוקר לא הדגיש אותו, ואני חושבת שהוא צריך להיות לנגד עיני חברי הכנסת כשהם דנים ומצביעים בחוק הזה.

חבר הכנסת דדי צוקר דיבר על המצב הקיים, שהוא באמת בלתי נסבל. אנחנו מכירים את הדוגמאות, אנחנו מכירים את הספורטאים. החוק הוא חיוני היום, גם אם ייעשו בו אי־אלה שינויים, משום שבאה עכשיו עלייה גדולה מאוד, לשמחתנו, ובאים עולים שהם ספורטאים מצטיינים ועולים שיש להם פוטנציאל רציני בענפים שונים של הספורט, ואני מדברת גם על העלייה מברית־המועצות וגם על העלייה מאתיופיה.

יש סכנה גדולה מאוד, מאחר שמדובר באנשים שלא מכירים את החוקים, ואולי אפילו לא מעלים על דעתם את הסדרים בארץ. אנחנו מצפים לספורטאים האלה. יהיו כאלה שיהיו די חכמים וידעו לנצל את החוקים הקיימים, בלי לשנות

אותם, והם יוכלו להחתים אותם על חברות באגודה, אולי אפילו לשחרר אותם מתשלום ואחר כך לטעון שהשקיעו בהם. בזה יפגעו לא רק בזכויות הפרט ובאפשרויות הקידום של אותם ספורטאים אלא גם במדינת ישראל, כי אנחנו לא רוצים שגורל הספורטאים האלה יהיה כגורל האנשים שיורדים מן הארץ כדי להגיע להישגים.

מהדברים שנאמרו, התמונה נראית שחורה לחלוטין. אני רוצה לצאת מהנחה, שכאשר תדון הוועדה בחוק, היא תשמע את נציגי האגודות. גם אתם אמרתם, בצדק, שלא ייתכן להשאיר אגודות בלי ספורטאים, או להרוס תוכנית עבודה או תכנון שנבנה על ספורטאים מסוימים בענפים מסוימים. ברור שמה שצריך להנחות היא, קודם כול, טובת הספורטאים, אפשרות הגעתו של הספורטאי למיצוי מקסימום הפוטנציאל שלו, ולהפסיק את הרודנות הזו, להפסיק את המשחק הזה בגורל מקצועי של אנשים.

הגיע הזמן שגם לבתי־המשפט יהיה מה לומר בסוגיה הזאת. לא יכול להיות שאגודות יהיו במקום בתי־המשפט. אני רוצה לבקש שישמעו את האגודות בכל כובד הראש. מטילים עליהן כתם שחור לגמרי, ואני בטוחה שיש להן גם טיעונים שאולי מחזקים את מה שהצעתם בהצעת החוק, שבכל זאת מדברים על שנה הסגר ובכל זאת מדברים על איזו תקופה שתאפשר לאגודות שונות לתכנן את עבודתן. אני, כמובן, תומכת בחוק. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת נאוה ארד. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, החוק הזה שהובא בפנינו על־ידי חבר הכנסת צוקר בשם ועדת הספורט היה ודאי צריך לעלות כאן לפני הרבה שנים. אבל, גם אם הוא הגיע רק היום, הוא משחרר את הספורט מהפוליטיקה. נודה על האמת, מדוע היה החוק הזה קיים כל כך הרבה שנים. ואגב, זו אולי המדינה היחידה בעולם שהיה לה חוק כל כך מגביל לגבי הספורטאים. בשום מדינה בעולם לא היה חוק שהפך את הספורטאי למוגבל כל כך כפי שהיה בארץ. הסיבה היתה פשוטה: בגלל החלוקה הפוליטית של הסקטורים השונים. כל קבוצות "הפועל" שייכות לתנועה פוליטית זו, המפלגה היתה צריכה לשמור על קבוצות "הפועל", וקבוצות "מכבי" היו שייכות למפלגה אחרת, וכל מפלגה שמרה על "הרכוש" שלה, דהיינו אותו ספורטאי.

שבח וייס (המערך):

המפלגה של "מכבי" כבר לא קיימת.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):

אני שמח שהכנסת גילתה עכשיו ש"הפועל" כבר לא כל כך שייך למערך ועסקנים של "בית"ר" כבר לא צריכים להצביע חרות, ו"מכבי" — אני כבר לא יודע מי המפלגה שלו. היא איננה. זה מקל על הכנסת להביא הצעת חוק המשחררת את הספורטאים האלה.

התלבטתי לגבי הסעיף של גיל 18. ההתלבטות שלי היתה בשאלה, מדוע הוא צריך להודיע שנה מראש. בכל זאת מדובר בילדים גילאי 12־13, שחתמו בשמם. אבל, בשיקול דעת שני הגעתי למסקנה שיש היגיון בנתינת הודעה מראש. הקבוצה השקיעה בשחקן, גם אם הוא שילם דמי חבר. רצוי להודיע מראש. לכן אני חוזר בי מקו המחשבה לנסות לשנות את זה ולהשאיר את זה יותר פתוח.

אני תומך בחוק ואני מקווה שבזה נהפוך את האגודות מאגודות פוליטיות לאגודות עצמאיות עירוניות, שיתמודדו באופן מקצועי כמו בכל מדינה אחרת בעולם. תודה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

פוליטיקה היא ספורט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת אבוחצירא. חבר הכנסת האשם מחאמיד, בבקשה. הוא איננו. חבר הכנסת ראובן ריבלין, בבקשה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

כמה אנשים עוד רשומים?

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשומים כשישה חברי כנסת, ברוטו.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מה זה "כשישה"?

ראובן ריבלין (הליכוד):

יש חמישה רשומים, ואני ה"כ".

היו"ר מ' וירשובסקי:

כשאני אומר "כשישה", פירושו של דבר שרשומים שבעה. אני מניח שיהיו חמישה שינאמו. על כן אני אומר "כשישה". ברור?

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מבקש לומר לאגודות הספורט ולמרכזי הספורט, שהכנסת וועדת הספורט, שאינני חבר בה, נתנה להם רמזים עבים ואזהרות מוקדמות, שעליהם לשנות את תקנוניהם בעצמם, ולא — תיאלץ הכנסת לבוא ולחוקק חוק מדינה שיחייב אותם לחזור מדרכם הרעה.

אבל, כנראה לאגודות הספורט יש שורשים עמוקים בתוך המפלגות הפוליטיות, ויש להן גם חברי מרכז בתוך המפלגות המרכיבות כנסת זו, והן היו בטוחות לחלוטין שלא ניגע בהן "לרעה", מהטעם הפשוט, שהלובי שלהן בתוך מרכזי המפלגות יוכל למנוע את האפשרות שלנו לתקן חוק זה.

לכן אני מברך את חברי הכנסת דוד צוקר ומיכאל בר־זהר על יוזמתם. אני מברך גם את ממשלת ישראל שאיננה מבקשת לבוא היום ולומר לנו: הרף, אלא בשתיקתה, בכך שהיא איננה נמצאת כאן, היא מצביעה בפירוש על כך שהיא אינה מתרגשת כל עיקר מהעובדה שאנחנו מתכוונים להעביר את החוק בנוסח זה או אחר. אני מברך אותה על כך שהיא מאפשרת לכנסת, בלי להתערב ובלי לכפות את הרוב הקואליציוני שיש לה, כדי למנוע מאתנו לעשות מעשה זה.

אני אומר במפורש, טוב היה אילו נכנס חוק זה לתוך התקנונים של האגודות עצמן, ובצורה וולונטרית הן היו מבינות שלא יכול להיות מצב שבו יכפו על אדם מאסר עולם.

רוצה אני גם לומר, שחוק זה הוא מעט דרקוני מטעמים שאני רואה אותם, בכך שבכל זאת אגודה השקיעה במידה לא מועטה בספורטאיה, ומן הראוי היה שאותו ספורטאי לא בנקל יעבור לאגודה אחרת, או לפחות תינתן לאגודה אפשרות להיות מפוצה על אותם דמים או אותם דברים שהיו ערך מוסף על השקעותיה בספורטאים, על הדברים שנתן הוא לאגודה עצמה.

בהחלט אינני רואה בשירותו של שחקן דבר של מה בכך. עצם העובדה ששחקן שירת באגודה במשך תקופה מסוימת

היא רבותא מספיקה. אבל ייתכן מאוד, שכאשר אנחנו נותנים, כפי שחוק זה מבקש לתת, את חופש המעבר הבלתי מסויג כמעט, כאשר ידונו בהצעת החוק לקראת הקריאה השנייה והשלישית, צריך לתת את הדעת על כך שהאגודות תפוצינה על נזקים שנגרמו להן באמת בעין כתוצאה מכך שהספורטאי מבקש לעבור ממקום למקום.

אברהם שוחט (המערך):

אני מבקש לשאול אותך בנושא הכספי. הדבר הזה לא יגביל את הנושא הכספי?

ראובן ריבלין (הליכוד):

בלי כל ספק, לפי הצעת חוק זו, כפי שהיא נמצאת כאן, למעט כאשר מדובר בקטינים, ובזה יש בעיה, כל הסכם שבו נקבע קנס כספי או פיצוי כספי לאגודה, והוא סביר ואינו עומד בניגוד לתקנות החברה או בניגוד לתקנות שהציבור צריך לעמוד בהן, שאיננו בבחינת גזירה שהציבור אינו יכול לעמוד בה — אם אין זה הסכם הנוגד את טובת הציבור, ההסכם תקף. אם מדובר באנשים בוגרים, כל הסכם סביר, שלא נכפה על אדם או שלא היה בו דבר שנקרא השפעה בלתי הוגנת, במובן זה שלאגודה היה יתרון לגבי הספורטאי עצמו, הוא הסכם תקף. הוא בהחלט יוכל לבוא במקום כל אותם דברים שאני מדבר בהם.

אבל חברי הכנסת צוקר וברי־זהר בצדק התכוונו בעיקר לאותם קטינים אשר לא יודעים מה הם עושים ולעתים גם נאלצים לעזוב אגודה זו או אחרת או להינתק מהאגודה משום שהוריהם עברו דירה או עברו מעיר לעיר, או גם ממקום למקום בתוך העיר, ואז אין הילד יכול לכתת רגליו מקצה העיר ועד קצה. ירושלים עיר גדולה, ואם אדם התגורר בשכונת רמות, הוא איננו יכול לבוא לשם, אם הוא עבר לגור בשכונת גילה. וכך הלאה וכך הלאה.

אני בהחלט חושב, שהחוק הזה ראוי.

לקראת סיום דברי אני רוצה לחזור ולומר, שהייתי מעריך מאוד לו ביצעו מרכזי הספורט אותם תיקונים בתקנונים של אותם גופים ספורטיביים. משנמנעים הם מלעשות כן, צריך ללכת בדרך של: כופים אותם עד שאומרים "רוצים אנחנו".

אני מזהיר מעל במה זו: לא יהיה שום לובי שיוכל להשפיע עלי, כחבר במפלגה שאני נמצא בה, למנוע ממני לקבוע חוקים צודקים, אם המרכזים לא יחזרו בהם מן הדרכים הרעות שבהן הם הולכים.

בהחלט, יש להם זכויות היסטוריות בספורט הישראלי, אך לא מעבר לפרופורציות הנכונות. אם הם לא עשו מה שהיה צריך לעשות, ברוכים יהיו חברי הכנסת צוקר וברי־זהר על אשר פתחו במלאכה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת ראובן ריבלין. אני קורא לחבר הכנסת מוחמד נפאע. הוא איננו נוכח. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה; אחריו — חברת הכנסת עדנה סולודר.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, ההצעה של חברי הכנסת צוקר וברי־זהר, על פניה, נראית סבירה. קשה להעלות על הדעת מצב שבו אדם יתחייב התחייבות כל כך מתמשכת ולא יוכל להשתחרר ממנה. אפילו בדיני אישות קיימות פרוצדורות של השתחררות מהתחייבויות הרבה יותר עמוקות ומורכבות.

עם זאת, אני רוצה להעיר הערה מסוימת לרוח החוק. קיימת אצלנו, בבית הזה, מגמה הולכת וגוברת של ביקורת סוחפת על העבר המפלגתי. אני רוצה לומר משהו בזכות העבר הזה, משום שאנחנו מנגנים פה מנגינות רקוויאם על תקופה שלמה, שהישגיה עולים על כל המשוער. אפשר לחשוב שהתקיים כאן מצב שבו הממלכה, או הממלכה שבדרך, עסקה בכול, והמפלגות באו וחטפו ממנה שטחי מחיה בתחומים שונים. זוהי חברה, מדינה שהוקמה על־ידי מפלגות, במידה רבה מאוד על־ידי תנועתי, ולא רק על־ידי תנועתי.

לאגודות ספורט יש היסטוריה מפוארת של יצירה בחברה וולונטרית. בלי "הפועל", בלי "בית"ר", בלי "מכבי" ובלי "אליצור" היה לאין שיעור פחות ספורט במדינת ישראל. גם כאשר באים לערוך תיקונים, צריך להזכיר את העניין הזה.

אני יכול לפחות לדבר על "הפועל", שעמה נמניתי בצעירותי — ואני אוהד "הפועל" עד עצם היום הזה — שהתגשמה בה, בין היתר, גם הסמה של יצחק שדה: מאלופים לאלפים. היתה שם פעילות חברתית ספורטיבית ציונית ענפה ביותר, במסגרת המפעל הכולל של הקמת חברה. אני מתאם לעצמי שב"מכבי" היה המצב דומה, לגבי אותו מגזר ציבורי שהיא ייצגה.

מכיוון שאנחנו כבר מזמן מדינה חופשית, ואנשים מצביעים כפי שהם רוצים, הם ממשיכים להימנות עם אגודות ספורט שונות מתוך הרגל, מתוך סימפתיה, רבים מאוד מהם, ואחר כך בבחירות הם מצביעים כפי שהם מצביעים. כך שלתאר את המצב היום כחישוקים מפלגתיים כופים — זה לא תואם את האמת.

כפי שאמר קודמי, חבר הכנסת ראובן ריבלין, הייתי מעדיף שהתהליך ייעשה מרצון, על־ידי האגודות עצמן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

שבח וייס (המערך):

אני יודע. זאת הבעיה, דווקא משום שהן אגודות וולונטריות, ודווקא משום שבאופן כולל יש להן באמת עבר מפואר.

אשמח מאוד אם בשלב הכנת החוק לקראת קריאה שנייה וקריאה שלישית תתקיים הידברות רצינית עם האגודות, מתוך רצון להגיע להסכמה רחבה ביותר. אם לא, אני מבקש להעיר שתי הערות לגבי החוק.

הערה אחת, צריך להיזהר מאוד ממצב עתידי אפשרי, שבהווה כבר מצויים גרעיניו, במובן מסוים של קפיטליזציה של הספורט, של השקעות בספורט ובאגודות. זה ילך ויגבר מול העלייה הגדולה שמביאה לנו ספורטאים. בעלייה הרוסית יש פוטנציאל עצום של אתלטים ושל ספורטאים. בעלייה האתיופית יש פוטנציאל עצום של רצים, לרבות רצי מרתון. אם תתפתח תחרות, הייתי אומר קפיטליסטית על העניין הזה, יכול להיווצר מצב של חטיפות, אחרי שהאגודות השקיעו בשחקנים.

אני מבקש מחבר הכנסת דדי צוקר, שילווה את החוק הלאה, להסתכל כבר לעבר העתיד הזה, לא ליצור מצב הפוך, של חטפנות ושל פגיעה באגודות שמשקיעות ממון, אהבה ומרץ בעניין הזה, מתוך אינטרס לפאר את האגודה, וזה איננו אינטרס פסול.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מאלה לא יברחו. אליהן יבואו ספורטאים נוספים.

שבח וייס (המערך):

אני מדבר פה על ספורטאי שיחתימו אותו, ישקיעו בו, וישקיעו בו הרבה, שיהיה ספורטאי מצטיין עם פוטנציאל עצום, וישקיעו בו אלפים ואולי עשרות אלפי שקלים, חבר הכנסת צוקר, אולי אפילו ישלחו אותו למחנות אימונים בחוץ־לארץ, אולי יזמינו לו מומחים מחוץ־לארץ, מתוך אותה כוונה לפאר את האגודות, ואני בעד זה שתהיה גאוות יחידה באגודות האלה, הן לא עברו מן העולם, והממלכה איננה תחליף לאגודות האלה. אנחנו רוצים ליצור אווירה של חברה יותר חופשית, לא רוצים לבטל את האגודות האלה. כפי שקופות־החולים מנהלות את הבריאות במדינה הן עדיין מנהלות את הספורט במדינה, ואין לזה תחליף, גם לא רצוי שיהיה תחליף. אני נגד כל סוג של אטטיזם וממלכתיות במקומות שאיננו זקוקים להם.

משום שהעניין נראה לי חשוב מאוד, בשלב זה אמנע מלתמוך בחוק. אתמוך בו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, בהתאם להתפתחות שתהיה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. אני קורא לחברת הכנסת עדנה סולודר; בבקשה. אחריה — חבר הכנסת מיכאל איתן. בהיעדרו — חבר הכנסת אברהם שוחט. אחריו, אחרון — חבר הכנסת חגי מירום.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, אני מבקש לצרף את תמיכתי בחוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם לא היית מגיע לכפתור, הייתי עושה זאת. אבל כאשר אתה הולך — לצערי, התקנון לא מאפשר. אבל נרגיש שאתה אתנו.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, את חטאי בשטח הספורט אני מזכירה. אני חושבת שפעם אחת הצלחתי בכל זאת להשיג את "אות הספורט".

אם עליתי לדבר בדיון על החוק הזה, הרי זה משום שאגודות הספורט שלנו ככר מזמן מתנהגות בצורה לא כל כך ספורטיבית. התיקון מגלה לי דבר שאני מודה שלא ידעתי, שבתוקף חוקים שהיו בעבר, הספורטאים היו "צמיתים" ונידונו כמעט לעבדות־עולם, עד שהם יוצאים מכלל היותם ספורטאים תחרותיים. אני חושבת שלהצעת החוק שמובאת כאן יש תרומה גדולה מאוד בשטח זה, ואני תומכת בה.

לא יעלה על הדעת שבזמנים אלה ייגזר על ספורטאי, כמעט כל חייו, להיות נידון לחברות באגודה אחת, ללא אפשרות לעבור לאגודה אחרת. ודאי שלא יעלה על הדעת שילד, שהוריו חתמו בהיותו קטן על חברותו באגודה אחת, יצטרך להישאר, בתוקף החתימה הזאת, לאורך שנים באותה אגודה.

לכן אני רואה את התיקונים בהצעת החוק כתיקונים חיוביים מאוד.

אני לא יודעת אם יש כאן נושא של חוק או של חינוך, נדמה לי שזה יותר נושא של חינוך, אבל אנחנו משקיעים יותר בנושא של ספורט תחרותי ופחות מדי בנושא של ספורט להמונים. חבר הכנסת שבח וייס הזכיר כאן קודם את דבריו של יצחק שדה, שאמר "מאלופים לאלפים"; דומני שבשנים האחרונות הזנחנו את הספורט לאלפים. היה צריך לחזור לכך.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש אלופים שמרוויחים אלפים, בייחוד אם הם לא ישראלים.

עדנה סולודר (המערך):

בנושא של ספורט לאלפים — חברת הכנסת נאוה ארד דיברה כאן על העולים. גם לגבי העולים שאינם מכירים את האגודות השונות, לא יעלה על הדעת שהם יחתמו לאגודה אחת ואחר כך יצטרכו להישאר באגודה הזאת לאורך כל השנים.

אינני בקיאה כל כך בנושא. אם אני מבינה נכון את דברי ההסבר, ה"הסגר" לתקופה של שנה מונע מהם להשתתף בתחרויות במשך שנה. זה עלול לפגוע בכושר שלהם. אדם שיש לו מקצוע, התחרות היא האתגר הרציני ביותר עבורו. אני מקישה לעניין זה משטחי חיים אחרים. אם יגזרו על אמן, למשל, לא להופיע או לא לנגן במשך שנה, זה יפגע בכושר שלו. לכן, אני שואלת לגבי הסעיף הזה של ההסגר, המעבר מאגודה לאגודה, לגבי המבוגרים, האם אין צורך לחשוב על הנושא הזה?

אני רוצה לקוות, שבהזדמנות של הדיונים בחוק זה, אולי הדיונים יורחבו לנושא אגודות הספורט והמתרחש בהן, לא רק בשטח התחרותי אלא גם בשטחים נוספים. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם שוחט.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, האמת היא, שאני מנסה להבין מי בעצם נהנה מהעובדה, שספורטאי לא יכול לעבור מאגודה לאגודה. לכאורה, אומרים, האגודות צריכות ליהנות מזה, כי הן בעצם רוצות לקיים את הסעיף הזה ולכבול את הספורטאים. אבל אני לא מבין, אם תהיה תנועה חופשית של ספורטאים, מדוע האגודות לא ייהנו? הרי האגודה רוצה גם לקלוט ספורטאים, לא רק לאפשר העברה. ואם יהיו התנאים שווים ותהיה תנועה חופשית במידה מרבית — אני פשוט מאמץ כל הזמן את שכלי להבין מדוע האגודות בעצם תיפגענה מזה. ואת זה אני מנסה להבין בעיקר בעקבות הסיפור של העוזר הפרלמנטרי שלי, שלא ידעתי אותו, והוא התברר לי בעקבות העלאת החוק הזה על סדר־היום של הכנסת.

כשהוא היה בגיל 16.5, הוא היה שחקן כדורגל מצטיין והחל לשחק בקבוצת "מכבי נתניה" בליגה הלאומית. הוא נפצע בברכו והיה זקוק לטיפולים במשך שנה — שנה־וחצי. והאגודה, כמובן, לא טרחה להשתתף בהם כהוא־זה. הוא נזרק. אבל לאגודה לא היה מה לחשוש, משום שהעבד הזה היה רשום כשחקן, והם ידעו שהם יכולים לעשות מה שהם רוצים; הוא לא יוכל כנראה לשחק בשום קבוצה אחרת, אלא אם כן ייכנס לתנאי הסגר כפי שהם רצו. הוא עבר ניתוחים, פיסיותרפיה, טיפולים ארוכים, והכול הוא היה צריך לממן מכיסו, או יותר נכון — אביו מימן. וכשהוא הגיע לגיל 18 והתגייס לצבא — יש תקנה שבזמן שהוא בצבא תקופת ההסגר לא נחשבת. אתם מבינים, אם אדם נמצא בצבא, זה פרק זמן שהאגודות לא מוכנות לחשב אותו כחלק מתקופת ההסגר. הוא חזר אחר־כך ונאמר לו — אינני רוצה לנקוב בשמות — על־ידי הנהלת האגודה; כנראה הפציעה עדיין השפיעה, אומנם הוא חזר לעצמו, התחיל לשחק כדורגל, היתה "בלוקסיה" חמורה, הרופאים לא האמינו, אבל כנראה באותו שלב הוא עדיין לא היה ברמה המספקת, ואז האגודה אמרה לו: אתה

עובר ל"מכבי הרצלייה". הוא אמר: אני לא רוצה לעבור ל"מכבי הרצלייה". אמרו לו: אם אתה לא עובר ל"מכבי הרצלייה", אתה כדורגל לא תשחק עוד לעולם.

דברים אלה, לאלה המקורבים יותר לנושא הספורט, כמו ידידי חבר הכנסת רובי ריבלין, אינם דברים חדשים, ואולי אינני מרגש אותו יותר מדי עם הסיפור הזה. אבל כל אחד אחר פשוט לא יכול להבין איך דבר כזה יכול להיות, ואיך אפשר לתת לזה גושפנקה ממסדית, או חוקית.

לכן, כאשר אני מצרף את שני הדברים גם יחד, מצד אחד את הנושא הזה, שאני חושב שמשטר העבדות לא היה קיים בישראל, וגם כאשר היה קיים היו אפשרויות להשתחרר ממנו — אם באים חברי הכנסת ומציעים לצמצם את זה לתקופה של שנה, ואני מבין שיש כורח מסוים לאפשר לאגודות להיות מוכנות מראש לכך שאנשים יעזבו אותן — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לאחר הודעה.

מיכאל איתן (הליכוד):
כן, אני מתכוון לכך. זה דורש הודעה מוקדמת על־מנת שהאגודות תוכלנה להיערך.

יכול להיות שבזמן שהחוק יידון בוועדה ימצאו הסדרים אלטרנטיביים כלשהם. אינני בטוח שזה ההסדר האידיאלי, אבל העיקרון הזה צריך להיות מקובל בהחלט.

והדבר השני, אולי נשמע עליו במסגרת דברי התשובה של מציע החוק, אני פשוט מנסה לתאר לעצמי תסריט, מה יקרה אם ההעברות תהיינה פתוחות הרבה יותר. הרי לא כולם ירצו ללכת לאגודות הטובות ביותר, כי לא יהיה שם מקום לשחקנים. אנשים רוצים להיות באגודות גם בגלל קריטריונים אחרים, לא רק בגלל מיקום האגודה מבחינת ההישגים הספורטיביים שלה. מה יקרה באותו זמן, תמיד תהיה איזו תחלופה, תמיד תהיה איזו תנודה, ואני חושב שהתנודות האלו יכולות להיות בסך הכול בריאות יותר, והן תגברנה את התחרות, תגברנה את היעילות של הענף הזה, ובראש ובראשונה תגברנה את הדבר החשוב ביותר בספורט — את היחס בין בני־האדם.

אני הייתי ספורטאי בגיל צעיר, וכאשר אני מסתכל מה תרם לי הספורט, ואני מעתיק את זה להתמודדויות שיש לי גם כאן, פעמים רבות אני מרגיש שהספורט תרם לי את ה־fair play, את הרצון להגיע ל־fair play, ואת היכולת להיאבק בכל מחיר אבל לדעת גם להפסיד במסגרת יחסים אנושיים עם בני־אדם. ואם הספורט לא יכול לחנך לדברים האלה, בשביל מה אנחנו צריכים את הספורט הזה? ואם הספורט יגרום לכך שאנשים גומרים תקופה בחייהם, בעיקר בתקופת ההתבגרות, בני נוער שמקדישים שנים ומגיעים לעימותים כאלה עם הנהלות של אגודות, עם תנאים כאלה שמשאירים בהם צלקות במסגרת היחסים שלהם עם עולם המבוגרים — אם זה מה שגורם הספורט לנוער, אולי צריך לוותר על סוג כזה של ספורט.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן. אני קורא לחבר הכנסת אברהם שוחט.

אני מוכרח לציין, חברי הכנסת, שאנחנו כנסת מעניינת: אנחנו מאפשרים את המעבר מקבוצה לקבוצה ואוסרים את המעבר ממפלגה למפלגה. בכל זאת אנחנו עושים דברים חשובים. בבקשה, חבר הכנסת שוחט.

אברהם שוחט (המערך):
אדוני היושב־ראש, אני אלך בעקבות קודמי, חבר הכנסת מיכאל איתן, ואשתמש בדוגמה כדי להמחיש עד כמה החוק הזה במקומו ועד כמה צריך להודות ליוזמי החוק, שגרמו לכך שהוא נדון בקריאה ראשונה, ואני מקווה שלאחר השלמות הוא יגיע לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הבחור שאני רוצה לספר עליו, שמו גד, והוא היה שחקן כדור־יד יוצא מן הכלל. אני הייתי ראש מועצה, ובעיר שבה שירתתי כראש מועצה הספורט מאוד מאוד מפותח, וספורט הכדור־יד היה מפותח במיוחד. הבחור הזה גדל בתחילה בקבוצה של שכונות ואחר־כך בנבחרת של התיכון ובקבוצה של "הפועל" שהיתה קיימת בערד, קבוצה טובה מאוד; בכלל זה זכייה של התיכון בערד באליפות העולם לבתי־ספר בכדור־יד, שהיתה בדנמרק.

הבחור הזה הצטרף לנבחרת ישראל, וההורים השקיעו בו המון. הוא היה נוסע כבר מגיל 16 לאימונים במכון־וינגייט, לאימונים של הנבחרת, והמרחק גדול. בשלב מסוים החליטה המשפחה, שמן הראוי שהוא יעבור לגור אצל משפחה אומנת באזור המרכז, כדי שיהיה לו קרוב יותר להתאמן בנבחרת. ורצה אלוהים ובאותו מקום היתה קבוצה של "מכבי". כל הסיפור עמד להתפוצץ על העובדה, שהקבוצה מערד לא היתה מוכנה לשחרר אותו למרכז אחר כדי שישחק כדור־יד. באה אלי המשפחה וישבה אצלי כראש המועצה. זה לא המקרה היחיד, דרך אגב. היו מקרים גם בתחומים אחרים. היה מקרה דומה בקבוצת כדור־סל לבנות.

אני הייתי צריך ללכת ולשכנע את אנשי אגודת הספורט, שבאופן טבעי אני אוהד שלה, היא גם היתה קבוצת הספורט המרכזית בערד ותמכנו בה במתקנים ובהון עתק כדי לעשות את הפעילות העירונית, ואני נתקלתי במערכת שלא חשבתי שיכולה להיות קיימת. הדברים הגיעו להכרעה ברחוב הארבעה בתל־אביב, שם ישב מרכז "הפועל". והייתי צריך להפעיל את כל סמכותי, והיתה לי סמכות ביישוב, ואת כל השתדלויותי במרכז "הפועל" — —

גדליהו גל (המערך):
אתה בנית את היישוב.

אברהם שוחט (המערך):
— — כדי שיסכימו להעביר את הבחור, שהיה כשרון גדול מאוד, לקבוצה שלא שייכת לאותו מרכז. היו מוכנים להעביר לקבוצה אחרת. אמרתי: מה אתם רוצים, הבחור כבר הביא את הכבוד הראוי למקום ונכנס לנבחרת ישראל והוא ספורטאי מעולה, והמשפחה מוכנה להתנתק ממנו, כי הם רואים בזה איזו דרך ואיזה מסלול, וזו חובתם וזו תקוותם וזה רצונם. והוא יכול למצוא מקום אצל קרוב משפחה, וביישוב הזה יש קבוצה שלא שייכת למרכז שבו מדובר.

העניין היה קשה, ואני חשבתי תמיד שבסופו של דבר הקשיחות הזאת, המערכת הזאת היא מערכת לא טובה ולא בריאה.

לכן לא עסקתי בעניין החוק הזה בכנסת. זכרתי דברים מתפקידי הקודם. כאשר ראיתי במה מדובר, רציתי רק להעלות את הדברים כדי שיירשמו בפרוטוקול, וכדי שחבר הכנסת צוקר היושב כאן ישמע, שהברכה היא לא ברכה תיאורטית מצדי; אומנם קצת במאוחר — אבל טוב יותר מאשר לעולם לא — הנחת חוק שראוי שהכנסת תאשר אותו. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון, חבר הכנסת חגי מירום.

חגי מירום (המערך):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, מטבע הדברים, אחרון הדוברים צריך לבור לו מן הדברים שנאמרו ולא לחזור יתר על המידה אלא לחדש. אני אנסה, אם כן, להיות בדיון הזה לפה אך ורק לילדים ולקטינים. הבטחתי לעצמי לעשות כן בדיון הזה. הבטחתי זאת גם למועצה הלאומית לשלום הילד, אשר השתתפה אתנו בוועדת החינוך בהכנת החוק, ואשר מוטרדת מההשלכות של המצב הנוכחי על הילדים. על כן, את עיקר דברי ארכז פה בנושא הנוער, הילדים, הצעירים.

חברי הכנסת, הצעה זו עוסקת, בין השאר, בחופש התנועה וההתארגנות של קטינים. ואף שניתן להבין היטב את האינטרסים של מרכזי הספורט ואת התביעות האולי־לגיטימיות שלהם בכל הקשור לספורטאים מבוגרים — דרישת הסגר, השקעה כספית בספורטאים — שונה הדבר בעיני תכלית שינוי כאשר מדובר בילד, בנער.

בעבר הגיעו לא אחת תלונות מצד ילדים והורים, שתיארו מצבים שבהם ילדים ביקשו, סתם כך, לתומם, להיכנס למועדון כדורגל של אגודת הספורט "מכבי" בעיר מגוריהם, ולאחר מכן לא מצאו עניין באותו ענף ספורט ורצו להיכנס ולהיכלל באגודת כדור־יד הקיימת רק ב"הפועל" באותה עיר מגורים, וכבר מצאו עצמם נתונים לתנאי הסגר וכבילה עד גיל מבוגר יחסית.

יש גם דוגמאות של ילדים, שלא היה אפשר לשחרר אותם מן האגודות בשום פנים ואופן מפני החרדה שמא, אם הם יקבלו היתר יציאה והליכה למקום אחר, תתחיל מרוצה בלתי מבוקרת של ילדים מאגודה לאגודה, ועל כן הדבר יפגע בהם.

הדבר הגיע לשיאי־שיאים במקרה של השחיין ברקוביץ. פה מפסידה מדינת ישראל את אחד מכשרונות השחייה הגדולים שלה, אליבא דמומחים, בגלל אטימות — — —

שבח וייס (המערך):
שים לב, השם "ברקוביץ" הוא הכי ספורטאי: כדורסל — ושחייה.

חגי מירום (המערך):
כן. יכול להיות שהשם "ברקוביץ" הוא סגולה להישגים ספורטיביים.

אבל אנחנו רואים לנגד עינינו איך בגלל אטימות של אגודה, של מרכז ספורט, יורד לטמיון ממש לנגד העיניים ספורטאי, שחיין שיכול היה לייצג את ישראל בכבוד בטובות שבתחרויות שלנו.

חברת הכנסת נמיר, כשתסיימי אני אמשיך.

אורה נמיר (המערך):
אני מדברת על הספורט.

חגי מירום (המערך):
חמורה לא פחות מן העניין הזה היא העובדה, שהורים וילדים נדרשים לחתום על טופס שאינו אומר דבר. אילו ראיתם, חברי הכנסת, את הטופס הזה, שעליו מתחייבים היום בפני האגודות, הייתם פשוט מזדעזעים. אין בו דבר וחצי דבר האומר מה ייגזר אחר כך על ההורה ועל הילד, כאשר הם יגיעו למצב שירצו לפרוש או לעבור לאגודה אחרת.

חברי הכנסת, על רקע כל הדברים האלה, אני חושב שצריכים לתמוך בהצעת החוק הזאת, ואולי אפילו להוסיף עליה כמה תוספות שאפרט כאן.

הראשונה — לפי דעתי, ובכל הכבוד לאמור כאן, יש לקבוע שעד גיל מסוים גם אין צורך בחובת הודעה מראש. ילד עד גיל 15 — 16, למשל, לא צריך בכלל את חובת ההודעה הזאת. הוא עדיין צעיר, רך בשנים, לא יודע מה יהיה גורלו. צריך לתת לו את אפשרות הבחירה, את אפשרות המעבר ממקום למקום, את אפשרות ההסתגלות, כל מה שאנחנו רוצים לתת לילד. אנחנו כאן, בכנסת הזאת, חוקקנו בשנה האחרונה לא מעט חוקים המגינים על ילדים. אני רואה בהצעת החוק הזאת הזדמנות מצוינת לעשות זאת הלאה כלפי ילדים.

הדבר השני שאני חושב שחייבים להבטיח — כפי שאמרתי קודם — הוא טופס מפורט דיו, אשר מבהיר למשפחה מה הם תנאי ההצטרפות של ילד ומה היא הכבילה, אם קיימת בכלל כזאת, אשר כובלת אותו למועדון מסוים.

הדבר הנוסף שאני רוצה לומר פה הוא, שהשקעות האגודה לגבי־ילדים עדיין אינן גדולות כל כך. מעטים מהם מגיעים לרמת הצטיינות כזאת, שמכלילה אותם בתוך מה שקוראים לו חוד החנית המקצועני בספורט. על כן, הארגומנט הזה, של "האגודה השקיעה בנער", אינו תופס כל כך לגבי ילדים קטנים.

אני מקווה מאוד שהצעת החוק הזאת תמשיך במסלול החקיקה שלה, ותביא בחשבון גם את ההערות שאני הערתי כאן לגבי שמירת חירויותיהם של הילדים ובני הנוער, דבר שנראה לי חשוב מאוד שייכלל בה. הוא כבר כלול. נלך צעד נוסף אחד קדימה בעת הכנת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחבר הכנסת מירום. חבר הכנסת צוקר, האם אתה רוצה להשיב?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אתה מסתפק בתשבחות שקיבלת עד כה.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. ההצבעה היא האם להעביר את הצעת החוק לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. נא להצביע, בבקשה, הצבעה מס' 5.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה	— 10
נגד	— 1
נמנעים	— אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הספורט (תיקון), התשנ"א — 1991, לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בתוצאות של 10 כנגד אחד, ללא נמנעים — — —

שבח וייס (המערך):
אבקש סליחה, התכוונתי להימנע ובטעות לחצתי על הכפתור האדום. בספורט זה — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
תוצאות 10:0 זה כדור־יד של שתי קבוצות לא חזקות באופן מיוחד.

מיכאל איתן (הליכוד):
גם בכדורגל היו תוצאות כאלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
לעתים זה קורה גם כן.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, ברוב קולות הועברה הצעת החוק לוועדת החינוך והתרבות להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

יא. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (מעטפות הצבעה) (הוראות שעה), התשנ"א — 1991 * (קריאה ראשונה)

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בסדר־היום ואנחנו באים לעולם אחר. אני מבקש מחבר הכנסת יצחק לוי להביא את חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (מעטפות הצבעה) (הוראות שעה), התשנ"א — 1991.

אברהם שוחט (המערך):
האם זה הנושא האחרון?

היו"ר מ' וירשובסקי:
לא, יש אחרי כן עוד סעיף אחד. מייד אגיד לכם. חבר הכנסת פורז ביקש לדחות את הדיון בהצעתו. יהיה עוד חוק ניירות ערך (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"א — 1991, שיביא סגן שר האוצר. בבקשה, חבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, סוף סוף עולה החוק הזה לקריאה ראשונה. הגשתי אותו בשנת התשמ"ט. הוא מובא רק עכשיו לא מפני שלא היתה הסכמה בוועדה, אלא מפני שהתחבטו בדרך הטובה ביותר לעשות זאת.

עיקרו של החוק הוא הפרדת מעטפות בבחירות המוניציפליות. עד היום המצב הוא, שלאותה מעטפה מכניסים שני פתקים, אחד לראש הרשות והשני לרשימות השונות שמתמודדות. אני ראיתי לנכון להגיש הצעת חוק האומרת להפריד את שני הפתקים לשתי מעטפות, וזאת משתי סיבות: האחת, כדי למנוע טעויות. היו טעויות רבות מאוד.

שבח וייס (המערך):
איך יודעים שהיו טעויות?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
היו מעטפות רבות שהיו בהן שני פתקים לבנים או שני פתקים צהובים. כלומר, הכניסו לאותה מעטפה שני פתקים מאותו צבע, וממילא שני הקולות נפסלו.

שבח וייס (המערך):
— — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
כאשר מדובר בשתי מעטפות בצבע שונה ובשני פתקים בצבע שונה, והדברים יהיו מתואמים, אפשר יהיה לומר לבוחר: שים את הפתק הצהוב במעטפה הצהובה ואת הפתק הכחול במעטפה הכחולה וכדומה, ואז יהיה הדבר הרבה יותר פשוט. זה נימוק אחד, חשוב מאוד, מכיוון שאנחנו צריכים לדאוג לכך שיהיו כמה שפחות מעטפות פסולות.

הנימוק השני, והוא אולי הנימוק העיקרי שהביא אותי להגשת הצעת החוק הזאת, הוא הגברת חשאיות הבחירות. השידוך של שני הפתקים יחד הביא לבדיקת הסכמים בין רשויות לבין מועמדים לראשות הרשויות. אם, למשל, מפלגה א' החליטה לתמוך במועמד של מפלגה ב' לראשות העיר או לראשות הרשות המקומית, והיא עצמה אינה מעמידה מועמד, ויש הסכם בין שתי המפלגות שבוחרי מפלגה א' יתמכו במועמד של מפלגה ב' לראשות הרשות ותמורת זה ייחתם הסכם שיהיה כך וכך — כשפותחים אחר כך את המעטפות אפשר לבדוק אם נתקיים ההסכם או לא.

שבח וייס (המערך):
אתה נגד קיום הסכמים?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
לא, להיפך, אני נגד עריכת הסכמים מסוג זה.

שבח וייס (המערך):
מה תעשה אז המפד"ל?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
המפד"ל תסתדר מצוין עם גוראל. לא צריך לדאוג.

שבח וייס (המערך):
זה מה שהדאיג אותי.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת וייס, אחרי שבאת על סיפוקך אני מציע שלא תפריע עוד בשאלות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אני מבין למי אתה דואג, ואני אומר לך שהמפד"ל תסתדר עם גוראל כמו שצריך.

חגי מירום (המערך):
אל תביא אותי להתנגד לחוק בגלל זה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
היכולת הזאת לבדוק בשכונות, בקלפיות, האם מצביעים קיימו הסכם או לא קיימו הסכם, האם מה שמרכזי המפלגות הורו למצביעים כדי לקיים הסכם נעשה או לא נעשה — זה דבר הפוגע בעקרון החשאיות של הבחירות. אנחנו, כנציגים של מרכזי מפלגות, צריכים להורות למצביעים שלנו בעד מי להצביע בפתק השני, והדבר הזה נבדק אחר כך. האם אכן המצביעים שמעו לנו או לא שמעו לנו. ועל־פי זה בוחנים אחר כך הסכמים קואליציוניים. הדבר הזה פסול מעיקרו.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2060).

מיכאל איתן (הליכוד):

אינני מבין. האם אתה מתקומם על זה שאפשר לבדוק את ההסכמים? כלומר, אתה בעצם רוצה לתת פרס למרמים? זה מה שמשתמע.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

לא. אני טוען שאם הצעת החוק הזאת תתקבל, כל אחד מעושי ההסכמים יביא בחשבון שאי־אפשר לבדוק את זה, ולכן ההסכמים ייעשו או על־פי הערכה או על־פי התאמה אחרת. אבל אנחנו לא נחייב כל מצביע ומצביע להוכיח את צדקת ההסכם שאנחנו עשינו במרכזים. אתה מעמיד את קיום ההסכם שעשו שני אנשים, שני ראשי מפלגות או שני ראשי רשימות מקומיות, על גבו של כל מצביע ומצביע במקום. לכן, יש להפריד בין המעטפות.

הצעת החוק הזאת מוגשת כהוראת שעה. אומנם זה בניגוד לדעתי, אבל אני קיבלתי בסופו של דבר את דעת הרוב בוועדה. הסיבה לכך שזאת הוראת שעה היא, שמאחר שעוד תהיינה בחירות מוניציפליות בכמה מקומות עד הבחירות המוניציפליות הכלליות הבאות — בכמה כפרים ורשויות מקומיות אחרות — ביקשו חברי הוועדה, ושר הפנים תמך בהצעה זו, לבדוק את השיטה בכל הבחירות המוניציפליות שיהיו עד לבחירות המוניציפליות הכלליות הבאות. אם משרד הפנים יראה שהשיטה אכן משיגה את מטרתה, גם במניעת טעויות, גם בעניין החשאיות — אם כי לא משרד הפנים צריך לבדוק את זה — וגם מבחינה טכנית, הרי משרד הפנים יתמוך בכך שהוראת השעה הזאת תהפוך להוראת קבע. בכל מקרה נערוך דיון נוסף בתאריך הקבוע בחוק, האם להפוך את החוק הזה להוראת קבע, או שאחרי שתפוג הוראת השעה לא יהיה לו עוד מקום מכיוון שהעניין לא הוכיח את עצמו.

אין בחוק הזה מעמסה תקציבית. שתי המעטפות ייזרקו לאותה קלפי. אותה ועדת קלפי תספור את שתי המעטפות בנפרד, כמו שעושים היום עם שני הפתקים. זה נבדק על־ידי משרד הפנים, ולא תהיה כתוצאה מכך שום מעמסה תקציבית.

אני מבקש מחברי הכנסת לתמוך בהצעת החוק. אני רוצה לומר שבוועדת הפנים — — —

אברהם שוחט (המערך):

למה זו הוראת שעה?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

משרד הפנים ביקש לבדוק את החוק הזה בכמה מערכות בחירות מוניציפליות שייערכו בכמה מקומות עד למערכה הכוללת. לפי משרד הפנים, מעכשיו ועד 1993 ייערכו בחירות בשישה או בשבעה מקומות. משרד הפנים ביקש — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת לוי, זו היתה לא רק דרישת משרד הפנים, גם חברי ועדה הציעו לבחון את הדבר הזה בשטח.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב־ראש צודק במאה אחוזים. זו היתה גם דעת חברי הוועדה. בכל אופן, החוק הזה התקבל בוועדה פה־אחד במתכונתו הנוכחית. אין בו שום מעמסה כספית נוספת. אני מבקש מחברי הכנסת לאפשר ניסיון של שיטה חדשה, שלדעתי תגביר את טוהר הבחירות. והיה אם תהיינה המסקנות ממנה בשנה הקרובה חיוביות, נוכל להפוך את זה להוראת קבע. אני, כמובן, מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הפנים להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי. אני אתן חמש דקות, כי אני מניח שחלק גדול מהרשומים אינם, אבל זה יהיה הגג. הייתי מבקש מאוד להצטמצם. מי שאיננו, לא יוכל לקבל אחר כך את רשות הדיבור. לא אהיה רחמן כמו בחוק הקודם, כשראיתי חשיבות גדולה שאנשים יתבטאו בו. חבר הכנסת חיים אורון איננו. אני קורא לחבר הכנסת אברהם שוחט, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צבן; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו — לחבר הכנסת עמיר פרץ; ואם כל אלה לא יהיו — לחבר הכנסת שבח וייס.

אברהם שוחט (המערך):

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אני יכול להגיד מניסיון אישי, שהצעת החוק הזאת היא הצעה טובה, שכן במפורש ניתן היה לאתר דפוסי הצבעה ברורים לפי הסכמים מוקדמים על־ידי כך שבאותה מעטפה הושם שמו של המועמד לראשות העיר או המועצה יחד עם הפתק אשר הצביע בעד הרשימה. הדברים האלה היו ידועים לכל מי שעסק בבחירות בתחום המוניציפלי, והדברים האלה אכן באו לאשש ולאשר הסכמים מוקדמים על דרך הצבעה. לטעמי, מרגע ששיטת הצבעה — בגלל המצב הטכני של הצבעה באותה מעטפה — מאפשרת זיהוי של דרך הצבעה, יש בזה פגם.

לכן, ההצעה כפי שהוצעה כאן היא הצעה טובה, היא לא תפגע כהוא־זה במהלך הבחירות, היא גם לא תגרום לעיכובים גדולים בזמן הספירה. יצטרכו להפריד את זה לשני סוגי מעטפות, והספירה תהיה בנפרד. אין בזה עיכוב או קושי כלשהו. לא יצטרכו ועדות קלפי נוספות, לא יצטרכו ספר בוחרים חדש. הדבר היחיד שאכן יקרה הוא שלא יהיה אפשר לזהות באופן ברור ומוחלט דפוסי הצבעה. כמובן, אפשר יהיה גם לזהות אם בקלפי באזור מסוים גרה קבוצה ייחודית של אנשים, וההצבעה שם תהיה דומיננטית או שונה — יש לזה עקבות. אבל בוודאי ובוודאי זה ימנע אותן קומבינציות של רשימה מסוימת עם ראש רשות מסוים, דבר שלמעשה שבר את החיסיון ואת הסודיות של הבחירות.

לכן, הצעת החוק היא בהחלט במקומה, היא טובה ונכונה, ואני בטוח שלאחר הניסיונות כפי שהוגדרו כאן, עד פברואר 1993, וזה שמונה או תשעה חודשים לפני הבחירות הבאות לרשויות המקומיות — זה ייהפך מהוראת שעה לחקיקה קבועה. אני חושב שהחקיקה הזאת היא במקומה, זה דבר טוב, וזה אכן יגרום לכך שהבחירות תהיינה נקיות יותר וטובות יותר.

אתמוך, כמובן, בהצעת החוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת שוחט. אני קורא לחבר הכנסת שבח וייס, אחריו — לחבר הכנסת אברהם בורג, ואם הוא לא יהיה — לחברת הכנסת נאוה ארד.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני עוד לא ראיתי מצב פרדוקסלי כל כך, שבית־נבחרים מפלגתי כל כך מתעב כל כך מפלגות. זה חוזר אלינו בכל מיני צורות, ואני רוצה להביע כאן עמדה שמרנית בזכות המפלגות, בזכות המפלגות כולן.

המפלגות אינן כנופיות שלוחמות בסמטאות אפלות. המפלגות הן הבסיס האיתן, היציב, הקבוע והמבטיח את הדמוקרטיה. במפלגות יש אידיאולוגיה, המפלגות דנות באידיאולוגיות שלהן והמפלגות רשאיות לעשות הסכמים, רצוי שהם יהיו גלויים.

יש פה בינינו אנשים החותרים לקראת שינוי בשיטת הבחירות, למשל בחירות אזוריות. חלק מן הבחירות האזוריות בנויות על שני סיבובים ועל הסכמים בין מפלגות לקראת הסיבוב השני. כך גם בחירות בשלטון המקומי. הווי אומר, זה לא רק הסכם לקראת הסיבוב הראשון בין מפלגה שאין לה מועמד לראשות העיר לבין מפלגה שיש לה מועמד לראשות העיר, זה אחר כך הסכמים בין מפלגות שהיו להם מועמדים לראשות העיר. מה הפסול בכך?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אף אחד לא אמר.

שבח וייס (המערך):
מה, זה כנופייתי? אנחנו פעילי מפלגות נלהבים, מתרוצצים, פוקדים אנשים, מוועדים ועידות, אוספים מרכזים, וכל פעם, באמצעות חקיקה, מעמידים את המפלגות באופן סטראוטיפי באיזה מין פינה, בעונש, והן תמיד חשודות בהסכמים חשוכים.

אני רוצה לומר משהו גם לגבי הזכות המוסרית של הסכמים. נניח שאנחנו נשנה עכשיו את שיטת הממשל ונרוץ לכיוון של בחירה ישירה של ראש הממשלה, דבר שגם אתה תומך בו, חבר הכנסת לוי. יהיו הסכמים בין מפלגות, גלויים. מדוע לא? מה, אנחנו רוצים 30 מועמדים?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
החוק הזה לא נגד הסכמים.

שבח וייס (המערך):
אני יודע נגד מה הוא ובעד מה הוא. אני לא כל כך טירון בעניינים פוליטיים. למדתי משהו על שיטות בחירות, ואפילו לימדתי משהו פה ושם.

אני עוד לא ראיתי מדינה שמדברים בה בצורה כזאת נגד מפלגות, מקרו, באופן סטראוטיפי. מה הפסול אם, נניח, מפלגות השמאל תעשינה הסכם שיהיה מועמד אחד, ומפלגות המרכז או הימין — אני משתמש בשמות הקלסיים בלי לברר את המשמעות העכשווית — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
תגיד "השמות המקובלים". המלה "קלסיים" לא כל כך מתאימה לזה.

שבח וייס (המערך):
זה קצת קלסי, כי זה מתקופת היעקובינים. שמאל וימין נחשבים קלסי.

מה הפסול אם מפלגות הימין יציעו מועמד משלהן? מדוע לא לצפות מאנשי המפלגה ומתומכיה שהם ילכו בכיוון הזה? מה פסול בכך? אתה, אחרי הכול, משאיר להם את חופש ההכרעה. אז אתה חושד מראש, קודם כול בזה שההסכם פסול, כי אתה עצמך אמרת כאן שאתה נגד הסכמים לפני בחירות, בתשובה על קריאת הביניים שלי. אני לא מבין את כל העניין הזה.

מי שירצה להצביע באופן חופשי בניגוד להסכם שמפלגתו עשתה, אין לו בעיה. צריך לעשות מחקר שדה קבוצתי, שכונתי, מקיף כדי שאחר כך יעשו חשבון אם מפלגה עמדה במבחן או לא; שיעשו. אז אולי היא לא כל כך עמדה, אולי בבחירות הבאות לא יעשו אתה הסכם, וגם זה בסדר, כי אם אין לה השפעה סבירה על החברים שלה, מדוע לעשות אתה הסכם?

מיכאל איתן (הליכוד):
או, לחלופין, עסקניה מכרו את עצמם לכמה מפלגות.

שבח וייס (המערך):
זה תמיד אפשרי, חבר הכנסת איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):
לא שאין לה השפעה, אלא יש לה השפעה יותר מדי גדולה.

שבח וייס (המערך):
בסדר, אנחנו בכל זאת מדינה חופשית, הקהל כן מצביע באופן חופשי, ומי כמוך יודע את זה. למשל, תנועת המושבים, שהיתה ידועה כמבצרה של תנועת העבודה: קהל גדול, כעבור שנים רבות, לא מייד בהתחלה, התחיל להצביע באופן שונה, למשל עבור המפלגה שלך. ובמושב, אתה יודע שזה מבנה אינטימי. אם יש שם 70־80 בוחרים והמושב נחשב למושב של מפלגת העבודה, או של מפא"י, ויש שם 30 קולות לליכוד, זה כבר לא סוד. במדינה הזאת חיים אנשים חופשיים ואמיצים, והם יצביעו כפי שהם רוצים. אני לא רוצה באמצעות חוק לעודד הפרת הסכמים גלויים בין מפלגות. תודה רבה, אדוני היושב־ראש.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. חבר הכנסת גדליה גל — איננו. לו הייתי מדבר, הייתי תומך בחוק ומתווכח עם חבר הכנסת שבח וייס. חבר הכנסת אברהם בורג איננו. אני קורא לחברת הכנסת נאוה ארד, ואחריה — לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא.

מיכאל איתן (הליכוד):
צריך לשנות את התקנון באופן שיאפשר ליושב־ראש הישיבה למנות ממלא־מקום לזמן קצר מאוד.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בדרך כלל צריך להיות ממלא־מקום שיכול לאפשר, אבל זו באמת בעיה, ולא אחת אנחנו נכנסים לסד הזה.

נאוה ארד (המערך):
כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לתמוך בחוק הזה, ואפילו להביע קצת אכזבה מהעובדה שזאת הוראת שעה, מפני שהוראת השעה הזאת היא לא בדיוק הוראת שעה. אם מדובר עד למועד הבא של הבחירות לרשויות המקומיות, קודם כול איננו יודעים כאילו איזו מסקנה יכולים להסיק, וגם לפי החוק זה לפחות לא־ברור, כי יכול להיות מצב, שבסך הכול אתה תחיל את זה במקריות על מקומות שבהם עומדות להיערך בחירות מוניציפליות, זה יהיה איזה עלה תאנה, יבואו ויגידו: זה כן הצליח, זה לא הצליח, לא יודעים בדיוק, כי כאן יש יצרים חזקים מאוד לקראת הבחירות האמיתיות, שהן הבחירות המוניציפליות.

לדעתי, אילו עבר החוק הזה כהוראת שעה, זה גם היה מחייב ראשי רשויות מקומיות נוכחיים, שרוצים להמשיך לשרת את תושבי עירם, או זה היה משרת אותם ראשי רשויות מקומיות שהם נכס למפלגה שלהם — ובמקומות רבים מאוד המפלגה שלהם יורדת לחייהם — שיכלו לבוא ולומר: חלק גדול מהניצחון שלכם בא בגללי. כי ראש הרשות הרי לא עומד לבד, ראש הרשות הוא ברשימה. זו יכולה להיות רשימה מקומית, או זו יכולה להיות רשימה מפלגתית. אבל על־פי החוק — גם בדקתי את זה עם חבר הכנסת שוחט, שמתוך ניסיונו כראש רשות מקומית תומך בחוק — הרי כאשר מופיע ראש רשות מקומית, הוא חייב גם להציג חברי מועצה, נבחרים יותר או נבחרים פחות. בסך הכול זה לא מצב, שעומד אדם בודד ואחר כך מופיעות רשימות. הוא מופיע עם רשימה, יכולה להיות רשימה מפלגתית, או יכולה להיות רשימה מקומית,

ולצורך זה זאת הפוליטיקה המקומית או זאת המפלגה המקומית.

אני חושבת שלחוק הזה יש גם משמעות מיוחדת, אם הוא יעבור, והוא צריך לעבור מהר, דווקא להגנת הדמוקרטיה הישראלית. וכאן אני רוצה להתווכח עם חבר הכנסת שבח וייס. גם באמצעות הכנסת וכל מה שקורה בכנסת, או במשאים־ומתנים שהיו בנושא של הרכבת ממשלה, אנחנו מביאים למצב, שאנחנו משניאים את מושג הדמוקרטיה והמפלגתיות על העם בישראל. בסך הכול ראש רשות מקומית — וזאת היתה המטרה — זה איזה דגם. אני זוכרת את הנאומים נגד בחירה אישית של ראש רשות מקומית. היו אנשים רבים שלא רצו את זה. מי שמכיר קצת מה שקורה ברשות מקומית, מכיר את זה מהבית או מתוך זה שהוא עצמו עסק בנושא, יודע כמה יכולים לרדת לחייו של ראש רשות, ובסופו של דבר לפגוע באזרחים, כשבעצם תלויים לא רק בהסכמים לפני הבחירות אלא כמעט ביום־יום, מפני שאתה חושב על הבחירות הבאות. לכן, עניין הוראת השעה כאן הוא בעייתי ביותר.

אני חושבת שהיום, כשבעצם הכול תקוע — החוק לשינוי שיטת הבחירות תקוע, שינוי שיטת הממשל, כל מיני דברים שאנחנו משלמים להם מס שפתיים לא זזים — לפחות בקטע הזה אפשר לבוא ולומר, שבסך הכול בחלק גדול מהרשויות המקומיות בארץ ראשי רשויות הוכיחו את עצמם. ראינו את זה גם במלחמה האחרונה. בסופו של דבר מגיע מצב, שראש הרשות הוא כתובת.

אנחנו רוצים להביא לכך שאנשים טובים יעמידו את עצמם להיות ראשי רשויות מקומיות. זה לא תענוג גדול, זה לא תפקיד כל כך קל; זאת שליחות, ורק מי שמכיר אותה יודע מה עובר על ראש רשות. אנחנו רוצים שאנשים טובים יהיו ראשי רשויות. בסופו של דבר, אנחנו רוצים שראשי רשויות ייבחרו על־פי מה שהם עשו לטובת התושבים, או ניסו לעשות לטובת התושבים. אנחנו רוצים להביא למצב שהנבחרים יהיו באמת הטובים ביותר, כי בסך הכול אדם חי במקום יישוב, והרי ראש הרשות צריך לתת דין־וחשבון לבוחרים.

אבל אנחנו משלמים מס שפתיים כשאנחנו אומרים שאנחנו צריכים לתת יותר סמכויות לשלטון המקומי ופחות לשלטון המרכזי. זה מס שפתיים. משלמים מס שפתיים כשמדברים על שינוי שיטת הבחירות. והנה כאן יש הצעה. האם אנחנו לא סומכים על הבוחר?

יש להניח שאם המפלגה עשתה טעות ובחרה מישהו בגלל מניפולציות פנימיות בסניף המקומי, הוא לא ייבחר. זה גם ילמד מפלגות להעמיד לתפקיד את האנשים הטובים ביותר.

לכן, לדעתי, אנחנו צריכים לתמוך בחוק. אם אפשר להגיש הסתייגויות, אני הייתי מסתייגת מכך שזו הוראת שעה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני קורא לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא, ואחריו — לחבר הכנסת מוחמד נפאע. אני חושב שאחריו ידבר אחרון המשתתפים, חבר הכנסת מיכאל איתן, אם לא יגיעו אחרים בינתיים.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, לחוק הזה אין שום קשר עם תפקוד ראש העירייה, או עם תפקודה של מועצת העירייה, או עם ניקיונה של העירייה. ראש העיר יכול לתפקד ולהיות ראש עיר טוב, ויכול להיות גרוע, ללא קשר לחוק הזה. זו הערה ראשונה שרציתי להעיר לחברת הכנסת ארד.

שנית, אני חייב לומר שהגעתי למסקנה שהצעת החוק הזאת, שקראתי אותה, טובה מאוד להצבעות במרכזי מפלגות. שם יש לך 1,000 איש, או 1,200, או 2,000, ואתה רוצה למנוע גילוי איך הצביע פלוני מול אלמוני, אז תעשה שלוש מעטפות.

שבח וייס (המערך):

נכון.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):

מדובר כאן בבחירות בעיר, שבה 10,000 או 8,000 בעלי זכות בחירה או 150,000 בעלי זכות בחירה, ואלפי אנשים הולכים להצביע.

אמר חבר הכנסת לוי, שבשיטה הקיימת של מעטפה אחת היו המון טעויות.

שבח וייס (המערך):

מה פתאום?

אהרן אבוחצירא (הליכוד):

אני רוצה להגיד לכם, שאם תתקבל הצעה זו — — —

שבח וייס (המערך):

יהיו כפול טעויות.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):

אם תתקבל ההצעה הזאת, יהיו פי עשרה טעויות. מדוע?

שבח וייס (המערך):

פי אלף.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):

חבר הכנסת לוי יוצא מהנחה, שכל 2.5 מיליוני תושביה של מדינת ישראל שיתפצלו לבחירות לרשויות המקומיות, כולם גמרו לפחות בית־ספר תיכון, ורובם בוודאי אקדמאים.

רבותי, תחשבו רגע אחד, תיזכרו איך אנחנו מצביעים. אנחנו נכנסים לחדר. אני צריך לקחת מעטפה, להיכנס לתא ולבחור את האותיות, ויש שם, בלי עין רעה, הרבה, ואחר כך יש פתק צהוב, אני צריך לבחור את השם מתוך שניים־שלושה מועמדים. אני בתא אחד, ואני פחות או יותר מכוון את עצמי. אני יודע איפה אני עומד, אני יודע בדיוק מה אני עושה. יכולות להיות לי טעויות.

בשיטה שלפנינו, אם נקבל אותה, אני צריך לעשות שני דברים. אני אכנס לחדר אחד, אבחר את חברי המועצה, את המפלגה, משם אני צריך ללכת הלאה, לקחת מעטפה שנייה, ללכת לחדר אחר, צריכה להיות הפרדה, או אפילו אם זה יהיה באותו חדר — יש שתי מעטפות. אני עומד עם שתי מעטפות. ועומדת יהודייה שלא יודעת בדיוק את כל הפטנטים בעולם, והיא צריכה פתאום לשחק עם שתי מעטפות בתוך חדר.

ההצעה הזאת, ידידי, חבר הכנסת לוי, באה לסרבל ולשגע את המצביע הישראלי. למה? מדוע העונש הזה? יש לו כבר כל כך הרבה עונשים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם עד יום הבחירות הוא יישאר שפוי, שישתגע לפחות בקלפי.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):

אנחנו כל כך רוצים לשגע אותו? גם כאשר הוא הולך

להצביע לרשות המקומית? גם אז אני צריך לשגע אותו עם שתי מעטפות, וכדומה? מה יקרה אם האדם הוא עיוור צבעים? מה עושים?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
מה עושים היום, כשיש עיוור צבעים?

אהרן אבוחצירא (הליכוד):
נתנו לו בכיס את הצבע.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
גם עכשיו ייתנו לו.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):
לא. זה מבחינה טכנית. אני לא מבין מדוע.

מה הבעיה שלך? אתה אומר: אני לא רוצה הסכמים, למנוע את ההסכמים; בשיטה הזו, של מעטפה אחת, מגלים הסכמים. כאן אני רוצה להצטרף לפילוסופיה של חבר הכנסת וייס. אני לא מתבייש בכך שיש הסכמים.

נכון, אולי למפלגה קטנה נוחה השיטה של חבר הכנסת לוי, או למי שאין לו סיכוי להיכחר כראש עיר. אם הוא לא מייצג מפלגה גדולה, הוא יכול לשחק עם הבטחות לזה ולזה. לא. גם בבחירות לכנסת, אלה שרוצים בחירה ישירה של ראש הממשלה יצטרכו לעשות הסכמים. מה האסון? מה קרה? מדוע? מה יש? מה יש אם ש"ס תעשה מחר הסכם והיא תוכיח שהיא קיימה את ההסכם? מדוע? הרי מפלגה עושה.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אפשר לשאול, אדוני היושב־ראש?

היו"ר מ' וירשובסקי:
כן. שאלה, אבל קצרה מאוד.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
יש פה בעיה אמיתית, לא לתת פומביות ולא להסגיר
— — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
זה בדיוק.

שבח וייס (המערך):
החוק הזה יעודד שקרים.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
ראש עיר במקום פלוני ידע בדיוק מי הצביע בשבילו.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):
לכן פתחתי את דברי ואמרתי: זה טוב כדי לגלות במרכז מפלגה, שם יש לך 1,000 או 2,000 מצביעים. פה מדובר באלפים.

יש לי 20,000 בעלי זכות בחירה שהצביעו. כשיש 20,000 בוחרים אני יכול להגיד: פלוני, חבר הכנסת וייס, רימה אותי בהצבעה באופן אישי? איפה אני יכול לגלות דבר כזה? החשאיות נשמרת בהצבעה.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני מצטער.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):
גם אני מצטער. אבל אני אומר — — —

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
לא, לא, לא. סגן השר עזרן.

אהרן אבוחצירא (הליכוד):
זה לא פוגע בערך של חשאיות הבחירה. זו טענה שאיננה טענה. זה יכול להיות רק בפורום קטן מאוד, שם אתה יכול לגלות משחק כזה. לא כשמדובר באלפים. אתה יכול לגלות מפלגה שרימתה אותך, בגדול; מפלגה, אבל לא פרט, לא אדם.

לכן, אני מציע שלא לסבך את עצמנו בהצעת חוק המכבידה על קהל הבוחרים, עד שבסוף הם לא יבואו אפילו לבחור. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. אני קורא לחבר הכנסת מוחמד נפאע. אחריו רשומים חברי הכנסת אורה נמיר, אלי דיין — — —

קריאה:
חגי מירום.

היו"ר מ' וירשובסקי:
מיכאל איתן. חגי מירום, הוא בא במקומך, אתה התחלפת. בסדר.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אני אתמוך בהצעת חוק זו. אני חושב שזו הצעה טובה. הצבעה בשתי מעטפות, לדעתי, משחררת את הבוחר מלחצים וגם מאפשרות לדעת מה הצביע, היא חשאית יותר.

אני בונה על מה שקורה, למשל, בכפר הערבי שיש בו עשר רשימות למועצה ושני מועמדים לרשות המקומית — במעטפה אחת. כל אחד כמעט יודע מה הצביע כל אחד מהרשימה, וזה דבר לא חשאי, שיביא לחיכוכים ולסכסוכים. לכן אני חושב שהצעת חוק זו היא דמוקרטית יותר.

בהזדמנות זו אני רוצה גם להגיד, שרשימת הבוחרים ומיקום קלפי הבוחרים, אם זה ממשיך על־פי החמולה, על־פי שם המשפחה — זה מביא להסתגרות חמולתית לא בריאה, מסוכנת לחברה, ויש לה השפעות גם על כלל החברה.

מיכאל איתן (הליכוד):
משנים את זה.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני יודע, ואני מברך על כך.

הערה אחרת — צריך לפסול כל סימון בפתקי ההצבעה, שלצערי הרב, קיים. לא אחת הייתי משקיף בבחירות. אדם אחד היה מצביע עבור 20 נשים, ואני הצטרכתי לרשום בפרוטוקול, אבל דבר לא יצא מזה.

יש הרבה מה לתקן, ולכן יש לי גישה חיובית להצעת החוק הזו ואני אתמוך בה. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חגי מירום, ואחריו — לחבר הכנסת מיכאל איתן.

חגי מירום (המערך):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, קשה לחשוב על שיטה שתסגור הרמטית מפני עסקאות כאלו ואחרות ותשאיר את החשאיות במלואה, את הסיכום המוקדם או המאוחר במלואו. קשה מאוד לחשוב על שיטה שפותרת הכול. אבל נדמה לי,

שבסך הכול ניתן בשיטה המוצעת כאן להקפיד הקפדת־יתר על עקרון החשאיות.

אני חושב שעקרון החשאיות — אני אומר זאת במיוחד לך, חבר הכנסת שבח וייס, שהצגת בהיגיון ובכשרון את הקנוניות הכפולות שיכולות להיעשות פה — — —

שבח וייס (המערך):
והחוק הזה מעודד אותן.

חגי מירום (המערך):
אני מוכרח לומר שאותי, יותר משמעסיקה שאלת הקנוניה הכפולה, מעסיקה השאלה הפשוטה של שמירה על עקרון החשאיות והאפשרות של האזרח לבוא ולהצביע כך שלא יהיה מעקב אחר דפוס הצבעתו.

שבח וייס (המערך):
זה לא מעקב אחרי בודד. זה מעקב — — —

מיכאל איתן (הליכוד):
אתה צודק במאה אחוז.

חגי מירום (המערך):
אין כל ספק, שבחלק מהמקרים המעקב אחר הקבוצה מוליד גם מעקב אחר הבודד. והבודד אינו נטול חירויות באפשרות לעקוב, להיות במצב שהוא יכול להצביע אחרת ממה שרועי עדרו מנחים אותו להצביע. זה לא נקי, לא לכאן ולא לכאן, אבל בעיני עקרון החשאיות הוא העיקרון החשוב מכול.

אני מעלה על דעתי, אגב דיון בהצעת חוק זו, גם את המחשבה להצביע לבחירת ראש הממשלה, על־פי חוק־יסוד: הממשלה. עכשיו אני רוצה להציע לכם הצעה. הבה נצביע במעטפה אחת, שבה יוכנסו הפתקים למפלגה והפתקים למועמד המועדף של המפלגה לראשות הממשלה. אותי זה מטריד מאוד.

מיכאל איתן (הליכוד):
למה?

חגי מירום (המערך):
כי האפשרות הזו של ביצוע עסקאות — —

שבח וייס (המערך):
זה עסקאות?

חגי מירום (המערך):
— — ויכולת המעקב אחריהן נראית לי הפרה מוחלטת של זכות האזרח לחשאיות.

שבח וייס (המערך):
אם המפלגה שלך תעשה הסכם עם ר"צ ומפ"ם, אתה רוצה שיפרו לה את זה?

חגי מירום (המערך):
לא, אני לא רוצה שיפרו, אבל אני מוכרח להגיד, שכל סוגיית ההסכמים אינה מוצאת חן בעיני, ואינני רוצה לחוקק חוק שהוא חוק ההסכמים המפלגתיים והיכולת להתחקות אחר ביצועם. זו חקיקה שעניינה ולב־לבה — האפשרות של האזרח ללכת ולהצביע כשהוא משוחרר מסיכומים כאלה.

שבח וייס (המערך):
גם כאן הוא משוחרר.

חגי מירום (המערך):
אני הייתי רוצה, שגם כאשר נחוקק את חוק־יסוד: הממשלה, יצביע האזרח בשתי מעטפות נפרדות, כשבאחת הוא יצביע לראש הממשלה המקובל עליו, ובשנייה — למפלגה המועדפת עליו, ואינני רוצה לראות מצב שמישהו מתחייב בשם אנשים ואחר־כך הם צריכים, אם הם רואים עצמם חברי מפלגה שסיכמה כפי שסיכמה, הם חייבים לבחור את המועמד כפי שמישהו סיכם בשמם.

מיכאל איתן (הליכוד):
הם לא חייבים כלום.

שבח וייס (המערך):
— — —

חגי מירום (המערך):
אם הם אינם חייבים, אזי הבדיקה של הפתקים מולידה את הטענה, שיש אי־עמידה בהסכם.

שבח וייס (המערך):
נכון.

חגי מירום (המערך):
יותר משחשוב לי ההסכם, שאני חושב שצריך להשתחרר ממנו במדינה דמוקרטית, חשובים לי הדפוס האישי והחשאיות של ההצבעה האישית. אני רוצה שחבר מפלגה יוכל ללכת אל הקלפי, ובחירות מוחלטת יוכל להצביע בעד המועדף שלו לזה ובעד המועדף שלו לזה, כלומר המועדף שלו לראשות המועצה המקומית, או לראשות הרשות המקומית, והמפלגה המועדפת עליו.

שבח וייס (המערך):
אתה תתנגד לכך שמפלגתי תעשה הסכם עם ר"צ ומפ"ם?

חגי מירום (המערך):
בהחלט, אינני רוצה יותר הסכמים.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת שבח וייס, אני בטוח שלו אני הייתי עושה לך מה שאתה עושה עכשיו בישיבה היית נוזף בי קשה.

חגי מירום (המערך):
אינני רוצה הסכמים בכלל, לא מוקדמים ולא מאוחרים.

שבח וייס (המערך):
איך ייבחר ראש הממשלה?

חגי מירום (המערך):
ראש הממשלה ייבחר על יסוד אישיותו, על יסוד מעשיו, על יסוד השפעתו הציבורית, וכך גם ייבחר ראש הרשות המקומית.

שבח וייס (המערך):
כלי הסכם עם גושים פוליטיים?

חגי מירום (המערך):
אינני זקוק להסכמים עם גושים פוליטיים.

היות שזו עמדתי, היות שאני חושב שאחד הדברים שפשו בנו הוא המחשבה שאי־אפשר ללכת לבחירות ללא הסכם באופן רחב ופתוח, על־כן אהיה מוכן להציע תמיכה בהצעת חוק זו, שאינני רואה בה תכלית הכול ואינני רואה בה פתרון לכול אבל אני רואה בה אפשרות של הגברת עקרון החשאיות, עיקרון שנראה לי חשוב מאוד. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. אחרון המשתתפים בדיון, חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הייתי ער למצוקתו של חבר הכנסת יצחק לוי כאשר הוא עלה לדוכן ואמר במלים די ברורות, הייתי אומר אפילו אמיצות, שלא כיסו אפילו טפח מכוונותיו: הוא אומר: רבותי, אני נציג של מפלגה, שכנראה במערכת הבחירות ניתן במקומות מסוימים לזהות את דפוסי ההצבעה של חסידיה ותומכיה, ואני נמצא במצוקה, כי עלול להיווצר מצב שזה יזיק לאינטרסים — את זה הוא לא הוסיף — אבל זה עלול לזהות, ולכן אני רוצה שלא יהיה אפשר לזהות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

נכון.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם כן, למה הוא לא רוצה שיזהו? — משום העניין המפלגתי. לכן, חבר הכנסת חגי מירום, אין כאן כלל שאלה של עניין אישי. חבר הכנסת פרופסור שבח וייס עמד יפה על ההבחנה בין הזיהוי האישי של ההצבעה לבין דפוס ההצבעה של ציבור מסוים. אני הייתי אומר: לא רק של הציבור, אלא דפוס ההתנהגות של עסקניו, כי בסופו של דבר גם הציבור עושה מה שהוא רוצה. אבל מי עומד למבחן באותו רגע? יצחק לוי, מיכאל איתן ואחרים — עסקנים מפלגתיים. ויצחק לוי בא הנה ואומר: אני לא רוצה לעמוד למבחן הזה, אני לא רוצה שיבדקו אותי. אהיה מוכן להבטיח לחגי מירום ולמיכאל איתן, ואחר־כך אני לא רוצה שאיש ידע מה עשיתי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

זאת לא בדיקה — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

אני לא בטוח, אין לי תשובה פסקנית. השאלה מבחינה ערכית היא, האם מבחינת הדמוקרטיה לא רצוי דווקא, שלפחות הלכי־רוח של ציבור יבואו לידי ביטוי בבחירות? לגבי הפרט אנחנו מפחדים, אבל גם ראש עיר הרוצה להתמודד פעם נוספת, או ראש עיר אחר, שניהל מערכת בחירות ודגל בעניינים מסוימים — מדוע שלא יהיה "פידבק", שנדע פחות או יותר, או הוא ידע אם הוא נהג כהלכה או לא בנושאים מסוימים, כלי להתייחס לציבורים מסוימים? וזה לא אסון גדול.

אבל, למען ההגינות אני רוצה לומר, שאומרים: הפוסל את יצחק לוי במומו פוסל — ואני מתכוון לעצמי. כמו שאני פוסל את יצחק לוי, יכול לבוא יצחק לוי ולהגיד: רגע אחד, שמעתם פה את מיכאל איתן, כמו שאני רוצה לטשטש, הוא רוצה דווקא כן לדעת. למה מיכאל איתן רוצה דווקא כן לדעת? כי הליכוד כמפלגה גדולה והמערך כמפלגה גדולה, הן הולכות לעשות את ההסכמים עם לשונות המאזניים, ולהן יש אינטרס לדעת שלא יסדרו אותן, כשעושים הסכם מוקדם, ואין ברירה, תמיד יהיו הסכמים מוקדמים, השאלה היא רק, האם יעמדו בהם או לא יעמדו בהם. לא תמנע לעולם הסכמי פוליטיקה. המלה פוליטיקה מחייבת בתוכה הסכמים. רק צריך לשאוף לכך שהם יהיו הסכמים אמיתיים והוגנים.

לכן אני אומר, אם השאלה היא כזאת, ואני לא משוכנע לגמרי מה עדיף ממה, אני אומר שזה חוק מפלגתי פוליטי, ואני אקבע את הצבעתי על־פי החלטת המפלגה שלי, שהיא תחליט בעצם מה טוב למפלגה.

בעניין הזה אני רוצה להוסיף עוד נקודה קצרה אחת. הנושא של פיצול ההצבעה הוא נושא שהתחיל עוד לפני שהתחילה הטכניקה. הטכניקה באה בעקבות תופעה של פיצול ההצבעה, תופעה שהתחילה להסתמן בסוף שנות ה־50 ובאה לידי ביטוי חזק בבחירות המוניציפליות בשנות ה־60 וה־70, והיא הביאה את השינוי בטכניקה. אנחנו כל הזמן ערים לפיצול ולמערכת היחסים והבלמים בין ראש העיר, כמוסד, לבין המועצה שלו. גם אנחנו אומרים שצריך, בכל אופן, לתת איזה משקל לעובדה שראש העירייה עומד להתמודד, וגם הציבור ייתן משקל מסוים לצורך שלו לקבל תמיכה גם במועצה. לא היינו רוצים שיהיה פיצול הצבעה. פיצול הצבעה הוא לא בריא כשהוא טוטלי. לא היינו רוצים להגיע למצב שראשי ערים ייבחרו, וכל הרשימה תהיה במקומות אחרים. במקומות שזה קורה, הדבר גורם לנו בעיות קשות באופן כללי. לכן מצאו לזה פשרה, ויש השפעה לעניין. כשאתה שם במעטפה אחת גם את הפתק לבחירת ראש העיר וגם את פתק המפלגה, יש לזה מידה מסוימת של השפעה, ואתה נותן איזה מסר, מסר חיובי, לדעתי, שאתה אומנם יכול לפצל, אבל בכל אופן יש קשר בין הדברים. זה דבר שצריך להדגיש אותו.

לסיום, אני רוצה להתייחס לעניין האקטואלי שהעלית, העניין של פיצול ההצבעה בבחירה ישירה של ראש ממשלה. ראשית, אם אכן יתקבל הרעיון, לדעתי אנחנו צפויים לשינוי בדפוסי ההצבעה בין בחירה לראשות הממשלה לבין בחירה למפלגות. יכול להיות שבאמת ייווצר מצב של אופוזיציות או קואליציות או רוב לעומתי בפרלמנט, ואני שם לב לדפוסי ההצבעה בארצות־הברית. שימו לב מה קורה שם. בעשרות השנים האחרונות הנטייה היא לתת את השלטון בידי נשיא רפובליקני ואת השלטון בבתי־המחוקקים לדמוקרטים. יש לי הרושם, שאם זה יהיה בארץ, יכול להיות שיהיה מצב די דומה גם בהקבלה למפלגות עצמן. יש לי הרושם שדפוסי ההצבעה ילכו בכיוון של תמיכה בדרך־כלל במועמד הליכוד לראשות הממשלה, ויכול להיות שהמערך יתחזק בבחירות לפרלמנט.

אבל מה שאני רוצה לומר, לגבי סיעות הביניים, אותן לשונות מאזניים — חבר הכנסת מירום, אני מתפלא עליך, מדוע בקנה־מידה ארצי, שם ודאי אי־אפשר לדעת מה הצביע פלוני או אלמוני, מדוע בקנה־מידה ארצי לא נדע שמפלגה מסוימת, שהגיעה להסכם מוקדם, כפי שמתחייב משיטת הבחירות הזאת, לא ביצעה אותו גם בפועל? אחר־כך יתגלה שהיא הגיעה להסכם מוקדם, ונהגה בקלפי בצורה אחרת לגמרי. עצם העובדה שהיא תדע שניתן יהיה לגלות את דפוסי ההצבעה לאחר מכן תחייב אותה לעמוד בהסכמים. ועמידה בהסכמים היא בכלל לא ערך כל כך גרוע, שצריך להילחם בו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, תם הדיון. חבר הכנסת לוי, אתה רוצה להשיב?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני מבקש לדחות את התשובה ואת ההצבעה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כך ייעשה.

יב. הצעת חוק ניירות ערך (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"א — 1991 *
(קריאה ראשונה)

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף האחרון בסדר־היום: הצעת חוק ניירות ערך (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"א — 1991, בקריאה ראשונה. בבקשה, אדוני סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר י' עזרן:

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, כהתאם לחוק ניירות ערך (תיקון מס' 11), התשנ"א — 1990, אמור להיכנס היום לתוקפו סעיף 46 בנוסחו החדש. הסעיף קובע אילו כללים יכול שייקבעו בתקנון הבורסה לצורך ניהול תקין והוגן שלה, ואילו עניינים יפורטו בהנחיות הבורסה. מתוך התאמה לתאריך תחולה זה, הוארך תוקפן של הנחיות הבורסה הקיימות, בהוראת שעה, עד ליום אתמול, י"ח בתמוז התשנ"א, 30 ביוני 1991.

הכוונה היתה, שעד למועדים הללו יאושרו שינויים מתאימים בתקנון הבורסה ויחד עמם תהיינה הנחיות חדשות. אולם, עקב התמשכות הדיונים שקוימו בין הרשויות הנוגעות בדבר, היינו — משרד האוצר, הרשות לניירות ערך והבורסה בתל־אביב, הוגש פרק הרישום למסחר בתקנון הבורסה לוועדת הכספים רק במהלך החודש האחרון, והוועדה טרם הספיקה לאשרו.

אני רוצה להיות הוגן מאוד ולהוסיף, שאילו הצלחנו להגיש את כל התקנות האלה, שעקרונית כבר הועברו והוגשו על־ידי הממשלה, במועד מוקדם יותר, יכול להיות שוועדת הכספים היתה גומרת אותן. אבל כיוון שהיתה כאן עבודה יסודית מאוד, לא הצלחנו לגמור אותה בזמן. כדי ליתן לוועדת הכספים שהות מספקת לבחון ביסודיות את השינויים בתקנון, מוצע כי תידחה תחולתו של סעיף 46 הנ"ל בארבעה חודשים. הצעת הדחייה היא על דעת ועדת הכספים ובהסכמתה.

כדי שלא ייווצר חלל ריק כתוצאה מהעדר הנחיות בפרק זמן כלשהו, מוצע שתוקפן של ההנחיות הקיימות יוארך אף הוא בארבעה חודשים, וכן שתחולת החוק תהיה מיום י"ח בתמוז התשנ"א, 30 ביוני 1991.

נוסף על האמור לעיל, מוצע לדחות גם את תחולת סעיף 56(ג) ו־(ד) לחוק ניירות ערך. סעיף זה מסמיך את שר האוצר להתקין תקנות בנושאים שונים, ובהם: תנאים לעניין אדם המתחייב לרכוש את ניירות הערך המוצעים בתשקיף במידה שלא ירכוש אותם הציבור; רכישת שליטה בחברה רשומה; הקצאה פרטית והגבלות בעניין ניגודי עניינים. תקנות אלו טרם הושלמו, ומוצע כי תחולת הסעיף תידחה בהתאמה אף היא, לארבעה חודשים.

עקב סמיכות הזמנים אבקש להעביר את הצעת החוק בדחיפות לוועדת הכספים. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לסגן שר האוצר. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי במסגרת של שלוש דקות. רק מי שנוכח ידבר. מי שיאבד את תורו, לא יוכל לקבלו חזרה. ראשון המשתתפים בדיון, חבר הכנסת אברהם שוחט — איננו באולם. חבר הכנסת חיים אורון — איננו באולם. חבר הכנסת יאיר צבן — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו — לאחרון, חבר הכנסת שבח וייס, אם הוא יהיה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אכן השינויים המתאימים בתקנון הבורסה, כפי שאמורים להיות מושלמים, אינם מונחים לנגד עיני ואיני יכול להתייחס לשינויים לגופם. אבל מה שאני כן יכול להתייחס אליו, ואני שמח להזדמנות הזאת שבה אוכל להביא את דברי בפני סגן שר האוצר, הוא הנושא של הבורסה בכללותו.

הבורסה היא מכשיר חיובי וחיוני במדיניות כלכלית במשק חופשי, שבו צריך להתבצע גיוס ההון לצורך הרחבת המשק. אנחנו צריכים לעודד את פעילות הבורסה כתחליף לכל מיני פעילויות ממשלתיות שהן מסורבלות, שקובעות את סדרי הקצאת ההון בצורה פרוטקציוניסטית שאינה יכולה לעולם להביא ברכה למשק, כי אינה נוהגת לעולם על־פי יתרון כלכלי אלא על־פי יתרון של העדפות מלאכותיות ומובילה לשיקולים לא־ענייניים בכל מה שקשור להתפתחות הכלכלית של המשק. לכן צריך לעודד את הבורסה, וצריך להתקין תקנות כדי שהיא תוכל לפעול כהלכה ותוכל למלא את ייעודה: מקום לגיוס הון מהציבור על־מנת לפתח את הכלכלה.

אלא מה, הבורסה בעולם המודרני ובמשק החופשי הפכה להיות מגנט לנוכלים בין־לאומיים ברמות הגבוהות ביותר. במקום הזה ניתן להונות באמצעים פסולים עשרות אלפים או מאות אלפים — אני מדבר במושגים ישראליים, במושגים אמריקניים אלה מיליונים רבים של אנשים — שכל פעילותה של הבורסה מתבססת על כך שהם נתנו את אמונם ביחידים. גדול הפיתוי לנצל את האמון הזה לרעה בצורה מתוחכמת על־מנת להונות, לרמות ולגרום רווחים קלים.

לכן גדולה מאוד חשיבותן של התקנות, על־מנת שלא ייעשו, בצד היעילות הכלכלית והרצון לרתום את הבורסה לפעילות כלכלית חיובית, מעשים של הונאה מתוחכמת מאוד בבורסות בעולם, המתקדמות יותר ומפותחות יותר מהבורסה שלנו, מעשים הנעשים ברמה אולי קצת פחות מתוחכמת גם אצלנו.

לאחרונה הייתי עד למה שקורה בבורסה. בגלל ידיעה אישית, אני לא רוצה לנקוב בשמות ולזהות את החברות. ברשות היושב־ראש, תזכורת קצרה. אני הנואם היחיד, וכנראה האחרון, וברשותך, אדוני היושב־ראש — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

הואיל ואתה כל רשימת הנואמים, אתן לך דקה נוספת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה להזכיר לכולנו: התנהל מסחר במניות "אתא" בהיקפים שערכם בבורסה לפני המשבר היה פי־עשרה משווי החברה כולה. הרי זה לא היה בהונולולו, זה היה כאן, בחיפה. כל עם ישראל ידע שלחברה הזאת אין שום ערך, והתייחסו לכרטיסים האלה ששמם מניות ולפקודות כמשחק הימורים. זאת לא היתה בורסה לגיוס הון, זו היתה בורסה להימורים.

היום אנחנו חוזרים לאותו מצב. גורמי המשק האחראים צריכים להזעיק את דעת הקהל ולהסביר, שמה שמתרחש

---

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2063).

בימים אלה זה גיוס הון לחברות שאין להן שום ערך, אין שום פרופורציה בין ההון שהן יכולות לגייס לבין מה שהן עושות. הייתי עד למה שהיה באחת החברות — — —

סגן שר האוצר י' עזרן:

מי יצהיר על כך? מי יסביר את זה לציבור?

מיכאל איתן (הליכוד):

יש גורמים רבים במדינה הזאת. אפשר לדבר באופן כללי. צריך לחנך את הציבור. גם התקשורת יכולה לתרום את חלקה, גם אנחנו, חברי הכנסת. לכן אני עומד כאן בשעה מאוחרת, נשארתי במיוחד כדי לדבר בעניין זה. אני רואה שעומדים לחזור על אותם דברים, ואנשים ישלמו ביוקר על רצונם להתעשר ללא בדיקה וללא ידיעה. אם לא ייעשה סדר בבורסה, יהיה אסון.

אני יודע שהולכים לגייס כסף לחברה מסוימת, שמכרה מוצרים מסוימים במחיר מסוים, ולאחר מכן הגישה תביעה נגד רבים מלקוחותיה — אחרי שקיבלה את כל הכסף. אותה חברה מכרה מוצרים שערכם רב מאוד. נניח שהמוצר עלה 1,000 דולר, החברה קיבלה את כל הכסף ולאחר מכן הגישה תביעה עוד ל־1,000 דולר בטענה שמגיעה לה תוספת. הסכומים גבוהים הרבה יותר, אני נוקב במספרים אלה רק כדוגמה, כדי שלא יזהו את החברה. הסתבר שהחברה הגישה את התביעה לתוספת תשלום על־מנת שעורכי־הדין שלה יוכלו לרשום בתשקיף, שהחברה תקבל תוספת 20% — 30%, וזה יהפוך אותה לחברה שיכולה להציג תוצאות עסקיות טובות יותר ועל סמך זה היא תגייס כספים. היא מציגה מצב שעושה אותה אטרקטיבית יותר, ועולם־גולם רץ לבורסה ושם כסף.

אני מקווה שההנהגה הכלכלית של מדינת ישראל תשים לב לעניין הזה ותשתדל להקטין את הסיכונים. תמיד יהיו סיכונים. אני יודע שתמיד יהיו סיכונים, אי־אפשר לתקן את הכול; אבל לפחות לצמצם אותם עד למינימום, על־מנת שהפגיעה תהיה מינימלית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. תמה רשימת הנואמים, שהיתה מורכבת מאדם אחד. אדוני סגן השר, אתה רוצה להשיב?

סגן שר האוצר י' עזרן:

משפט אחד. יש מערכת שלמה של תקנות, שבוודאי לא פותרת את כל הבעיות האמיתיות שהעלית. אבל חלק נכבד מהן הוא מתן זכות הצבעה. עד עכשיו, אחת הבעיות הקשות היתה שמיעוט שלט ברוב המוחלט, ולעולם־גולם, שעליו דיברת, לא היה מה לומר. היום לכל מניה יש זכות הצבעה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים של הכנסת. נא להצביע, הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה — 5

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק ניירות ערך (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"א — 1991, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מסיים את הישיבה בנוכחות חברי הכנסת מיכאל איתן, סגן השר רבין, סגן השר עזרן, יצחק לוי ואנוכי היושב־ראש — נוכחות מלאה וחזקה.

תם סדר־היום. אני עומד לנעול את הישיבה. הישיבה הבאה — מחר, יום ג', בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 21:47.